

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Första kammaren. Nr 11.

Torsdagen den 29 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och bordlades Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning af herrar *Fredrik Berghunds* och *Roséns* motion, nr 87, om beredande af rätt för pensionerad ordinarie järnvägstjänsteman till fribiljetter för visst antal resor å statens järnvägar.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Första kammarens första tillfälliga utskotts nästlidna dag bordlagda utlåtande nr 6.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 27 och 28 i denna månad bordlagda utlåtande nr 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 samt § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 jämte flere inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en af Kungl. Maj:t till Riksdagen aflåten proposition, nr 27, däri Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag
dels till

Lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

Första kammarens protokoll 1912. Nr 11.

Ang. ändring
af vissa §§ i
förelagningen
om landsting
m. m.
(Forts.)

§ 4.

Valen af landstingsmän och suppleanter äro omedelbara och ske med slutna sedlar.

Vid valet skola begagnas valsedlar af hvitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst dubbelt så många som det antal landstingsmän, hvilka skola utses för valkretsen. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet landstingsmän, afse själfva landstingsmannavalet och de öfriga allenast valet af suppleanter. Har å valsedeln medelst en linje afskilts ett mindre antal namn, från början räknadt, anses dock allenast de sålunda afskilda främsta namnen afse valet af landstingsmän.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valselet upptagna flera namn än ofvan är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal landstingsmän valet afser, vare ändock giltig.

§ 5.

1. I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å fjärde söndagen i mars månad eller, om påskdagen då infaller, å nästpåföljande dag. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen för sin valkrets.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 5 eftermiddagen. I kungörelsen om stämman skall tiden för valet noggrant angifvas.

Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgadt, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela röstetal ej skall vid röstberäkningen äga rum.

Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom stämmolokalen.

Vid förrättningen, därvid kommunalstämmans ordförande biträdades af två af stämman utsedda personer, skola kuvert af ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, till-

handahållas valmännen för det ändamål, hvarom här nedan förmäles. Innan valkuvert utlämnas, skall därå intryckas en stämpel, utvisande den kommun eller kommundel, för hvilken förrättningen äger rum. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Valmännen äga afgifva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden. Därvid utlämnas till valmannen ett valkuvert för hans egen del och ett dylikt kuvert för hvarje annan röstberättigad, för hvilken han uppgifver sig vilja utöfva rösträtt.

I stämmolokalen skola till lämpligt antal finnas afskilda platser, afsedda att möjliggöra för en hvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnad att för såväl ordföranden som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det ordföranden att vaka öfver, att valmans förehavande där ej må af någon kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon af omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, hvarvid iakttages, att, om han tillika uttöfvar rösträtt för annan, särskild valsedel och valkuvert användas för denne. Sedan valkuvert tillslutits, öfverlämnar valmannen utan dröjsmål personligen detsamma till ordföranden. Efter det ordföranden förvissat sig om, att den, för hvilken valkuvert aflämnas, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och att i de fall, då valmannen uppgifver sig vilja utöfva rösträtt för annan, han är därtill behörig, äfvensom tillsett, att kuvertet är behörigen stämplat men eljest på utsidan omärkt, antecknar ordföranden å kuvertets framsida tydligt det röstvärde, som tillkommer den i kuvertet inslutna valsedeln. Härefter nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang hvarmed i röstlängden vid namnet på den, hvars rösträtt utöfvas, göres anteckning, att rösträtten begagnats. Valman, som på grund af kroppsligt fel är oförmögen att i föreskrifven ordning afgifva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den, han själf därtill utser.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, utöfva rösträtt. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrettningens fortsättande borttages, ordföranden inför öppna dörrar förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, äro tillstädes i stämmolokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därtill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att aflämna sina valsedlar. När alla,

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m. som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, aflämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen afslutad.

(Forts.)

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas öppnade. I det protokoll, som skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Valkuverten inläggs här efter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola jämväl i protokollet aftryckas.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats af ordföranden och två af de närvarande, afslutas valförrättningen. Ordföranden insände därefter ofördröjligen till domhufvanden omslaget med valkuverten jämte valprotokollet. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

Domhufvanden skall vid offentlig, minst åtta dagar förut i valkretsens kyrkor och, där så lämpligen kan ske, i ortstidning kungjord förrättning sammanräkna de afgifna rösterna. Vid denna förrättning, som skall påbörjas inom tjugu dagar från valen, iakttages, att de å valkuverten angifna röstvärdena före själfva sammanräkningen öfverföras på de i kuverten inneslutna valsedlarna.

Vid förrättningen biträdes domhufvanden af två, af Kungl. Maj:ts befallningshufvande därtill förordnade personer, som, jämte domhufvanden, med sina namnunderskrifter bekräfta riktigheten af det vid förrättningen förda protokoll.

2. I stad förrättas valet inför magistraten å fjärde söndagen i maj månad eller, om pingstdagen då infaller, å nästpåföljande dag. Är stad för stadsfullmäktigeval indelad i valkretsar, må valet förrättas valkretsvis, dock utan uppdelning på valkretsarna af det antal landstingsmän och suppleanter, som skall utses för staden.

Om kallelse till valförrättningen, om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för allmän rådstuga är stadgadt.

I öfrigt skall med afseende å valtider och valets förrättande i tillämpliga delar gälla, hvad här ofvan i mom. 1 är föreskrifvet.

I stad, som bildar egen valkrets, skall magistraten sammanräkna rösterna. Där sammanräknandet ej äger rum omedelbart efter själfva valet, skall vid valtillfället tid och ställe för sammanräknandet tillkännagifvas.

För annan stadsvalkrets sammanräknas rösterna af magistraten i den folkrikaste staden; och skola till den myndighet de inom valkretsen i öfrigt aflämnade valkuverten jämte valprotokollet ofördröjligen insändas. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras. Tid och ställe för samman-

räklandet kungöres på sätt i mom. 1 är för där afsedt fall stadgadt. *Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.*

Vid sammanräkning af rösterna, hvilken förrättning skall påbörjas inom tio dagar från valet, iakttages, att de å valkuverten angifna röstvärdena före själfva sammanräkningen öfverföras å valsedlarna. (Forts.)

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

dels ock till

Lag om ändrad lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 17.

Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: en under senare hälften af mars månad för besluts fattande i anledning af berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt för val af ledamöter i valnämnd, enligt hvad därom är särskildt stadgadt; en i oktober för bestämmande af kommunens utgifts- och inkomststat enligt § 63; och en i december månad för granskning af såväl debiterings- och uppbördslängden som röstlängden samt för anställande af val till de befattningar inom kommunen, hvilka vid årets slut blifva lediga, äfvensom af revisorer.

Om kommunalstämma för val af landstingsmän är stadgadt i förordningen om landsting.

Den, hvilken såsom ledamot af kommunalnämnd eller eljest är redovisningsskyldig till kommunen, må icke väljas till revisor af förvaltning, för hvilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val af revisor af sådan förvaltning eller i beslut i anledning af revisorerernas granskning af sagda förvaltning.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

I sammanhang med propositionen hade utskottet jämväl till behandling förehaft bland andra följande till utskottet öfverlämnade motioner, nämligen motionerna inom Andra kammaren nr 264 af herrar *Persson* i Tällberg och *Hansson* i Bäck samt nr 267 af herr *Andersson* i Fallsberg.

I den förra motionen hade föreslagits, att Riksdagen för sin del måtte besluta sådana ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862, att § 5 måtte erhålla följande lydelse:

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.
(Forts.)

§ 5.

1. I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å fjärde söndagen i mars månad eller, om påskdagen då infaller, å nästföljande dag. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen för sin valkrets.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 5 eftermiddagen. I kungörelsen om stämman skall tiden för valet noggrant angifvas.

Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgadt, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela röstetal ej skall vid röstberäkningen äga rum.

Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom stämmolokalen.

Vid förrättningen, därvid kommunalstämmans ordförande biträdes af två af stämman utsedda personer, skola kuvert af ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet och midt på framsidan försedda med en rektangelformig utskärning af trettio millimeters bredd och femton millimeters höjd, tillhandahållas valmännen för det ändamål, hvarom här nedan förmåles. Innan valkuvert utlämnas, skall därå intryckas en stämpel, utvisande den kommun eller kommundel, för hvilken förrättningen äger rum. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

Valmännen äga afgifva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden. Kommunalstämmans ordförande dock obetaget att bestämma, att röstningen skall ske efter upprop; och skall, om han bestämmer dylik ordning för röstningen, meddelande därom ske i kungörelsen om stämman.

Till hvarje valman utlämnas ett valkuvert för hans egen del och ett dylikt kuvert för (hvarje) annan röstberättigad, för hvilken han uppgifver sig vilja utöfva rösträtt.

I stämmolokalen skola till lämpligt antal finnas afskilda platser, afsedda att möjliggöra för en hvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnad att för såväl ordföranden som allmänheten är synlig, när en plats är upptagen; och åligger det ordföranden att vaka öfver, att valmans förehafvande där ej må af någon kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon af omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, hvarvid iakttagas, att, om han

tillika utöfvar rösträtt för annan, särskild valsedel och valkuvert användas för denne. Sedan valkuvert tillslutits, öfverlämnar valmannen utan dröjsmål personligen detsamma till ordföranden. Efter det ordföranden förvissat sig om, att den, för hvilken valkuvert afämnas, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och att i de fall, då valmannen uppgifver sig vilja utöfva rösträtt för annan, han är därtill behörig, äfvensom tillsett, att kuvertet är behörigen stämpladt men eljest på utsidan omärkt, antecknar ordföranden å den i kuvertet inneslutna valsedeln den röstandes röstetal. Härefter nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan. — — — — —

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

Domhafvanden skall vid offentlig, minst åtta dagar förut i valkretsens kyrkor och, där så lämpligen kan ske, i ortstidning kungjord förrättning sammanräkna de afgifna rösterna. Denna förrättning skall påbörjas inom tjugu dagar från valen.

Vid förrättningen biträdes domhafvanden af två, — — —

2. I stad — — —. (Hela detta mom. lika med Kungl. Maj:ts förslag.)

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

Herr *Andersson* i Fallsberg hade hemställt,

»att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 27, såvidt angår lydelsen af första punkten af § 5 i ändringsförslaget till gällande lag om landsting, måtte antaga följande lydelse af nämnda paragraf i förevarande lagförslag:

§ 5.

1. I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å Marie bebådelsedag.»

Utskottet hade i punkten 1 af förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt,

att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 27 samt motionerna i Andra kammaren nr 264 af herrar Persson i Tällberg och Hansson i Bäck och nr 267 af herr Andersson i Fallsberg, måtte för sin del antaga följande förslag till:

a) *Lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.*

Häri genom förordnas, att §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

Ang. ändring
af vissa §§ i
förorordningen
om landsting
m. m.
(Forts.)

§ 4.

Valen af landstingsmän och suppleanter äro omedelbara och ske med slutna sedlar.

Vid valet skola begagnas valsedlar af hvitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst dubbelt så många som det antal landstingsmän, hvilka skola utses för valkretsen. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet landstingsmän, afse själfva landstingsmannavalet och de öfriga allenast valet af suppleanter. Har å valsedeln medelst en linje afskilts ett mindre antal namn, från början räknadt, anses dock allenast de sålunda afskilda främsta namnen afse valet af landstingsmän.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än ofvan är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal landstingsmän valet afser, vare ändock giltig.

§ 5.

1. I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å Marie bebådelsedag. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen för sin valkrets.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 5 eftermiddagen. I kungörelsen om stämman skall tiden för valet noggrant angifvas.

Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgadt, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela röstetal ej skall vid röstberäkningen äga rum.

Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom stämmolokalen.

Vid förrättningen, därvid kommunalstämmans ordförande biträdes af två af stämman utsedda personer, skola kuvert af ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet samt midt på framsidan försedda med en utskärning af ungefär sex

kvadratcentimeters storlek, tillhandahållas valmännen för det ändamål, hvarom här nedan förmäles. Innan valkuvert utlämnas, skall därå intryckas en stämpel, utvisande den kommun eller kommundel, för hvilken förrättningen äger rum. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

Valmännen äga afgifva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden, därest icke å förut hållen kommunalstämma beslutits, att valet skall ske efter upprop. Till valmännen utlämnas ett valkuvert för hans egen del och ett dylikt kuvert för hvarje annan röstberättigad, för hvilken han uppgifver sig vilja utöfva rösträtt.

I stämmolokalen skola till lämpligt antal finnas afskilda platser, afsedda att möjliggöra för en hvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnad att för såväl ordföranden som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det ordföranden att vaka öfver att valmans förehavande där ej må af någon kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon af omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, på sådant sätt att valsedelns baksida helt täcker utskärningen, hvarvid iakttages, att, om han tillika utöfvar rösträtt för annan, särskild valsedel och valkuvert användas för denne. Sedan valkuvertet tillslutits, öfverlämnar valmannen utan dröjsmål personligen detsamma till ordföranden. Efter det ordföranden förvissat sig om, att den, för hvilken valkuvert aflämnas, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och att i de fall, då valmannen uppgifver sig vilja utöfva rösträtt för annan, han är därtill behörig, äfvensom tillsett, att kuvertet är behörigen stämpladt men eljest på utsidan omärkt, samt att valsedeln på ofvan angifvet sätt täcker utskärningen, antecknar ordföranden å den i utskärningen synliga baksidan af valsedeln tydligt det röstvärde, som tillkommer densamma. Här-efter nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang hvarmed i röstlängden vid namnet på den, hvars rösträtt utöfvats, göres anteckning, att rösträtten begagnats. Valman, som på grund af kroppsligt fel är oförmögen att i föreskrifven ordning afgifva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den, han själf därtill utser.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, utöfva rösträtt. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken eller däri valsedel ej är på ofvan angifvet sätt inlagd, varde ej mottaget.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrätt-

Ang. ändring ningens fortsättande borttages, ordföranden inför öppna dörrar af vissa §§ i förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

förordningen
om landsting

m. m.

(Forts.)

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, eller, om valet skett efter upprop, vid upppropets slut äro tillstädes i stämmolokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att i den ordning de anmäla sig aflämna sina valsedlar. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, aflämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen afslutad.

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas öppnade. I det protokoll, som skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Valkuverten inläggas här efter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola jämväl i protokollet aftryckas.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats af ordföranden och två af de närvarande, afslutas valförrättningen. Ordföranden insände därefter ofördröjligen till domhufvanden omslaget med valkuverten jämte valprotokollet. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

Domhufvanden skall vid offentlig, minst åtta dagar förut i valkretsens kyrkor och, där så lämpligen kan ske, i ortstidningar kungjord förrättning sammanräkna de afgifna rösterna. Denna förrättning skall påbörjas så snart omständigheterna det medgifva och senast inom tjugu dagar från valen.

Vid förrättningen biträdades domhufvanden af två, af Kungl. Maj:ts befallningshufvande därtill förordnade personer, som, jämte domhufvanden, med sina namnunderskrifter bekräfta riktigheten af det vid förrättningen förda protokoll.

2. I stad förrättas valet i senare hälften af maj månad inför magistraten. Är stad för stadsfullmäktigeval indelad i valkretsar, må valet förrättas valkretsvis, dock utan uppdelning på valkretsarna af det antal landstingsmän och suppleanter, som skall utses för staden.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänt hålles inom staden, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 7 eftermiddagen. I kungörelsen skall tiden för valet noggrant an gifvas.

Om kallelse till valförrättningen, om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för allmän rådstuga är stadgad.

I öfrigt skall med afseende å valets förrättande i tillämpliga delar gälla, hvad här ofvan i mom. 1 är föreskrifvet.

I stad, som bildar egen valkrets, skall magistraten samman-

räkna rösterna. Där sammanräkningen ej äger rum omedelbart efter själfva valet, skall vid valtillfället tid och ställe för sammanräkningen tillkännagifvas.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

För annan stadsvalkrets sammanräknas rösterna af magistraten i den folkrikaste staden; och skola till den myndighet de inom valkretsen i öfrigt aflämnade valkuverten jämte valprotokollet ofördröjligen insändas. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras. Tid och ställe för sammanräkningen kungöres på sätt i mom. 1 är för där afsedt fall stadgadt:

Sammanräkningen af rösterna skall påbörjas inom sju dagar från valet.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

b) *Lag om ändrad lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.*

Häri genom förordnas, att § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 17.

Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: en under senare hälften af mars månad för beslutsfattande i anledning af berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt för val af ledamöter i valnämnd, enligt hvad därom är särskildt stadgadt; en i oktober för bestämmande af kommunens utgifts- och inkomststat enligt § 63; och en i december månad för granskning af såväl debiterings- och uppbörds-längden som röstlängden samt för anställande af val till de befattningar inom kommunen, hvilka vid årets slut blifva lediga, äfven som af revisorer.

Om kommunalstämma för val af landstingsmän är stadgadt i förordningen om landsting.

Den, hvilken såsom ledamot af kommunalnämnd eller eljest är redovisningsskyldig till kommunen, må icke väljas till revisor af förvaltning, för hvilken han har att redovisa, ej heller delta i val af revisor af sådan förvaltning eller i beslut i anledning af revisorerernas granskning af sagda förvaltning.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

Herr Clason: I fråga om föredragningsättet ber jag få hemsställa,

att konstitutionsutskottets utlåtande nr 2 måtte företagas till afgörande punktvis, samt hvart och ett af de i punkten 1 framlagda lagförslagen för sig, paragrafvis, med slutstadgande,

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m. (Forts.)

ingress och rubrik sist, hvarefter utskottets yttrande i punkten föredrages; att vid behandlingen af utskottets förslag i punkten 1 a) början göres med § 5 mom. 1, hvarvid öfverläggningen må omfatta förslaget i dess helhet; och att lagförslagets text ej må behöfva uppläsa i vidsträcktare mån, än sådant af någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1 a).

Utskottets förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

§ 5 mom. 1.

Reservationer hade afgifvits:

A.

1:o) vid förslaget till ändrad lydelse af förordning om landsting § 5 mom. 1 första, andra och tredje styckena, af herrar *Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer* och greve *Alexander Hamilton*, hvilka hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta, att de tre första styckena af § 5 mom. 1 i förvarande förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skulle erhålla följande lydelse:

I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å Marie bebådelsedag eller, om så lämpligt finnes, å annan dag under senare hälften af mars månad, med iakttagande att, där kommunen, på sätt här nedan sägs, är indelad i valdistrikt, stämman skall hållas jämväl på den eller de följande dagar, som för valets förrättande erfordras; dock att stämman ej i något fall må utsättas till söndag. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen för sin valkrets.

Kommunalstämma äger besluta, att kommunen skall för landstingsmannaval indelas i valdistrikt; skolande beslutet därom, för att vinna bindande kraft, underställas Konungens befallningshafvandes pröfning och fastställelse. Äger valkretsindelning rum, skall valet förrättas vid kommunalstämma, som hålles å särskilda i kungörelsen om stämman utsatta dagar å plats inom hvarje valdistrikt, som i kungörelsen angifves. Å sådan till särskilda dagar och ställen utsatt stämma må annat ärende ej företagas än det som angår valet.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 5 eftermiddagen. I kungörelsen om stämman skall tiden för valet noggrant angifvas. Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgadt, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela rösttal ej skall vid röstberäkningen äga rum. Är kommunen indelad i valdistrikt, skall därjämte iakttagas, att anmärkning mot röstlängden må göras och stämmans beslut däröfver meddelas icke allenast vid förrättningens början å första dagen utan jämväl då densamma å en följande dag inom annat distrikt tager sin början, samt att för hvarje dag, stämman pågår, ej må i valet deltaga andra kommunens röstägande medlemmar än de, som tillhöra det valdistrikt, inom hvilket stämman den dagen hålles, kommunens öfriga röstägande medlemmar dock obetaget att deltaga i öfverläggning och beslut angående de anmärkningar, som för hvarje gång kunna mot röstlängden göras.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

2:o) vid förordningen om landsting § 5 mom. 1 femte till och med trettonde styckena, enligt lydelsen i Kungl. Maj:ts förslag,

a) af herr *K. J. Ekman*, som hemställt, att Riksdagen ville för sin del besluta, att i stället för femte till och med trettonde styckena af § 5 mom. 1 i förevarande förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skulle i momentet införas fyra stycken af följande lydelse:

Valsedlarna mottagas af kommunalstämmans ordförande i närvaro af minst två för ändamålet tillkallade vittnen. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom. Valmännen äga afgifva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden, därest icke å förut hålles kommunalstämma beslutas, att valet skall ske efter upprop. Å hvarje valsedel antecknar ordföranden tydligt det röstvärde, som tillkommer den.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, ordföranden inför öppna dörrar förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, eller, om valet skett efter upprop, vid uppropets slut äro tillstädes i stämmolokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att i den ordning de anmäla sig aflämnas sina valsedlar. När alla, som vid det för valets slut fastställda klock-

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

slag äga tillträde till valet, aflämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen avslutad.

Valsedlarna inläggas omedelbart därefter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. (Forts.) Ordföranden insände därefter ofördröjligen till domhufvanden omslaget med valsedlarna jämte protokollet öfver valförrättningen. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

b) af herrar *Bellinder, von Mentzer* och grefve *Alexander Hamilton*, som instämt med herr K. G. Ekman uti hans näst ofvan under a) gjorda hemställan.

3:o) vid förordningen om landsting § 5 mom. 1 fjortonde stycket, enligt lydelsen i Kungl. Maj:ts förslag, af herrar *Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer* och grefve *Alex. Hamilton*, som hemställt,

att Riksdagen ville för sin del besluta, att fjortonde stycket af § 5 mom. 1 i förevarande förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skulle erhålla följande lydelse:

Det åligger kommunalstämmans ordförande att, sedan kungörelse om stämman, hvarå valet skall förrättas, blifvit utfärdad, om tiden för stämmans hållande ofördröjligen underrätta vederbörande domhufvande.

Domhufvanden skall vid offentlig, minst åtta dagar förut i valkretsens kyrkor och, där så lämpligen kan ske, i ortstidningar kungjord förrättning sammanräkna de afgifna rösterna. Denna förrättning skall påbörjas så snart omständigheterna det medgifva och senast inom tjugu dagar från valen.

4:o) vid stadgandet om tiden för ikraftträdandet af de föreslagna ändringarna i förordningen om landsting af herrar *Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer* och *von Mentzer*, grefve *Alexander Hamilton* samt herrar *Jansson, Magnusson* och *Fornander*, hvilka hemställt, att ifrågavarande stadgande måtte erhålla följande lydelse:

»Denna lag träder i kraft den 1 maj 1912.»

B.

af herr *Clason*, som hemställt,

1:o) att Riksdagen för sin del ville antaga följande lydelse af § 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862:¹⁾

¹⁾ De ej kursiverade styckena äro oförändrade.

§ 5.

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.
(Forts.)

1. I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid första ordinarie kommunalstämma under året. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen inom sin valkrets,

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 5 eftermiddagen. I kungörelse skall tiden för valet noggrant angifvas.

Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgad, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela röstetal ej skall vid röstberäkningen äga rum.

Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom stämmolokalen.

Valsedlarna mottagas af kommunalstämmans ordförande i närvaro af två tillkallade vittnen. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

Valmännen äga afgifva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden, denne dock obetaget att bestämma att röstningen skall ske efter upprop; och skall, om han bestämmer dylik ordning för röstningen, meddelande därom ske i kungörelse före stämman.

Å hvarje valsedel antecknar ordföranden tydligt det röstvärde, som tillkommer den.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, ordföranden inför öppna dörrar förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, äro tillstädes i stämmolokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att aflämna sina valsedlar. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, aflämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen afslutad.

Valsedlarna inläggas omedelbart därefter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. Ordföranden insände därefter ofördröjligen till domhafvanden omslaget med valsedlarna jämte protokollet öfver valförrättningen. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

Domhafvanden skall vid offentlig, minst åtta dagar förut i valkretsens kyrkor och, där så lämpligen kan ske, i ortstidningar kungjord förrättning sammanräkna de afgifna rösterna. *Denna förrättning skall påbörjas så snart omständigheterna det medgifva och senast inom tjugu dagar från valen.*

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

Vid förrättningen biträdes domhufvanden af två, af Kungl. Maj:ts befallningshufvande därtill förordnade personer, som, jämte domhufvanden, med sina namnunderskrifter bekräfta riktigheten af det vid förrättningen förda protokoll.

(Forts.)

2. I stad förrättas valet i senare hälften af maj månad inför magistraten. Är stad för stadsfullmäktigeval indelad i valkretsar, må valet förrättas valkretsvis, dock utan uppdelning på valkretsarna af det antal landstingsmän och suppleanter, som skall utses för staden.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom staden, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 7 eftermiddagen. I kungörelsen skall tiden för valet noggrant angifvas.

Om kallelse till valförrättningen, om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för allmän rådstuga är stadgadt.

I öfrigt skall med afseende å valets förrättande i tillämpliga delar gälla, hvad här ofvan i mom. 1 är föreskrifvet.

I stad, som bildar egen valkrets, skall magistraten sammanräkna rösterna. Där sammanräknandet ej äger rum omedelbart efter själfva valet, skall vid valtillfället tid och ställe för sammanräknandet tillkännagifvas.

För annan stadsvalkrets sammanräknas rösterna af magistraten i den folkrikaste staden; och skola till den myndighet de inom valkretsen i öfrigt afgifna valseglarna, försedda med anteckning om röstvärdet, i hållfast, försegladt omslag jämte valprotokollet ofördröjligen insändas. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras. Tid och ställe för sammanräknandet kungöres på sätt i mom. 1 är för där afsedt fall stadgadt.

Sammanräknandet af rösterna skall påbörjas inom sju dagar från valet.

2:o) att det kungl. förslaget i öfrigt icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Herr statsrådet Schotte: Jag har nu begärt ordet hufvudsakligen endast för att gifva till känna regeringens ståndpunkt till de ändringar, som konstitutionsutskottet gjort i Kungl. Maj:ts förslag.

Den första ändringen afser hufvudsakligen, att, hvad landsbygden beträffar, den gemensamma valdag, som Kungl. Maj:t ansett lämplig och nyttig och förlagt till fjärde söndagen i mars, i stället skulle förflyttas till Marie bebådelsedag. Om nu sist angifna dag, särskildt för mycket ömtåliga samveten, anses mera

tilltalande såsom valdag än den af Kungl. Maj:ts föreslagna dagen, så har regeringen häremot ingen invändning att göra.

Hvad städerna vidkommer, har konstitutionsutskottet icke velat biträda Kungl. Maj:ts förslag om gemensam valdag äfven i dessa förlagd till söndag. Det är ju naturligt, att i städerna kan finnas mindre anledning till att stadga en sådan gemensam valdag — det kan man ge utskottet rätt uti. De kortare afstånden och bekvämare samfärdsmedlen göra en sådan bestämelse mindre behöflig. Ehuru jag alltjämt anser, att det varit önskvärdt, om äfven för städerna en gemensam valdag nu på en gång blifvit fastställd och förlagd till en arbetsfri dag, så har jag icke tillräcklig anledning att motsätta mig konstitutionsutskottets förslag i denna del.

Den tredje hufvudskillnaden mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag rör sig om sättet för valhemlighetens betryggande och gäller närmast de valkuvert, som man ansett nödigt införa i anslutning till hvad som nu gäller vid riksdagsmannaval. Denna fråga är kinkig och svårlöst, och det har rådt stor tvekan inom regeringen, hvilket förfaringssätt som är bäst, antingen att röstvärdet skrives på kuverten och sedermera transporteras öfver på valsedlarna eller det som konstitutionsutskottet här förordad, det vill säga med en lucka på kuvertets framsida. Valet mellan dessa system är svårt och icke af större betydelse. Jag tror visserligen, att systemet med röstvärdets skrivande på valkuvertet är ur valsäkerhetens synpunkt fullt antagligt, ej minst med hänsyn till, att de personer, som skola handhafva sammanräkningen, handla under tjänstemannaansvar och för öfrigt äro af hög kvalifikation. Emellertid, om det ur valsäkerhetssynpunkt befinnes bättre, att en öppning anbringas på kuvertet — åtskilliga invändningar kunna dock göras äfven häremot — så har jag i denna del icke någon mera väsentlig invändning att göra mot konstitutionsutskottets förslag.

De öfriga ändringarna äro af mindre betydelse och innebära smärre jämkningar, som icke föranleda något yttrande från min sida och hvilka regeringen icke har något emot.

Jag önskar alltså tillkännagifva, att Kungl. Maj:ts regering kan acceptera konstitutionsutskottets förslag, sådant det föreligger. Förslaget i sin helhet innebär väsentliga fördelar för tryggnad af valhemligheten och i fråga om vissa anordningar i öfrigt, som äro lämpliga vid ett dylikt val. Äfven ur formell synpunkt har jag ägnat konstitutionsutskottets förslag en granskning och kan icke finna, att det bör gifva anledning till erinringar.

Herr Ekman, Karl Johan: Kungl. Maj:ts förevarande proposition har vunnit en osedvanligt hastig behandling i Riksdagen. Den 8 februari aflämnades densamma i Riksdagens kamrar; den lagstadgade motionstiden, som utgör 15 dagar från

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m. (Forts.)

propositionens aflämnande, tilländagick den 23 februari. Redan dagen därförut, torsdagen den 22 februari, hade utskottet fattat sina definitiva beslut. De två följande dagarna, fredagen och lördagen, användes af utskottets kansli till uppsättande af det vidlyftiga betänkandet, justeringssammanträde hölls på måndag förmiddag. Redan följande dag, det vill säga i förgår, kunde betänkandet utdelas till kammarens ledamöter, och i dag hålles extra plenum för sakens behandling i kamrarna.

Denna exempellöst hastiga behandling af ett ärende utaf ifrågavarande slag har föranledts däraf, att Kungl. Maj:t ansett de nya bestämmelserna, om möjligt, böra vinna tillämpning redan vid årets landstingsmannaval. Det kan emellertid ifrågasättas, om denna brådska verkligen varit till gagn för saken. Inom utskottet ha vi visserligen från alla håll sökt göra vårt bästa för att åstadkomma ett godt och tillförlitligt resultat. Men hur skall det vara möjligt för kammarens ledamöter att efter den ytterligt korta beredsetid, som stått till buds, intaga bestämd ställning till de många svårlösta spörsmål, som här möta. Det kan åtminstone befaras, att många af kammarens ledamöter skola vara alltför benägna att säga *nej* till de föreslagna reformerna, i känslan af, att de icke med bästa vilja kunnat på den korta tiden bilda sig en bestämd mening om de särskilda förslagen, om hvilka för öfrigt mycket olika meningar ända till denna stund varit rådande äfven emellan det liberala partiet i Riksdagen och den liberala regeringen.

Därtill kommer, att väl åtskilliga af kammarens ledamöter, som skulle vilja stödja utskottets förslag, likväl måste känna sig tveksamma inför krafvet, att de nya bestämmelserna omedelbart skulle träda i kraft och sålunda vinna tillämpning redan vid de förestående landstingsmannavalen på landet i senare hälften af mars månad. Herr Clason har i sin reservation påpekat, att det är mycket möjligt, att flerstädes kungörelser om årets första ordinarie kommunalstämma och därvid förestående landstingsmannaval redan äro utfärdade och kanske komma att uppläsas i kyrkorna redan söndagen den 3 mars. Dessförinnan läser väl svårigen någon riksdagsskrivelse om lagändring i ämnet kunna expedieras. För öfrigt återstå äfven, sedan Riksdagen fattat sitt beslut, en mängd åtgärder, som alla kräfva sin tid. Riksdagens beslut skall af Kungl. Maj:t sanktioneras, de nya författningarna skola tryckas i svensk författningssamling och lagligen bekantgöras inom rikets alla kommuner, äfven de mest aflägsna, där kanske postgången är långsam och snabbare kommunikationsmedel saknas. Godkännes nu utskottets förslag, tillkommer ytterligare en omständighet, som försvårar ikraftträdandet redan nu. Utskottet har nämligen föreslagit, att vid röstningen skola användas valkuvert, på framsidan försedda med en urskärning, genom hvilken rösttalet skall kunna skrivas direkt

på den inuti kuvertet liggande valsedel. Men kuvert med dylika utskärningar finnas mig veterligen icke i handeln; de måste beställas, tillverkas och levereras till rikets samtliga kommuner i tillräckliga mängder. Här i all synnerhet är det uppenbart, att den långsamma postgången i de aflägsnare bygderna lägger så godt som öfverstigliga hinder i vägen för anskaffandet af dessa valkuvert till den af utskottet föreslagna dagen för valets hållande. Jag fruktar, att om nya bestämmelser angående landstingsmannavalen nu skulle antagas att omedelbart träda i kraft, däraf i många kommuner skulle förorsakas osäkerhet och förvirring, och att masskassering af hela val kan blifva följd. Jag föreställer mig, att det vid dessa förhållanden kan vara ganska tveksamt, huruvida regeringen verkligen kan och vill taga på sitt ansvar att bringa i tillämpning de nya bestämmelser, som utskottet föreslår, redan vid de förestående landstingsmannavalen i mars. Ett besked därom från regeringsbanken skulle nog i frågans närvarande läge vara för många af kammarrens ledamöter önskvärdt.

Vi reservanter inom utskottet hafva emellertid redan i själfva sakfrågan nödgats i vissa delar intaga en annan ståndpunkt än utskottet. Beträffande landstingsmannavalen på landsbygden ha visserligen de flesta af oss, i likhet med pluraliteten inom utskottet, ansett, att det nu föreskrifna ovillkorliga sambandet mellan landstingsmannavalet och den ordinarie marsstämman bör upphöra, samt att, där ett verkligt behof förefinnes att, för beredande af ökad tillfälle till deltagande i valet, få detta utsatt till en arbetsfri dag, såsom sådan valdag må kunna föreskrifvas Marie bebådelsedag, hvilken alltid inträffar i senare hälften af mars månad. Men däremot hafva vi icke kunnat finna tillräckliga skäl för den af utskottet intagna och nu äfven af regeringen förordade ståndpunkten, att Marie bebådelsedag skulle ovillkorligen föreskrifvas såsom valdag för alla landskommuner. Vi anse, att sön- eller helgdagar icke böra användas till stämmor eller liknande förrättningar, såframt icke behofvet nödvändigt kräfver det. Dessutom finnas på landsbygden ett betydande antal kommuner, där befolkningen är bäst betjänad med och därför också helst ser, att valet förrättas på en söckendag. Vi ha därför ansett, att det bör lämnas vederbörande fritt att utsätta valet antingen till Marie bebådelsedag eller också till någon annan dag, och då en söckendag, allt efter behofvet på hvarje ort. Då utskottet i fråga om landstingsmannaval i stad afstyrkt Kungl. Maj:ts proposition om en gemensam valsöndag och ansett, att valfrihet härutiinnan fortfarande bör förbehållas städerna, anse vi att konsekvensen fordrar, att samma frihet tillerkännes äfven landsbygdens befolkning.

I öfverensstämmelse härmed ha vi yrkat, att kommunalstämma för val af landstingsmän skall hållas å Marie bebådelsedag

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

Ang. ändring eller, om så lämpligt finnes, å annan dag under senare hälften af vissa §§ i af mars månad, dock ej å söndag.

förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

I sammanhang härmed ha vi upptagit jämväl frågan om större landskommuners indelande i valdistrikt för röstningens underlättande. Den ena af de bägge riksdagsskrifvelser af den 20 maj 1911, hvilka ligga till grund för den kungl. propositionen, berörde äfven frågan om valdistriktsindelning. Genom röstning distriktsvis skulle otvifvelaktigt beredas afsevärdt ökad möjlighet för de röstberättigade att deltaga i valet, särskildt då det gäller val i vidsträckta landskommuner. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har också i statsrådsprotokollet uttalat, att »indelande af större landskommuner i valdistrikt otvifvelaktigt är en reform att eftersträfvä». Han har vidare i samma statsrådsprotokoll uttalat, att »landstingsmannavalen fortfarande torde böra bindas vid kommunalstämma». Utgår man nu ifrån dessa bägge af herr statsrådet angifna förutsättningar, kan lösningen af frågan icke gärna bli någon annan än den, som vi reservationsvis föreslagit. Vi kunna icke heller finna, att tillräckliga skäl blifvit från regeringens sida anförda för undanskjutandet af en så viktig och så effektiv reform, allrahelst då Riksdagen i sin skrifvelse i fjol direkt pekat på densamma. Enligt det förslag, vi sålunda ansett oss böra framställa, skulle kommunalstämman äga besluta, att kommunen skall för landstingsmannaval indelas i valdistrikt; beslutet därom skall dock för att vinna bindande kraft underställas Konungens befallningshafvandes pröfning och fastställelse. Äger valkretsindelning på detta sätt rum, skall valet förrättas på kommunalstämma, som hålles på särskilda dagar, så att valet första dagen hålles inom första distriktet för att en följande dag fortsättas inom det andra distriktet o. s. v. Å sådan till särskilda dagar och ställen utsatt stämma kan gifvetvis annat ärende icke få företagas än det, som angår valet. Anmärkning mot röstlängden må göras och stämmans beslut däröfver meddelas icke allenast vid förrättningens början å första dagen utan jämväl då densamma å en följande dag inom annat distrikt tager sin början. För hvarje dag, stämman pågår, få ej i valet deltaga andra kommunens röstägande medlemmar än de, som tillhöra det valdistrikt, inom hvilket stämman den dagen hålles, kommunens öfriga röstägande medlemmar dock obetaget att deltaga i öfverläggning och beslut angående de anmärkningar, som för hvarje gång kunna mot röstlängden göras, om dessa medlemmar akta nödigt att för sådant ändamål komma tillstädes.

Detta är i korthet vårt förslag. Vi ha sålunda icke velat nöja oss med att blott sätta några nya klutar på det gamla klädet. Än mindre ha vi velat intaga en blott negativ ståndpunkt till frågan om landstingsmannavalens reformering. Utan vi ha upptagit frågan i hela dess vidd och föreslagit en fullständig och

effektiv reform af hela förfarandet vid landstingsmannavalen uti nu ifrågavarande hänseende, förvissade om, att därigenom skola beredas verkligt ökade möjligheter för en hvar röstberättigad att deltaga i landstingsmannavalen sedan reformen hunnit träda i kraft.

Ang. ändring
af vissa §§ i
förfordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

Jag yrkar alltså bifall till den af herr Bellinder och mig m. fl. afgifna reservationen under litt. a) 1:o.

Herr Clason: Det brukar ju icke så sällan förekomma inom Riksdagen, att om ett betänkande kommer in, som rör en viktig fråga, och som innehåller ett flertal nya bestämmelser i saken, man uppskjuter dess behandling några dagar, för att kamrarnas ledamöter skola få tillfälle att närmare sätta sig in i frågan. Här har man nu, som bekant, gått en motsatt väg. Man går att afgöra detta förslag med dess många invecklade bestämmelser inom kortare tid än 48 timmar, sedan det utdelades i kammaren. Man skulle då kunna tro, att det gäller en mycket enkel fråga, som ligger synnerligen klar. Men om man ser på betänkandet och reservationerna, finner man tvärtom, att det råder en ganska stor förvirring i detta ämne. Och jag tror, att man kan säga, att förvirringen och oenigheten i verkligheten nästan är större än hvad som framgår af en blick på betänkandet och reservationerna. Ty det är nog så, att det inte är något af dessa förslag, som icke lider af någon formell brist. Och ser man på historiken om dessa förslags tillkomst, blir detta också lätt förklarligt.

Upprinnelsen är en riksdagsskrivelse i följ. Riksdagen skref emellertid och begärde *ett*, och Kungl. Maj:t har just i den afgörande punkten svarat med något *helt annat*. Riksdagen begärde en utredning, huruvida de bestämmelser, som i fråga om valdag och valtider äro stadgade för val af ledamöter till Andra kammaren, skulle kunna i tillämpliga delar gälla vid landstingsmannaval. Kungl. Maj:t har svarat med att föreslå två saker, som Riksdagen *icke* begärt, nämligen 1:o) att det skall bli en *för hela riket* gemensam valdag — något som icke gäller för andrakammarvalen — och 2:o) att denna valdag skulle vara förlagd till en *söndag*. Såsom jag utvecklade i min reservation, strida emellertid båda dessa saker, både den gemensamma valdagen och denna valdag förlagd till söndag, mot principer, som i hvarje fall konstitutionsutskottet och åtminstone denna kammare måste ha ansetts hylla i följ. Kungl. Maj:ts förslag stöder sig således icke, hvad angår frågan om dess lämplighet, på Riksdagens mening, och det kan icke heller stödja sig på de i målet hörda myndigheterna, ty de ha i allmänhet icke uttalat sig för vare sig gemensam valdag eller denna förlagd till söndag eller helgdag. Hvad det sista angår är det, såsom man finner af den utredning jag förebragt i min reservation, endast fem af de

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m. (Forts.) myndigheter af bortåt 130, hvilka yttrat sig, som haft den tanken. Det är länsstyrelsen i ett län af *tjugufyra*, och så är det stadsmyndigheter i borgmästarne Jacob Petterssons, Runes och Neiglicks städer. Det är dessa, som framlagt förslaget om en söndag, och huru tungt man än må taxera deras ord, så är det dock blott ett ringa fåtal af det stora hela. Kungl. Maj:ts förslag i denna del har således framkommit utan stöd af någon riksdagsskrivelse och utan stöd af de i målet hörda myndigheterna.

Så kom det till utskottet. Där behandlades det i yttersta hast. Om utskottet stannat vid Kungl. Maj:ts förslag, då kunde man ju ha haft någon borgen för att det varit genomtänkt. Men nu har utskottet, trots dess vilja att göra det bästa möjliga af Kungl. Maj:ts förslag, icke kunnat göra detta. Det har icke blott ändrat förslaget i dess båda hufvudstadganden, i det att utskottet *dels* i fråga om den gemensamma valdagen gått ifrån den, som regeringen föreslagit, *dels* i fråga om valhemlighetens bevarande tagit ett system, som regeringen i sin proposition från början afvisat, utan det har också omredigerat äfven andra punkter. Och denna omredigering fortgick ända in i sista stund, så att den lagtext, som utskottet antog den 23 februari, i vissa punkter ändrades vid justeringssammanträdet i måndags. Jag tror alltså, att hvilken åsikt man än må ha om själfva förslaget, man måste anse, att det är ett hastverk, och vi kunna väl vara ense om att detta är en ganska riskabel metod, om man vill komma till en fullt acceptabel lagtext.

I själfva verket tror jag också, att det ännu förefinnes åtskilliga redaktionella oegentligheter. Jag kan icke göra anspråk på att i detta afseende komma med någon genomförd kritik, men jag har observerat ett par punkter, som jag vill beröra. Jag undrar, om man icke kan säga, att själfva hufvudbestämmelsen om Marie bebådelsedag som valdag innehåller en viss tvetydighet. Om man slår upp i vissa års almanackor, finner man, att där finnas två Marie bebådelsedagar, nämligen *dels* den ordinarie Mariebebådelsedagen, som alltid infaller den 25 mars och alltid står såsom sådan betecknad, *dels* ock den rituella Mariebebådelsedagen, som af rituella skäl förlagts till annan dag. Det föreligger alltså i vissa almanackor två Marie bebådelsedagar. Man vet hvad utskottet menat, men nog tror jag, att man måste medgifva, att en sådan tvetydighet är en oegentlighet i en lagtext.

Det finnes nog äfven andra bestämmelser, som äro tvetydiga, och som kunna leda till missförhållanden vid tolkningen. Den, som jag särskildt skulle vilja peka på, är den, som afser att föreskrifva, huru det skall gå till, då uppehåll i valet göres (öfverst på sid. 28 i utskottets betänkande). Denna bestämmelse har omredigerats i utskottet på grund af enskilda motionärers yrkande, att upprop ibland skall få förekomma. Som utskottet

här skrifvit, är bestämmelsen, såvidt jag kan förstå, under alla förhållanden tvetydig. Den kan betyda två saker, men ingendera synes vara fullt tillfredsställande. Den kan *antingen* betyda, att om stämman beslutar, att valet skall ske efter upprop, och så ett uppehåll göres, alla de, som äro inne och ännu icke fått rösta, skola motas ut och tillsägas, att de få komma igen först efter ett par timmar; men då, enligt motionärernas yrkande, denna bestämmelse om upprop upptagits, för att valmännen från aflägsnare orter skulle slippa komma för tidigt, skulle ju hela syftet därmed förfelas. *Eller också* kan den betyda, att alla, som då uppehållet göres äro inne, få rösta, men då skulle den förut gifna regeln, att valet skall ske efter upprop, upphävas och alla de, som äro inne, få komma fram och rösta i den ordning de behaga, och detta är väl icke tillfredsställande, om man förut beslutat, att valet skall ske efter upprop. Och denna tvetydighet kvarstår nu såväl i utskottets förslag som i herr Ekmans m. fl. reservation.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

Men äfven en annan tvetydighet förefinnes i samma punkt, ty, såsom en motionär vid årets Riksdag påpekat, är redan den nuvarande bestämmelsen tvetydig. Det råder nämligen delade meningar om, huru man skall förfara enligt denna bestämmelse, jämförd med bestämmelsen att val icke får ske under gudstjänst. Å ena sidan står det, att val icke får äga rum, medan gudstjänst hålles, och å andra sidan står det, att om uppehåll göres, skola de innevarande få fortsätta att rösta. Nu är det så, att dessa bestämmelser i allmänhet hittills torde hafva tolkats så, att äfven vid uppehåll för gudstjänst de innevarande skulle få rösta. Men nu föreligger ett utslag af regeringsrätten på, att paragrafen skall tolkas så, att röstning under inga förhållanden får ske under gudstjänsttid. Och denna fråga hade äfven genom motion dragits inför utskottet. Men utskottet förbisåg på grund af brådskan, att denna motion föreligger, och följaktligen vill utskottet nu på landstingsmannavalen öfverflytta en bestämmelse, som vid riksdagsmannavalen redan visat sig vara tvetydig, och jag vill tillägga, att i det afseendet äro såväl utskottets förslag som både herr Ekmans och äfven min egen reservation lika! Jag observerade nämligen icke saken förrän jag skrifvit min reservation.

Vore det nu här fråga om en författning, som skulle tillämpas exempelvis blott af högsta domstolen eller regeringsrätten eller våra allra mest kompetenta myndigheter, ja, då vore det kanske icke så farligt med dylika och andra tvetydigheter, men det är ju tvärtom en författning, som skall tillämpas af våra bortåt 2,400 kommunalstämмоordförande landet rundt och tillämpas vid en så viktig förrättning som en valförrättning. Och då tror jag, att man får vara försiktigare än att så här i hast yxa till en lagtext, som måste föranleda tvetydighet vid tillämp-

Ang. ändring ningen. Redan på denna grund kan man således vara tveksam af vissa §§ i om antagandet.

förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

Så kommer därtill det afgörande skälet, att, såsom jag i reservationen utvecklat, det icke så vidt jag kan förstå finnes någon möjlighet att tillämpa dessa bestämmelser, såsom utskottet afsett, redan vid landstingsmannavalen på landet i år. Det gäller, såsom vi hört, bortåt 2,400 landskommuner. Vi veta icke, huruvida icke åtskilliga eller många eller de flesta af dessa kommuner redan, innan definitivt beslut från Riksdagen kan bli träffadt, expedieradt till Kungl. Maj:t, sanktioneradt, tryckt i författningssamlingen och utsändt till Konungens befallningshafvande samt meddeladt till kommunalstämмоordförandena — vi veta icke, säger jag, huruvida icke åtskilliga eller de flesta kommunalstämмоordförande redan ha utsatt den första ordinarie kommunalstämman, på hvilken enligt nu gällande lag valet till landsting skall äga rum, och kungjort, såsom de äro skyldiga att göra, att landstingsmannaval skall förrättas å denna stämma. Huru har man tänkt sig, att man då skall kunna ändra detta och ändra det utan hejdlöst trassel? Det är ingen likgiltig sak det gäller, utan ett ur alla synpunkter synnerligen viktigt val. Huru skall man kunna få garanti för, att alla valmän skola få veta, att sådan ändring kommit till stånd? Dessutom är det, såsom i min reservation påpekats, icke nog med denna valstämma, utan det förutsättes också i utskottets förslag en förut hållen kommunalstämma för att besluta, huruvida upprop skall äga rum eller icke. Så har grefve Lagerbjelke påpekat det trassel, som kan uppstå därigenom, att uppboordsstämmor kunna vara utsatta så sent, att vederbörliga rättelser i röstlängden icke kunna verkställas. Och så har den föregående talaren frågat, huru man skall göra med valkuverten? Huru skall man få garanti för, att dessa komma fram till de 2,400 kommunerna, hvaraf åtskilliga ligga långt bort? På samma sätt med andra delar af valförberedelserna. I min reservation har jag antydtt möjligheten af att fullmakter till valen redan äro i ordning. Och nu kan jag säga, att jag nu vet, att det finnes fullmakter ute i afsevärdt antal, hvilka fullmakter enligt ordalydelsen afse landstingsmannaval, som skola hållas »å första ordinarie kommunalstämma». Det är klart, att redan ett sådant förhållande skulle kunna föranleda till en stor masskassering.

Jag vill tillägga, att detta också är anledning till att jag icke velat tillstyrka § 4. Jag föreslog i utskottet, att man skulle försöka genomföra den bestämmelse, som, enligt min tanke, skulle vara den effektivaste i fråga om valhemlighetens bevarande, nämligen att tryckta valsedlar skulle ha lika utseende. Därpå har man i utskottet svarat, att man visste, att valsedlar redan på vissa håll vore tryckta, eller i alla händelser skulle bli tryckta, innan denna lag hunnit bli färdig och promulgerad.

Det är därför, jag icke nu velat gå med på en så pass oskyldig bestämmeelse som den, att vid val skola begagnas sedlar af hvitt papper, ehuru jag annars naturligtvis gillar den. Det är bekant, att det vid riksdagsmannavalet i höstas förekommit valsedlar af gult eller gulhvitt papper, och att på åtskilliga håll dessa sedlar ansetts böra kasseras. Jag undrar, huruvida det icke vore olämpligt att nu utsätta sig för att nödgas kassera valsedlar, som komma in skrifna på gult eller gulhvitt papper — sådant kan förekomma ganska ofta på landsbygden.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Hvad jag sålunda anfört torde innefatta tillräckliga skäl, hvarför jag icke kunnat vara med om utskottets förslag. Därtill komma dock, såsom jag i min reservation utvecklat, äfven två andra skäl: *dels* hänsyn till kommunernas frihet, *dels* motvilja mot att pålägga dem *alla* sådana förrättningar på en helgdag. Jag behöfver icke här utveckla detta närmare än hvad jag gjort i min reservation. Men jag vill tillägga, att jag sedan måndagen fått reda på, att det i åtskilliga norrländska kommuner är sed, att man vill ha stämmorna förlagda till lördagen. Man reser då ned till kyrkan mot veckans slut, och man vill ha stämman utsatt till denna dag, ty man vill ha söndagen fri. Detta skulle ju förhindras genom denna bestämmeelse om stämman på en helgdag. Jag tror också, att på många håll af lokala grunder bestämmelsen om ett uppehåll midt i förrättningen skulle vålla besvär.

Hvad har man således nu på den ena sidan? Jo, 1:o) ett hastverk i lagtext, 2:o) en bestämmeelse, som absolut icke hinner genomföras utan att föranleda det mest oeffterrättliga valtrassel, 3:o) tvång mot samvetsfriheten hos dem, som anse söner eller helgdagar olämpliga, 4:o) ett undertryckande af kommunernas fria själfbestämningsrätt, om kommunen *vill* ha stämmorna utsatta till annan dag, och 5:o) en bestämmeelse, som af rent lokala skäl på vissa håll skulle verka synnerligen olämpligt. Och hvad har man å andra sidan? Hvad är vinsten? Utskottets majoritet säger själf, att det är regel, att kommunalstämmorna utsättas till arbetsfria dagar. Vinsten skulle således vara, att de kommuner, som icke vilja ha stämman utsatt till sådana dagar, tvingas därtill.

Detta har varit mina skäl mot utskottets förslag. Hvarför jag icke velat förena mig i herr Ekmans reservation beror på andra grunder. Skillnaden mellan våra ståndpunkter är dock i grunden icke så stor. Jag har icke kunnat vara med om det starka utpekandet af Marie bebådelsedag såsom acceptabel valdag. Och hvad som för mig därvid varit afgörande är, att det är en gudstjänstdag. Jag har ansett olämpligt att tvinga en kommun att hafva stämman på en sådan dag. Jag vill tillägga, att Marie bebådelsedag ibland inträffar på en söndag, och påpekar, att man således icke fullständigt tillgodosett dem, som vilja skydda söndagen.

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

Vidare vill jag påpeka, att jag, i det läge frågan nu fått, icke heller kunnat anse det ändamålsenligt att *nu* taga de öfriga bestämmelserna om valdag och valdistriktsindelning. Vore det så, att dessa bestämmelser rönt understöd från utskottets majoritet, då kunde det ha varit en vinst att få dem antagna nu. Men när så icke skett, förstår jag icke betydelsen af att antaga dem nu. Ty någon betydelse för valen i mars kunde de icke få, eftersom reservanternas — och som jag anser med rätta — icke kunnat tänka sig bestämmelserna promulgerade innan dess. Hvad för fördel skulle det då medföra? Jo, kan man möjligen säga, vi hade fått vissa principer här fastslagna af Riksdagen. Men skulle det kunna ske, fordrades en sammanjämkning mellan herr Ekman's ståndpunkt och utskottsmajoritetens ståndpunkt. Men såvidt jag förstår, föreligger icke någon möjlighet för dylik sammanjämkning, åtminstone icke på annat sätt än att herr Ekman finge släppa något af det, som kanske vore det värdefullaste i hans förslag, t. ex. distriktsindelningen. Och då föreläge ingen vinst på något håll. Då är det bättre att spara alla dessa punkter till nästa år. Då får man bättre tid och bättre tillfälle att genomarbeta texten.

För min del har jag försökt en annan väg, som jag försökte redan i utskottet, nämligen att plocka ut de bestämmelser, som äro af beskaffenhet att kunna träda i kraft redan nu. Man skulle på sådant sätt vinna en om ock ringa fördel vid landstingsmannavalen i mars. Men det är klart, att under sådana förhållanden finge man taga med endast bestämmelser af den beskaffenhet, att de icke behöfde fullgöras annat än *omedelbart* före eller under själfva valdagen. Dit höra då vissa bestämmelser om, huru ordförandena skola förfara, huru valsedlarna skola förseglas, huru det skall gå till vid sammanräkningen etc., allt bestämmelser, som träda i kraft först själfva valdagen. Jag har också sökt införa ett par bestämmelser angående något, som måste passera före valdagen. Det ena är det, att när jag sökt genomföra vissa bestämda valtider under valdagen — hvilket jag tror vara en fördel — måste jag förutsätta, att dessa valtider skulle på något sätt kungöras på förhand, och jag har därför sökt lösgöra denna kungörelse om valtider från kungörelsen om själfva stämman, emedan jag ansett, att denna senare kungörelse på många håll redan kan vara ute. Precis samma tanke har jag sökt genomföra i fråga om det skall vara upprop eller icke. Jag vill gärna medgifva, att jag icke kan säga, att jag själf är fullt tillfredsställd med denna lösning. Det kan hända, att äfven detta sätt skulle kunna förorsaka åtskilligt trassel och krångel, men det kan jag för närvarande icke göra något åt. Felet är i alla händelser icke mitt. Ty hade utskottet velat gå in på den bogen från början — att genast expediera dylika bestämmelser — hade dessa bestämmelser kunnat expedi-

eras och träda i kraft tidigare än nu är fallet. Af hvad jag yttrat framgår för öfrigt, att jag tänkt med mina yrkanden få en promulgation omedelbart till stånd. Emellertid vidlåder äfven på den punkten en viss hast i redaktionen af reservationen, ty det har råkat falla bort i brådskan. Ett sådant yrkande kan dock framställas, då det finnes på andra håll.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

På dessa grunder ber jag att få yrka bifall till min reservation.

Herr Bergqvist: Herr talman. Då jag går att något yttra mig i denna fråga, så ber jag att få förutskicka den anmärkningen, att jag icke har anlagt några som helst partisynpunkter på frågan, utan jag har sökt att så objektivt som möjligt sätta mig in i densamma. Det torde vara vanskligt att på förhand afgöra, huruvida de föreslagna bestämmelserna skulle komma att gynna något särskildt parti och hvilket parti detta i så fall skulle blifva.

Nej, mina största betänkligheter emot den kungl. propositionen äro af religiös art och gälla den bestämmelse, hvarigenom man principiellt skulle fastslå söndagen såsom valdag. Detta finner jag vara ytterst betänkligt i en kristen stat. Sant är ju, att valen ändock mycket ofta hållas på söndagar, men jag anser, att detta förhållande ändock innebär en väsentlig skillnad mot hvad som skulle inaugureras, om statsmakterna pålade landet det trycket, att nödvändigt behöfva förrätta val på en söndag, så att folket själfvt i de olika orterna icke skulle äga rättighet att bestämma om de ville gå till val på en söndag eller på en annan dag. Nu har emellertid utskottet gjort en ändring i den kungl. propositionen i detta stycke, och jag tror, att utskottets förslag är betydligt mera acceptabelt än Kungl. Maj:ts. Det är visserligen sant, att Marie bebådelsedag är en helgdag, men såsom helig dag är den från kristlig synpunkt icke likvärdig med söndagen. Såsom vi också veta, finnes det många protestantiska länder, där Marie bebådelsedag icke alls firas såsom helgdag. Emellertid, hvad angår de orter, som jag representerar, är denna dag i alla fall icke lämplig såsom valdag. Det har nämligen genom traditionens makt kommit att i flera af de öfre norrländska församlingarna gestalta sig så, att Marie bebådelsedag blifvit en af folkets största helgdagar. Detta gäller hela den finsktalande bygden ifrån Torne älfs mynning ända upp till norska gränsen och äfven flera andra församlingar inåt lappmarken. På Marie bebådelsedag komma församlingens medlemmar tämligen mangrant till kyrkan och nästan alla gå de till Herrens nattvard. Visst är också, att det synes motbjudande, att de midt uti detta skola vara besvärade med bekymmer om val och politiskt-kommunala angelägenheter.

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

Det skulle ock komma att medföra, att Marie bebådelsedags karaktär af en stor helgdag i dessa bygder skulle blifva förstörd. Är det då nödvändigt, att man har en gemensam valdag öfver hela landet? Jag har sökt att tänka mig de skäl, hvar på ett sådant förslag kan grunda sig, men jag har icke kunnat komma till den slutsatsen, att det är nödvändigt. Och då det icke är nödvändigt med afseende å val till Riksdagens Andra kammare, kan jag icke finna, att det skall vara nödvändigt med afseende å val till landstingen. Se vi på myndigheternas utlåtanden finna vi också, såsom förut är påpekad, att framhäfvan- det af en gemensam valdag för hela landet är mycket litet före- träd i dessa utlåtanden.

Det synes mig vara det enda rimliga i ett land som vårt, med sin stora utsträckning och sina skilda förhållanden, att det lämnas möjlighet för de olika orterna att till valdag välja den dag, som för hvarje ort lämpar sig bäst. Vill man då fastslå t. ex. Marie bebådelsedag såsom en dag, som i regel bör användas, så bör man åtminstone lämna öppet för de orter, där denna dag icke passar, att gå till val på annan dag.

I alla händelser vill jag säga, att om t. ex. vissa af reser- vanternas förslag i det syftet skulle komma att bifallas vid det slutliga afgörandet för de olikartade frågor, det likvisst torde vara nödvändigt att undantaga större helgdagar, ty det skulle kunna tänkas, att om frihet lämnades, man skulle på sina orter taga själfva påskdagen till valdag, och mot den eventualiteten torde från statsmakternas sida betryggande garantier böra lämnas.

Det andra jag skulle vilja yttra mig om, är det föreslagna utbrytandet af valen ifrån den första ordinarie kommunalstäm- man. Det har framhållits, att detta skulle innebära en fördel, och jag vill nu icke bestrida, att detta kan hafva ett visst fog för sig. Å andra sidan vill jag likväl framhålla, att detta också skulle komma att medföra ytterst väsentliga olägenheter i flera delar af vårt land. Min öfvertygelse är, att en sådan reform icke skulle kunna hälsas med oblandad glädje under annan förut- sättning, än att den sättes i samband med större kommuners indelning i valdistrikt. Sker icke detta, kommer reformen att medföra en ytterligare tunga för många kommuner.

Det talas ju mycket om behofvet och önskvärheten af att kunna förlägga valen till arbetsfria dagar; och jag vill icke klandra det talet. Men det är en sak, som man därvid har fullkomligt förbisett, och det är, att det finns många kommuner, där medlemmarna hafva dagsresor till vallokalen, såsom för- hållandena nu äro. Är det nödvändigt och önskvärdt, att man för vissa kategorier af vårt folk söker sörja för att de få gå till val på arbetsfria dagar, så synes det mig också vara mycket önsk- värdt, att man sörjer för att de, som hafva långa resor till val- lokalen, för dessa resor icke behöfva förspilla mer tid än nödigt

är. Men skiljer man valen ifrån kommunalstämman, blir följden den, att i stället för att dessa aflägsset boende få göra en resa och på den resan utträta hela ärendet, så få de däremot med den föreslagna reformen göra två resor, som hvardera tager flera dagar.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Nej, skola valen skiljas från kommunalstämman, så måste det ske i samband med de större kommunernas indelning i valkretsar; och för min del anser jag *den* reformen vara den allra viktigaste och mest trängande i förevarande afseende. Se vi t. ex. på hvad länsstyrelserna hafva sagt — vi kunna ju taga länsstyrelsen i Norrbottens län, som ligger mina förhållanden närmast — så säger den visserligen, att de hittillsvarande bestämmelserna för landstingsmannaval icke äro i alla afseenden tillfredsställande. Men i hvilka afseenden äro de icke tillfredsställande? Därpå svarar Konungens befallningshafvande förnämligast med att påpeka, att det är i afseende å de alltför stora valdistrikten, och att önskemålet i första hand är att få de större kommunerna indelade i valdistrikt.

Nu är detta också föreslaget både motionsvis och reservationsvis; men det har antydts, att det skulle ligga i kommunernas skön att verkställa denna indelning. Ja, det kan ju synas vara det riktigaste, men det har sina betänkligheter, ty jag skall säga herrarna, hur det går till med den kommunala förvaltningen i de stora kommunerna. Där går det så till, att det är de få, som bo i centrum af kommunen, hvilka styra det hela, medan de många, som bo ute i periferin och på grund där af icke egentligen kunna göra sina intressen gällande vid stämmorna, praktiskt taget icke hafva någonting att säga. Så uppkommer kanske en fråga om valdistrikt i större kommuner. Då är ju att förutsetta, att de som bo i ytterkanterna söka bevaka sina intressen, men det är ändå icke sagdt, att de blifva i tillfälle att mangrant inställa sig. De som bo i centrum hafva kanske intresse af att ingen distriktsindelning sker, och så förhindra de den. — Jag är af den öfvertygelsen, att det måste obligatoriskt föreskrifvas, att kommun af en viss storlek och utsträckning *skall* indelas i valdistrikt — sedan må det då bli kommunernas egen sak att bestämma gränserna emellan dem.

På frågan om valhemligheten och sättet för rösternas afgifvande skall jag icke ingå, men jag vill dock anmärka, att inom den landsort, jag representerar, jag icke har hört den ringaste tillstymmelse till klagomål öfver nu gällande bestämmelser. Hvad jag däremot måste uppehålla mig vid, är frågan om de nu föreslagna bestämmelsernas tillämpning redan vid innevarande års landstingsmannaval. Det är ju knappt mer än tre veckor till den dag valen enligt utskottets förslag skola äga rum på landsbygden. Är det möjligt att under denna korta frist få ut en ny förordning till alla kommuner i vårt vidsträckta land,

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m. med delvis mycket dåliga kommunikationer, och det i så god tid, att den öfverallt kan tillämpas utan att åstadkomma villervalla? För min del tror jag det icke.

Jag skall be att få lämna några upplysningar om afstånden i Norrland. Vi hafva t. ex. i Västerbottens län en kommun, som ligger 31 mil från närmaste järnvägsstation, och endast de första 16 af dessa 31 mil finns det landsväg; det är Tärna kommun. Vidare hafva vi Sorsele kommun, som ligger 17 mil från närmaste järnvägsstation, Arjeplogs kommun i Norrbottens län, som ligger likaledes 17 mil från närmaste järnvägsstation, Pajala kommun, som ligger 16, och Dorotea kommun, som ligger 17 mil från närmaste järnvägsstation, Karesuando kommun, som ligger 13 mil från Kiruna, dit det likvisst icke finnes någon landsväg, under det att det till Gellivare, dit landsväg finnes, är 21 mil.

Nu frågar jag, om herrarna tro, att det är möjligt att få denna föreslagna nya förordning tillämpad inom sådana kommuner? Först skall förordningen, som ännu icke är beslutad och antagen, delas ut och skickas dit, sedan måste man väl tillerkänna kommunalstämмоordföranden den rätten att få någon liten tid på sig att sätta sig in i de nya bestämmelserna. Sedan skola förberedelserna till valen vidtagas. Valkuvert skola anskaffas. Det går icke lika lätt där uppe i lappmarken att skaffa sådana som i Stockholm, där man går till en pappershandel, köper en bunt kuvert, gör en utskärning i dem och på så sätt gör den lucka, som skall finnas på kuvertet. I lappmarkens aflägsna kommuner finns ingen pappershandel, utan man måste skicka ned till kusten för att få kuvert, och man måste noga beskrifva, hur de skola vara. Sedan skola de hafva någon tid på sig där för att förfärdiga dem och skicka upp dem till vederbörande kommun, och när kuverten komma dit upp är valet sannolikt hållet — eller skulle åtminstone vara hållet.

Likaså står i de föreslagna bestämmelserna, att kuverten skola förses med en stämpel, som skall bära kommunens namn. Ja, säger man, det är lätt att taga samma stämpel, som användes vid riksdagsmannaval. Det går nog bra, för såvidt val-distriktet sammanfaller med kommunen. Men det är ju så, att beträffande val till Andra kammaren kan kommunen indelas i valdistrikt, och många kommuner äro faktiskt indelade i val-distrikt. Där bär stämpeln ett annat namn än kommunens.

Så kan det hända, att postgången kommer att försenas af oväder. I mars månad förekomma ofta stora oväder uppe i lappmarkerna, och med afseende å väderleken i lappmarkerna hafva både regering och Riksdag trots deras mycket omtalade makt skäligen litet att säga till om.

Jag skulle också kunna hänvisa till hvad herrar Clason och Ekman förut framhållit, att valen sannolikt redan äro utsatta i flera

kommuner, liksom äfven andra förberedelser vidtagna. Hvad detta betyder, mina herrar, det kanske herrarna icke äro fullt på det klara med, men det vet jag, som har vistats i lappmarkerna. Det är ingenting som där förvirrar folk mer, än om det kommer ut två motsatta rykten inom socknarna. En kommer och säger: landstingsmannavalet är utsatt till den och den dagen. Sedan kommer en annan och säger: nej, det förhåller sig icke så, ty jag har hört, att valet skall vara utsatt till en annan dag; och så blir det en villervalla utan all ände. Där man är isolerad och icke har stort andra förbindelser med yttervärlden än genom budskickningar, är det ingenting som är ägnadt att åstadkomma större villervalla än flere hvarandra motsägende rykten.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Det kan icke vara välbetänkt att i viktiga lagstiftningsfrågor öfva en sådan skyndsamhet, att vissa landsdelar få olägenhet däraf, och, mina herrar, särskildt kan det icke vara välbetänkt att ingifva befolkningen i gränsbygder den föreställningen, att statsmakterna knappast räkna med densamma.

Hela ärendet kännetecknas af en oförklarlig brådska. Hvad är det man egentligen kan vinna för valen med de föreslagna bestämmelserna, eftersom de ovillkorligen skola tillämpas i år? Det skulle då kanske vara det, att man kunde få en arbetsfri dag till valdag. Ja, om det nu vore så, att valen i regel hade hållits på arbetsdagar, då skulle jag ingenting säga. Men om vi läsa på sidan 17 i utskottets betänkande, heter det så här: »Uppfattningen om de arbetsfria dagarna såsom de lämpligaste för afhandlandet af offentliga angelägenheter kan numera i hög grad anses hafva vunnit fotfäste i den allmänna meningen. Sålunda lära i flera trakter af vårt land de flesta kommunalstämmor äga rum på arbetsfria dagar, och mångenstädes har det blifvit en så godt som undantagslös regel, att så sker. Särskildt hafva under senare tid de allmänna valen blifvit förlagda till arbetsfria dagar, och de myndigheter, som ägde att bestämma tid för valen af ledamöter i Riksdagens Andra kammare under förlidet år, visade sig uppfatta betydelsen häraf, då nämligen dessa val i 46 valkretsar af 56 ägde rum på arbetsfri dag.»

Tyder detta verkligen på, att det skulle behöfva vara en så gränslös brådska med att i lag bestämma en arbetsfri dag för valen under innevarande år?

Det är också betecknande för behandlingen af denna fråga, att flera reformer, som man ansett vara ytterst behjärtansvärda, måst lämnas åsido bara för detta, att kunna få fram de föreslagna bestämmelserna redan i år.

På sidan 21 i utskottets utlåtande, där det talas om valkretsindelningen, heter det så här: »Under sådana förhållanden anser utskottet, med allt behjärtande af distriktsindelningens betydelse och med uttalande af den förhoppningen, att nästkommande års

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m. riksdag måtte blifva satt i tillfälle att pröfva den betydelsefulla frågan, att densamma icke kan eller bör nu afgöras».

Det är med hänsyn till att den icke skulle kunna tillämpas redan i år. Och sedan, på sidan 23, erkänner utskottet beträffande valsedlar af lika format och utseende, att äfven det är ett ytterst behjärtansvärdt förslag, men utskottet kan icke upptaga det nu, därför att det är så brådt med de andra bestämmelserna.

Då enligt min uppfattning en sådan brådska icke föreligger och då nästa val icke skola hållas förrän år 1914, så synes det mig allra lämpligast, att denna fråga får ligga till sig och behandlas under 1913 års riksdag, då *alla* med densamma sammanhängande frågor kunna lösas i en följd. På grund af detta och af hvad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka rent afslag såväl å Kungl. Maj:ts proposition som också å utskottets förslag och alla i reservationerna framlagda förslag.

Grefve Lagerbjelke: Herr talman! Jag har inga principiella anmärkningar att framställa emot Kungl. Maj:ts proposition och följaktligen icke heller emot utskottets förslag, som till sina grunder öfverensstämmer med Kungl. Maj:ts. Detta har äfven framgått af den motion, jag väckt i ämnet. Denna går endast ut på en detaljbestämmelse, nämligen att bestämmelsen om den gemensamma valdagen icke skulle tillämpas förrän nästa år, och detta på den grund, att en uppboresstämman kan vara utsatt så nära före valdagen, att röstlängden till dess icke hinner blifva försedd med vederbörliga anteckningar i och för justering.

När utskottet behandlat min motion, gör det till en början den invändningen, att inga val till landsting äga rum år 1913 utan först 1914. Ja, detta är alldeles riktigt, men det må icke för tankas mig, om jag begått denna distraktion. Oaktadt jag tillhör den kammare, som representerar eller åtminstone är afsedd att representera kontinuiteten i vårt statslif, har jag under de tre föregående år, då jag haft äran tillhöra kammaren, icke mindre än samma antal gånger blifvit vald och omvald. När man så länge lefvat under trycket af sådan osäkerhet, öfverflyttas denna lätt på valmännen, och man utgår utan vidare från, att äfven dessa årligen kunna komma under val.

När utskottet sedermera öfvergår till saklig pröfning af min motion, förklarar utskottet sig ej hafva »funnit det af motionären anförda skälet kunna tillmätas någon vidare betydelse i jämförelse med den otvetydigt stora fördel, som införandet redan i år af den föreslagna gemensamma valdagen å helgdag för valmännen på landsbygden måste innebära».

Af detta uttalande framgår tämligen otvetydigt, att utskottet icke har någon invändning att göra mot det befogade i min

motion; och det kan nog icke heller finnas någon befogad anmärkning däremot.

Med denna utgångspunkt vill jag framhålla det betänkliga däri, att det utskott, som främst af alla skall hålla våra författningar i helgd, lämnas utan afseende, att genom de nu föreslagna bestämmelserna fall kunna inträffa och utan tvifvel komma att inträffa, då medborgare mista rätten att, under iakttagande af laga former, gå till val, och detta för att vinna en fördel, som icke ens synes vara alltför öfverväldigande. Det är oriktigt att på detta sätt väga en rätt mot en fördel.

Hvad jag nu har anfört skulle lätteligen kunna beaktas. Jag ställer mig dock mer än tveksam, huruvida den nu föreliggande frågan är mogen för afgörande. En af de föregående talarna, herr Clason, har betecknat utskottets utlåtande som ett hastverk. Ja, det kan han göra, som själf tillhör utskottet; men jag, som icke gör det, skall icke tillåta mig en så hård dom. Jag vill endast uttala, att utskottets utlåtande synes vara för hastigt tillkommet, för att jag må anse mig kunna tillråda förslaget antagande. För denna min mening tala äfven de anmärkingar, som herr Clason framställt både mot form och innehåll i åtskilliga afseenden.

Äfven det förhållandet, att nu under diskussionen utdelats en kartong med rättelser till och med i klämmar, tyder på, att förslaget icke föreligger i komplett skick. Det kan mycket väl hända, att en ny kartong, med nya rättelser, kommer att utdelas efter plenums slut.

Man kunde dock möjligen ha öfversett med den hastiga tillkomsten af förslaget, såvida enighet med afseende å detsamma förefunnits. Men så är ingalunda förhållandet: det föreligger här icke mindre än sex motioner och tio reservationer; hvarjämte utskottet företagit en hel del ändringar i Kungl. Maj:ts proposition.

Om det sålunda saknats tid för utskottets ledamöter att tillräckligt noga behandla frågan, är det än mer gifvet, att tid saknats för Riksdagens öfriga ledamöter att sätta sig in i frågan. Jag är öfvertygad om, att en afsevärd del af denna kammars ledamöter, när plenum slutade i går klockan 4 e. m., icke haft tillfälle att ens ögna igenom utskottets utlåtande. Jag vill äfven åberopa ett särskildt fall. Det tillfälliga utskott, hvars ordförande jag är, skulle i dag på morgonen klockan half 11 genom delegerade sammanträda med delegerade för ett tillfälligt utskott i Andra kammaren för behandling af en viss fråga. När jag förut vände mig till en utskottsledamot för att hemställa, om han kunde komma ned, fick jag till svar, att detta var omöjligt, enär han måste läsa igenom konstitutionsutskottets utlåtande. Jag vill nu ifrågasätta, huruvida den kammarledamot, som sålunda icke kunde afvara en halftimme före plenums början.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m. verkligen kan antagas vara så inne i föreliggande fråga, att han kan bedöma densamma.

Jag finner det vidare vara omöjligt att tillämpa dessa nu ifrågasatta bestämmelser redan i år. Det har framhållits så många skäl härför af samtliga föregående talare, att det kan vara onödigt af mig att äfven ingå på detta ämne.

På grund af hvad jag sålunda anfört, synes det mig vara bäst att uppskjuta frågans hela afgörande till nästa år, då man kan hafva en ny fullständig utredning, som jämväl omfattar frågan om indelande af större landskommuner i valdistrikt. Denna fråga synes mig vara särdeles viktig; och jag instämmer till fullo uti de skäl, som herr Ekman i det fallet framhållit i sin motion. Redan förra riksdagen uttalade sig för ett sådant uppdelande. Departementschefen har gjort det i år; likaså konstitutionsutskottet, som uttalat sin förhoppning, att frågan måtte kunna komma före vid nästa års riksdag.

Jag, som icke kan anse valdistriksfrågan löst af herr Ekman — och jag hoppas, att min ärade vän icke tar illa upp detta uttalande — kan icke finna annat, än att hela det nu föreliggande lagförslaget bör af Kungl. Maj:t omarbetas till nästa år; och jag anser det onödigt att i klämman till detta yrkande särskildt uttala det önskvärda i att en sådan utredning omfattar vissa större kommuners indelning i valkretsar, då detta från skilda håll förordats. Jag kan icke heller finna, att några afsevärda olägenheter uppkomma af ett sådant uppskof.

Jag vill tillägga, att denna fråga icke är att taga såsom en partiifråga. De olika partierna synas mig hvarken hafva nytta eller skada af att de gamla bestämmelserna tillämpas vid årets landstingsmannaval.

På grund af hvad jag nu anfört tillåter jag mig, herr talman, yrka, att Första kammaren ville, med afslag å utskottets hemställan om ändring såväl i förordningen om landsting som förordningen om kommunalstyrelse på landet, för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t till nästa riksdag inkomma med nytt förslag i förevarande ämne.

Herr Dahl: Att vissa icke obetydliga olägenheter vidlåda nu gällande bestämmelser om landstingsmannaval, därom synas icke olika meningar råda. Huruvida särskildt i de delar af landstingsförordningen, som beröras af den kungl. propositionen, olägenheterna hafva varit så synnerligt framträdande, att förändringar rörande själfva valförfarandet behöft särskildt utbrytas, därom har jag för min del icke varit öfvertygad. Men då i allt fall den kungl. propositionen i sådant syfte kom före, var jag för min del beredd att med min röst understödja den, såvida icke vid närmare granskning rent tekniska anmärkningar af

betydelse skulle förekomma. I det afseendet har jag blifvit öfvertygad af reservationerna och hvad i dag förekommit därhän, att jag redan däraf skulle finna mig nu förhindrad att med min röst biträda vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting n. n.

(Forts.)

Jag ber emellertid, med hänsyn till den borgerliga verksamhet, jag utöfvar, få fästa uppmärksamheten vid en liten teknisk brist, som jag tror skulle i tillämpningen blifva ganska afsevärd. Som herr talmannen behagade finna, innefattar den kungl. propositionen såväl som utskottets förslag medgifvande för stad, som har valkretsindelning vid stadsfullmäktigeval, att äfven vid landtingsmannaval vidtaga sådan valkretsindelning och förrätta val efter indelning i valkretsar.

Af föredragande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet framgår, att han har ansett det vara själfallet, att val i dessa kretsar skall företagas på en och samma dag. Utskottet har, såvidt jag kunnat finna, icke vidrört denna fråga. Jag får väl då antaga, att utskottet utgått från samma förut-sättning. Jag vet icke rätt, hur man då har tänkt sig, att val i så beskaffade städer skall tekniskt anordnas. Magistraten är, såvidt jag förstår, en odelbar myndighet. Den kan icke utan därom i särskild ordning gifven bestämmelse uppdelas och samtidigt företaga val i olika kretsar. Vi hafva närbesläktade bestämmelser på andra områden. Som herr talmannen behagade erinra sig, förekommer i kommunalförfattningen för stad före- skrift därom, att om val skall företagas i skilda kretsar, det kan ske på särskilda dagar, och vi hafva i vallagen bestämmelser därom att, då valkretsindelning i stad föreligger — för närva- rande endast i Stockholm — skall valet företagas genom magi- stratens deputerade. Det synes mig således, som om man i dessa båda fall beaktat den dualism, som förekommer. Man har löst frågan i ena fallet genom att möjliggöra olika dagar och i andra fallet genom att förordna, att magistraten skall dela upp sig på afdelningar. Här föreskrifves, att valet skall ske på en dag, men man har icke anvisat någon särskild väg, huru magistraten skall praktiskt förfara. I min hemstad hafva vi en sådan uppdelning i valkretsar. Där torde komma att göras yrkande om uppdel- ning för landtingsmannaval, och jag får säga, att hvarken af Kungl. Maj:ts proposition eller utskottets förslag finner jag, hur man därvidlag rätteligen bör gå till väga.

Detta är nu, kan det synas, en detalj, men i alla fall en mycket väsentlig detalj, ty den är grundläggande för lagens tillämpning på ett mycket betydande område. Jag menar, att jag redan af denna lilla, såvidt jag förstår, förefintliga briet har blifvit ytterligare styrkt i min uppfattning, att redigeringen af lagtexten bär mycket påtagliga spår af det hastverk, som här har åstadkommits.

Då menar jag ock, herr talman, att det vore rimligare, äfven

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m. om man är aldrig så varm vän af att få dessa olägenheter af hjälpta, om man toge den mindre olägenheten af ett års uppskof, än om man tar den större olägenheten af ett förhastande. På denna grund, herr talman, förenar jag mig med de talare, som yrkat rent afslag.

Herr Hellberg: Herr talman, mina herrar! Det har först och främst här klagats öfver, att denna fråga har måst behandlas med synnerlig brådska, och jag kan ju villigt medgifva, att så i viss mån har varit fallet. Men herrarna veta, hvarpå det beror. Det beror på, att man, såvidt möjligt, har önskat, att till årets landstingsmannaval få vissa förändringar vidtagna mot missförhållanden, som hafva visat sig. Det kan ju för resten aldrig undgås, att icke vissa frågor komma att behandlas i en viss hast. Jag behöfver bara påminna herrarna om preventivfrågan. Den framkastades i allra sista stund af regeringen, och dess behandling gick med en fart, som betydligt öfversteg den, som vid detta tillfälle presterats, utan att några protester däremot hördes från det håll, där de nu varit så pass starka.

Hvad nu konstitutionsutskottets behandling af frågan beträffar, så tror jag dock, att man icke rimligen kan säga, att denna behandling här varit något hastverk. Det har arbetats ganska intensivt, och långa och utförliga debatter hafva förekommit om alla något väsentliga punkter i förslaget. Hvad sedan beträffar möjligheten för riksdagsmännen att sätta sig in i frågan, kan det naturligtvis sägas, att tiden har varit något kort. Men då vill jag först och främst anmärka, att åtminstone vissa delar af förslaget innehålla gamla saker, som vid upprepade tillfällen varit före i Riksdagen. Särskildt frågan om valdagen debatterades i båda kamrarna tämligen utförligt vid fjolårets riksdag. Vidare har såväl regeringens förslag som konstitutionsutskottets utlåtande med därtill hörande reservationer varit refererade i tidningarna. Frågan har varit så beaktansvärd, att den där framstälts ganska utförligt. Och slutligen är jag verkligen icke öfvertygad om, att riksdagsmännen alltid sätta sig så synnerligen mycket bättre in i frågorna, därför att de få tillfälle att läsa dem i god tid. De flesta äro vanligen så upptagna af sina speciella utskottsfrågor, att de uppskjuta läsningen af de ärenden, som skola förekomma i plenum, till tämligen sista stunden. I realiteten tror jag därför icke, att det är så farligt med brådskan, som man vill låta påskina.

Jag skall nu öfvergå något till att beröra en del invändningar, som gjorts mot förslaget. Jag börjar med att vända mig mot en anmärkning från herr Clason, som tämligen utförligt sökt göra gällande, att regeringen saknat erforderligt stöd för sitt förslag. Han sade, om jag hörde rätt, att Riksdagen har begärt ett, och Kungl. Maj:t har svarat ett annat. Kungl. Maj:t

kan icke stödja sig på Riksdagen och icke heller på de myndig- *Ang. ändring*
heter, som hörts i saken. *af vissa §§ i*

Hvad beträffar, huruvida Kungl. Maj:t kan stödja sig på *förordningen*
Riksdagen eller icke, vill jag speciellt i den fråga, som här före- *om landsting*
ligger, frågan om valdagen, erinra om, att vid fjolårets riksdag, *m. m.*
där denna fråga förekom i den form, att det gällde dagen för
de ordinarie kommunalstämmorna på landet, uttalades ifrån
flera håll i Andra kammaren under debatten, huru högligen
önskvärdt och nödvändigt det var, att man fick stämmorna
förlagda till en fredag, ty endast därigenom skulle det vara
möjligt för en stor del röstberättigade att kunna deltaga i
dessa stämmor och där göra sitt inflytande gällande. Det an-
fördes från olika håll, huru kommunalstämμοordförande trots
direkta framställningar från ett flertal valberättigade afvisat deras
önskan att kunna få stämman förlagd till en arbetsfri dag; och
svaret kom ibland i en afvisande form, som: »Jag sätter stämman,
när jag vill».

Man sökte i fjol få fram ett förslag, som skulle i någon mån
råda bot för dessa påvisade olägenheter genom att gifva stämman
själf — det skulle vara speciellt decemberstämman — rätt att
bestämma, huruvida ordinarie stämman skulle utsättas på sön- eller
helgdag. Där visade man således på sön- eller helgdag såsom
en särskildt lämplig dag. Längre vågade man icke gå inom
konstitutionsutskottet, och det var endast genom att begränsa sig
därtill, som man fick några från högersidan med på en reserva-
tion för yrkandet. Men i Andra kammaren väcktes ett längre
gående förslag, att stämman skulle hållas på sön- eller helgdag,
därest icke särskildt beslut fattats af stämman, att den icke skulle
hållas på sådan dag. Och fastän den konstitutionsutskottets
representant, som där företrädde den liberala sidan, gjorde allt
hvad han kunde, särskildt med hänsyn till önskvärdheten att få
Första kammaren med på reservationen, samlade detta längre
gående förslag 88 röster mot, 105 för reservationen. Sådan var
stämmningen då. Det är icke tvifvel om att, därest Andra kam-
maren fått fatta sitt beslut utan hänsyn till Första kammaren,
den skulle hafva biträdt det längre gående förslaget. Och det
är icke heller tvifvel om, att Andra kammarens beslut nu kommer
att gå i den riktning utskottet föreslagit. Det kan ock förtjäna
anmärkas, att en af högersidans fjolårstalare i Andra kammaren,
herr Jansson i Djursåtra, öppet erkände, att det går en mycket
stark strömning inom Riksdagen till förmån för att förlägga stäm-
man till sön- och helgdag.

Vidare påstod herr Clason, att regeringen icke fått stöd af
myndigheterna, åtminstone icke något nämnvärdt stöd. Han
roade sig med att räkna upp tre liberala borgmästare, som hade
uttalat sig för söndagen. De vore de enda regeringen fått att
stödja sig på. Jag ber nu att med ett enda streck få mönstra

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

ut allt hvad borgmästare heter, ty detta rör land och icke stad. Men skulle jag göra som herr Clason, kunde jag säga, att här finnas visserligen utlåtanden från länsstyrelser, från den eller den landshöfdingen — jag nämner inga namn, ty det finns så många af dem i kammaren — men så godt som alla tillhöra ett annat parti än regeringens, så att deras mening betyder icke mycket, om man resonerar som herr Clason.

Jag skall dock göra länsstyrelserna den rättvisan att erkänna, att de hafva verkligen icke uttalat sig alls oförmånligt för regeringens ståndpunkt. Visserligen var frågeställningen i skrifvelsen från Riksdagen sådan, att den icke gaf direkt anledning att uttala sig om söndagen såsom valdag, ty det gällde endast, huruvida bestämmelser, som gälla för val till Andra kammaren, skulle passa för landstingsmannaval. Men ser man på svaren, så gå de i alla fall mer eller mindre i den riktning, som regeringen sedermera i sitt förslag utfört. Ty de allra flesta af de svarande finna, att de bestämmelser, som gälla för val till Andra kammaren, böra kunna tillämpas på landstingsmannaval. Och flera markera alldeles särskildt, att det är lämpligast, att rätten att bestämma valdag öfverlämnas åt vare sig domhafvande eller länsstyrelse. När man så sedermera tänker på, att dessa länsstyrelser själfva, när de begagnade sin rätt att utsätta valdag för Andrakammarvalen, nära nog undantagslöst hafva satt dessa till en söndag — det är nämligen bara af 24 länsstyrelser 3, som icke satt valen till söndag — kan man verkligen säga, att *de facto* hafva länsstyrelserna gifvit ett mycket starkt stöd för regeringen.

Hvad sedan frågan om valdagen i realiteten beträffar, så kan jag kort och godt säga, att den frågan innebär i verkligheten, huruvida de medborgare, som i lag hafva fått sig tillerkänd rösträtt, också skola få i verkligheten utöfva denna rösträtt. Det är den stora synpunkten på frågan, huruvida verkligen röstberättigade medlemmar skola få utöfva sin rösträtt, och den synpunkten måste vi fasthålla som den bestämmande och afgörande, om vi skola kunna komma till en sund uppfattning i frågan. De flesta af talarne hafva också erkänt, att det är af stor vikt, att de röstberättigade kunna utöfva sin rösträtt. Men det förefaller mig, som om samma talare, när de skola tillämpa denna princip, som de hafva erkänt, icke ville taga konsekvenserna af den, utan då låta de allehanda mindre synpunkter blifva bestämmande gentemot den stora, under det att det enda rimliga är, att de mindre synpunkterna underordna sig den större. Om t. ex. lokala förhållanden här eller där skulle göra, att det kan vara några svårigheter förenade med att tillämpa den större principen, så måste dessa lokala förhållanden maka åt sig, ty det gäller ett större intresse.

Det har sagts af några talare, herr Ekman och äfven herr

Bergqvist, att man vill hafva frihet för de olika kommunerna att inrätta sig efter sina behof. Man skall icke tvinga på alle-sammans en och samma valdag, utan låta dem bestämma den, efter som dem bäst synes. Detta är ett mycket vackert tal, och jag skulle biträda den tanke, som ligger i det, om jag bara hade den minsta garanti för att verkliga valdagarna öfverallt komme att utsättas i öfverensstämmelse med det lokala behofvet, det vill säga hela valmanskårens behof, men det har jag icke den minsta garanti för.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Herr Bergqvist anförde en del förhållanden från Norrbotten, som talade emot den föreslagna valdagen. Men icke kan man väl för hela Sverige bestämma efter förhållandena i Norrbotten. Om de där vant sig vid att taga Marie bebådelsedag till en stor högtidsdag, får detta icke vara afgörande, om den finnes lämplig till valdag för hela den öfriga delen af landet. Herr Bergqvist klagade öfver att det skulle vara så bittert, när de nu vant sig vid att gå till kyrkan den dagen, att midt i allt detta behöfva tänka på politiska frågor o. s. v. Däremot skulle jag vilja citera ett yttrande af en talare vid fjolårets Andrakammardebatt i denna fråga — han sade, att det är en god och Gudi behaglig gudstjänst att fullgöra sina medborgerliga skyldigheter. Jag tror icke att det skadar, att den synpunkten mer kommer in i den religiösa uppfattningen, att man har skyldighet mot hela samhället, en skyldighet, som ju endast är en utvidgning af plikterna mot nästan.

I förbigående vill jag anmärka emot herr Bergqvist, att hans klagan öfver, att man skulle blifva tvungen att åtskilja valen från kommunalstämman, förefaller mig alldeles obefogad, då det enligt regeringens förslag beror på kommunen själf, om den vill lösgöra valen från den ordinarie kommunalstämman eller icke.

Hvad de religiösa betänkligheterna beträffar synes det mig, att genom den ståndpunkt, som såväl Första kammarens som Andra kammarens reserveranter intagit i frågan, borde dessa betänkligheter vara tämligen häfda. Såväl herr Ekman och hans medreserveranter som herr Jansson i Djursätra och hans medreserveranter hafva uttalat sig principiellt för Marie bebådelsedag. låt vara att de sedermera, på grund af denna ömhet om frihet för enskilda små kommuner att bestämma efter sitt behag, äfven alternativt satt en annan dag.

Sedan kommer den mycket omdebatterade frågan om distriktsindelningen. Därom vill jag först säga, att det inom utskottet har rådt endast en tanke om att denna fråga är synnerligen viktig, särskildt naturligtvis för de norra delarna af landet. Ingen enda af utskottets medlemmar har i minsta mån underskattat den frågans vikt och stora betydelse. Men just på den grund, att man ansett frågan vara så stor och viktig och äfven så svår, har man, när regeringen för sin del icke vågat upptaga

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

den, icke heller ansett sig kunna göra det inom utskottet, utan man har — jag kunde nästan säga, med svidande hjärta — nödgats lämna denna fråga åt framtiden. Man har resonerat så, att hur önskligt det än vore att nu kunna lösa den, så få vi låta den anstå, när det nu icke låter sig göra. Men därför skola vi icke afstå från att göra hvad som kan göras för att rätta andra missförhållanden, som hafva visat sig vid landstingsmannaval. Och det måste dock sägas, att om de båda frågorna om distriktsindelning och valdag skola ställas emot hvarandra, så är i alla fall valdagsfrågan den stora, den afgörande frågan. Om man får en arbetsfri valdag, kan i alla fall på många håll distriktsindelningen blifva så tämligen öfverflödigt, ty då möjliggöres för personer, som bo på långa afstånd, att infinna sig vid valet. Men däremot, om vi få en distriktsindelning och valdag på en hvardag, kan det äfven i distriktsindelade kommuner blifva mycket stora svårigheter för röstberättigade att infinna sig vid valet.

Hvad slutligen beträffar verkställigheten af ett eventuellt beslut i föreliggande fråga, förmodar jag, att civilministern i det fallet kommer att lämna erforderliga upplysningar, så att jag har egentligen ingen anledning att gå in på den saken. Men jag vill dock erinra om, att möjligheterna icke ställa sig så illa, som vissa talare hafva utmålet det. Vi äro dock icke så fullkomligt beroende af de byråkratiska formerna nu för tiden som förr i världen. Redan den omständigheten, att därest t. ex. kamrarna enade sig om ett beslut i dag, tidningarna redan i morgon skulle bekantgöra det för hela landet, är i hög grad ägnadt att förebygga en del olägenheter, som herrarna utmålet. Och jag antager, att en så praktisk och modern man som civilministern har vissa medel att göra beslutet bekant tämligen raskt.

Under sådana förhållanden tror jag, att man icke behöft befara några stora olägenheter af ett bifall till detta förslag, och jag skall sluta med att betona, att så många erfarenheter föreligga i alla fall i fråga om behofvet af rättelse i de afseenden, som förslaget berör — jag har i detta sammanhang icke ansett mig böra gå in på frågan om valhemligheten — så många behof af rättelse hafva visat sig, att jag anser, att det finnes verkligen fullgiltig anledning för dem, som behjärta angelägenheten af, att de röstberättigade i verkligheten också blifva satta i tillfälle att utöfva sin rösträtt, att bifalla det nu föreliggande förslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Jag har icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, men jag har försökt att sätta mig in i saken, och jag skall be att få här framlägga det resultat, hvartill jag kommit.

När jag med en viss nyfikenhet tog del af utskottets be-

tänkande, kom jag att erinra mig ett förhållande, som inträffade under min skoltid. Vi hade nämligen en extra lärare i den skola, där jag gick, som hade en viss svaghet, nämligen att hur galet vi än svarade på frågorna, sade han alltid: »Ja, det är rätt, men . . .», och så korrigerade han hvad vi hade sagt. Det kunna herrarna förstå, att man var mycket tacksam för denna vänlighet, och vår tacksamhet tog sig det uttrycket, att vid Mårtens gås gaf hela klassen den vänlige läraren en gås.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Ja, detta utskottsbetänkande behandlar statsrådet och chefen för civildepartementet ungefär på samma sätt, som nämnde lärare behandlade oss. Utskottet säger, att det är mycket rätt som statsrådet säger, men att det bör vara annorlunda än han föreslår, och så fortgår det med afseende på alla de väsentliga punkterna. För det första, med afseende på valdagen, föreslår Kungl. Maj:t, att det skall vara en bestämd valdag i stad och en bestämd valdag på landet, och utskottet säger, att det är alldeles rätt, men i stad bör det enligt utskottet icke vara en gemensam valdag.

Vidare, med afseende på hvilken dag, som skall vara valdag på landet, föreslår Kungl. Maj:t en dag, och utskottet föreslår en helt annan. Så komma vi till frågan om rösternas aflämnande. Där kommer Kungl. Maj:t efter omsorgsfull pröfning af skälen för och emot till det resultat, att de röstande böra få aflämnas röster i den ordning, de komma till valurnan. Utskottet tycker, att detta är ett godt förslag, men föreslår, att de röstberättigade skola få göra detta eller också rösta efter upprop. Och när man kommer till åtgärderna för trygghet af valhemligheten, har Kungl. Maj:t, också efter noggrant vägande af skälen för och emot, kommit till det resultat, att för bevarande af denna hemlighet bör röstetalet tecknas på valkuvertet och sedan öfverflyttas på valsedeln. Utskottet säger, att det är synnerligen bra detta, men det bör icke ske på det sättet, utan man skall hafva en utskärning på kuvertet och teckna röstetalet direkt på röstsedeln, ty det andra sättet är menligt för valsäkerheten. Emellertid har utskottet varit vänligt mot Kungl. Maj:t, så kan man ingalunda förneka, att Kungl. Maj:ts regering har varit vänlig tillbaka mot utskottet, ty herr statsrådet och chefen för civildepartementet kommer med sin gengäfva och säger: vi taga, hvad utskottet föreslår, och lämna den ståndpunkt, som vi intagit. Emellertid för oss, som hafva att för Riksdagens del afgöra detta ärende och som skola rösta i denna fråga, är det ganska naturligt, att till följd af denna meningsstrid mellan Kungl. Maj:ts regering och utskottet vi ställa oss ganska tveksamma och säga, att vi undra, om icke hela denna fråga skulle behöfva pröfvas ytterligare. Detta ha vi så mycket större skäl till, som det under frågens behandling har kommit fram andra förslag att vinna de syften, som man genom den kungliga propo-

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

sitionen velat vinna, och om hvilka förslag utskottet uttalat, att de äro behjärtansvärda, ehuru utskottet visserligen ansett sig böra uppskjuta dem till framtiden. För att undvika all tve-tydighet vill jag förklara, att det finnes väl icke någon, som icke önskar, att då valrätt gifvits valmännen också skola blifva i tillfälle att utöfva densamma. Det är väl ingen, som vill annat, än att valhemlighet skall förefinnas, för så vidt det är be-höfligt, för att valmännen själfständigt skola utöfva sin rösträtt. Men hvad frågan här gäller och hvarom meningarna äro olika är, på hvad sätt man skall bereda det ena och det andra. Hvad då först beträffar frågan, huru man skall bereda möjlighet för valmännen att utöfva sin rösträtt, är det påpekadt först och främst af herr Ekman, vidare af herr Bergqvist och för resten äfven inom utskottet af andra ledamöter, huru en indelning i valdistrikt skulle på det kraftigaste sätt i en massa kommuner på landet befördra möjligheten för valmännen att begagna sin rösträtt. Och det kan starkt ifrågasättas, om icke, när en dylik indelning skett, det skulle blifva fullkomligt obehöfligt att hafva en gemensam valdag.

I detta sammanhang vill jag vända mig emot ett yttrande af en föregående ärad talare.

Han uttalade nämligen sin varma sympati, liksom utskottets majoritet, för valdistriktsindelningen. Han ansåg frågan vara af största vikt, men det var en svår sak att genomföra. Rege-ringen hade icke tagit fram den, och därför hade enligt hans mening utskottet icke kunnat gå med på det framställda för-slaget. Men hans kärlek till denna valdistriktsindelning måtte icke vara synnerligen stor, ty strax därefter, i fortsättningen af sitt anförande, gjorde han gällande, att får man på landet bara en enda valdag och det en helgdag, behöfver man kanske icke någon distriktsindelning. För öfrigt förvånar det mig, att den ärade talaren kunde åberopa det skälet, att regeringen icke fram-lagt något förslag, ty när utskottet i andra frågor ansett sig kunna gå emot regeringen, hade också utskottet kunnat intaga en egen ståndpunkt i denna fråga, där regeringen icke uttalat sig. Jag kan icke finna, att regeringens auktoritet är bättre bi-behållen, när man går emot regeringen, än när man bestämmer sig för en sak utan att höra regeringens mening om densamma.

Hvad sedan valhemligheten beträffar, så är därom gjordt ett uttalande af reservanterna — och det är också af utskotts-majoriteten förklaradt, att detta uttalande är synnerligen be-hjärtansvärdt — om icke valhemligheten på det allra bästa sätt skulle bevaras därigenom, att man föreskrefve till utseende och format lika röstsedlar. För min del tror jag, att man kanske på den vägen skulle komma ifrån hela apparaten med skärmar och kuvert. Och hvad de senare angår måste jag erkänna, att jag anser fortfarande, trots utskottets auktoritet, att frågan är

ganska tvifvelaktig, hvem som har rätt, regeringen eller utskottet, i afseende på anordningarna för att bevara valhemligheten genom dessa valkuvert och de olika sätten för röstetalets antecknande.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Af hvad jag nu har anfört är det tydligt, att jag för min del anser, att hela denna fråga behöfver ett mycket noggrant och omsorgsfullt öfvervägande. Ifall man underkastar den ett sådant öfvervägande, kanske man kommer till ett resultat, som tillfredsställer alla, då vi ju alla vilja alldeles samma sak. Det enda stridiga är frågan om på hvad sätt vi skola nå det gemensamma målet.

Hvad slutligen spörsmålet om ikraftträdandet af förslagets bestämmelser angår, har man ju här på det bestämdaste gjort gällande de praktiska svårigheterna att låta bestämmelserna, ifall de skulle antagas, träda i kraft genast, för att kunna tillämpas vid årets landstingsmannaval. Å andra sidan har den siste ärade talaren förklarad, att regeringen nog är i stånd att vidtaga åtgärder, så att, om Riksdagen antager förslaget, det icke skall uppstå några större svårigheter. Och han har särskildt som ett medel i regeringens hand för att genomföra saken hänvisat till pressen. Jag förstår nog, att genom den spridning, som ett beslut i frågan skulle få genom tidningarna, vissa andra åtgärder skulle blifva mindre behöfliga. Jag förstår allt för väl, att den ärade talaren ville tillskrifva pressen en stor betydelse, och det gör jag också, men jag för min del tror icke, att, när det gäller promulgation af lagar, man får lita på den vägen, utan det fordras nog andra åtgärder. För egen del är jag öfvertygad, att det finns ingen möjlighet att få dessa bestämmelser, ifall de antagas, bekanta i landet, i stort sedt, så tidigt, att valen kunna ske med iakttagande af desamma. Man bör jämväl komma ihåg, att äfven om blott på ett enda ställe bestämmelserna icke skulle kunna tillämpas, *därför att de gifvits för sent*, har man begått en orättvisa, och en dylik hafva vi ej rättighet att begå.

Jag ber att få yrka afslag, sålunda instämmande med herr Bergqvist, såväl å Kungl. Maj:ts och utskottets förslag som å samtliga i ärendet afgifna reservationer.

Herr von Mentzer: Det är ett moment och ett mycket viktigt moment i föreliggande utlåtande, hvarpå jag skall be att få fästa herrarnes särskilda uppmärksamhet.

Såsom herrarne se på första raderna å 19:de sidan i utlåtandet, så är där uttaladt, att »statsmakterna måste i det stora flertalet valmäns intresse se till, att valen äga rum å arbetsfria dagar; dock kan ej heller från denna ståndpunkt» — heter det vidare — »någon invändning göras, om detta låter sig förena med hänsyn till dem, som af religiösa betänkligheter ogärna

Ang. ändring deltaga i politiska och kommunala ärendens handläggning under af vissa §§ i söndag.»

förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

Hvad betyder nu detta? Jo, såvidt jag förstår, betyder det, att man vill fastslå, att statsmakterna i första hand skola handla efter det stora flertalet valmäns önskningsar eller, som det heter, eller hetat sedan en lång tid tillbaka med ett visst slaguttryck, att man vill i vårt statslif fastslå den grundsatsen, att folkets röst är Guds röst; hvad flertalet säger är rätt, och därefter hafva alla att rätta sig. För min del vill jag på det bestämdaste uttala mig mot riktigheten af denna sats. Det är långt ifrån säkert, att hvad flertalet vid ett tillfälle önskar är öfverensstämmande vare sig med flertalets eller det helas verkliga bästa. Följandet af nämnda grundsats leder till ett olidligt majoritetsförtryck, som bör vara främmande för det land, som berömmar sig af att äga urgammal frihet och som i sina grundlagar har samvetsfrihet uttalad som en af sina dyrbaraste hufvudprinciper. Historiens lärdomar gå för öfrigt, såvidt jag har mig bekant, icke i den riktningen, att det varit lyckligt för något folk, att det låtit sig ledas af den grundsatsen, som utskottet uttalat sig för.

I förbigående skall jag be att få nämna, att det inom utskottet har varit fråga om, att det nu föreliggande spörsmålet skulle lösas på det sättet, att i vårt land skulle inrättas något, som motsvarade hvad man i England kallar »bankholiday». För min del har jag ingenting emot, att frågan löses på det sättet.

Nu har emellertid utskottet försiktighetsvis sagt, att man skall i första hand taga hänsyn till det stora flertalet valmäns intressen och i motsats till detta sättas det intresse, som utskottet menar vara omfattadt af mindretalet, det vill säga af dem, som utaf religiösa betänkligheter ogärna deltaga i kommunala och politiska angelägenheter handläggning under söndagen. Härvid har utskottet uraktlåtligt att taga hänsyn till en, som icke får förbigås i denna fråga. Herrarne förstå mycket väl, att jag därmed syftar på hänsynen till Honom, som leder folkens öden, den lefvande Guden. Han har i den grundlag, som står lika högt öfver alla världens grundlagar, som Han själf står öfver alla världens lagstiftare, gifvit den enkla, både för den enskilda och för folken välgörande tillsägelse, som vi veta den föreliggande lagstiftningen berör. Nu är jag icke okunnig om, att det finnes många, som säga, att vi vilja icke ohelga Herrens sabbat, därför att vi tillåta oss och andra att på söndagen aflämnas en valsedel. Allra minst, heter det, kan det vara skäl att göra väsen häraf, då ju utskottet utbytt söndagen mot Marie bebådelsedag. Härtill vill jag svara, att då Marie bebådelsedag, som enligt utskottets förslag i vissa fall skall blifva valdag, kan infalla på en söndag, och då utskottet utgår från den af mig berörda motiveringen, så känner jag mig icke benägen att följa utskottet.

Vidare ber jag att få säga, att ännu har jag icke hört omtalas, att någons samvete kräfver, att valen skola förrättas på en söndag, och äfven om ett sådant påstående framkomme, så undrar jag, om det verkligen vore en samvetssak eller verkligen hade skäl för sig. Då det förhåller sig så, kan ju icke någons samvete blifva kränkt, om söndagen, så långt ske kan, hålles fri från val och därmed sammanhängande strider. Det är något stort och dyrbart, att söndagen, så vidt möjligt är, hålles fri från arbetets strider, men det är också något stort och dyrbart, att den hålles fri från uppslitande valstrider. Saken gäller dessutom icke endast väljarna, som bara behöfva kasta en valsedel i urnan, utan äfven det stora antalet valförrättare, som skulle tvingas att sitta bundna vid valurnorna minst fyra timmar och kanske på många håll mer än dubbelt så många timmar på den dag, som är afsedd till hvilodag. Vi få ej heller glömma, att då man talar om sabbatens helgd, ställer saken sig på helt olika sätt i fråga om de enskilde och i fråga om staten. De enskilde må, en hvar på eget ansvar, handla efter sitt samvete, men för staten borde det vara på sin plats att visa, att den vill vara en kristen stat och icke vill förgäta Honom, i hvilkens hand vi äro och hvilkens nåd hittills varit väldig öfver oss. Den mest betydelsefulla frågan för hvarje både enskild och stat är helt visst frågan om hvilken ställning en hvar intager till Honom. Härvidlag kunna vi urskilja olika strömmingar. I spetsen för den ena strömmingen ser jag våra föregångare på den svenska lagstiftningens område, hvilka i stort sedt och på många områden hafva tillkännagifvit, att de velat gifva helgd åt sabbaten. I spetsen för den andra strömmingen ser jag den flock af människor, som en gång sökte utbyta söndagen mot hvar tionde dag. Den lycksalighet, som de herrarne skänkte sitt land, känner man, och att deras försök att utplåna söndagen misslyckades, det veta vi också. För min del ansluter jag mig helt till den första strömmingen, och jag ber, herr talman, att på grund af hvad jag nu anfört samt med stöd af de utaf herr Ekman gifna skäl få yrka bifall till den reservation, som afgifvits af herr Bellinder m. fl. i den nu föredragna punkten.

Herr von Geijer: Redan strax efter det den kungl. propositionen aflämnats var det tämligen klart, att hufvudpunkten i förslaget var stadgandet om en för hela landet gemensam i lag fastställd valdag, som därtill fastställts till en viss bestämd söndag. Diskussionen har också i dag nästan uteslutande rört sig om denna del af propositionen, äfven om i den ena eller andra punkten gjorts afvikningar in på andra områden. Der har visserligen af en ärad talare, jag tror att det var nummer två i ordningen, uttalats, att Riksdagen i sina till grund för propositionen liggande skrivelser icke nämnt något om en sådan

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

bestämmelse om en för hela riket gemensam valdag, och än mindre att den skulle vara en söndag. Låt vara att den sistnämnda synpunkten eller anmärkningen är riktig. Skrifvelserna innehölla icke något därom, men hur det än månne vara, så torde det vara säkert, att en allmän mening i landet gör sig gällande i den riktning, att dessa valdagar böra vara på arbetsfria dagar. En ärad talare på norrbottensbanken åberopade det stycket i konstitutionsutskottets utlåtande på sid. 17, där utskottet berör dessa synpunkter. Af vissa anledningar åberopade han skälen för, att en lagstiftning på detta område icke borde äga rum. Detta låter sig visserligen göra, men de sakförhållanden, konstitutionsutskottet i denna del framhållit, äro dock i hufvudsak riktiga. Det förefaller mig naturligt, att så skall vara förhållandet. Det är bekant, att den stora rösträttsreformen af år 1907 bibehöll landstingen såsom valkorporationer till Första kammaren. Därigenom hafva dessa fått en mera politisk prägel, och kommunalstämmorna på landet, de primära valförsamlingarna, hafva fått följa med. De politiska valen i egentlig mening, valen till Andra kammaren, hafva numera, såsom det framgår af utskottets utlåtande, hvad landsbygden beträffar, nästan uteslutande hållits på arbetsfria dagar.

Sålunda, det förefaller mig helt naturligt, att önskningarna om att förlägga jämväl valen af landstingsmän till en arbetsfri dag tränga sig fram. Någon anledning att motsätta sig krafvet härom torde enligt min mening icke föreligga. Men Kungl. Maj:ts förslag innehöll äfven annat, först och främst att valdagen skulle vara en söndag. Detta har visserligen ändrats af utskottet, som i stället föreslagit Marie bebådelsedag, hvars religiösa karaktär är en annan än söndagens, men det var emellertid det kategoriska, att det *nödvändigtvis* skulle vara en söndag, som stötte emot.

Skälen för att lämna kommunerna viss möjlighet att bestämman valdagen hafva redan af flera talare vidlyftigt utredts, och jag skall därför icke uppehålla mig vid dessa skäl. Jag har emellertid antecknat ett yttrande af en talare på värmlandsbanken, just då han vidrörde dessa saker. Han gick icke mycket in på detta, men han vidrörde det. Om jag förstod honom rätt, så skulle han icke ställa sig afvisande emot den tanken om en fakultativ rätt hos kommunerna, blott han fått någon garanti för, att önskningarna hos valmanskåren blefve efterföljda. Han angaf visserligen icke, i hvilken riktning garantierna skulle gå, men jag vill säga, i likhet med hvad en annan talare sade om en annan punkt, att hade detta varit den enda divergensen mellan åskådningarna, så torde säkerligen ett sammanstående beslut kunnat framkomma. Den möjligheten föreligger kanske ännu i denna stund. I likhet med en talare på stockholmsbanken antecknade jag samme talares på värmlandsbanken yttrande angående syftet med denna reform, nämligen att det skulle

närmast vara att bereda de medborgare, som genom lagen fått sig rösträtt tillerkänd, tillfälle att utöfva den. Jag vill instämma i, att detta syfte bör i vidsträcktaste mån tillgodoses och att förslaget, att valdagen såvidt möjligt förläggas till en arbetsfri dag, icke i oväsentlig grad främjar detta syfte. Men detta förslag är dock blott *ett* medel att nå detta. Här gäller det *tiden* för vederbörande valmän att komma till valurnan, men *platsen* för valet spelar gifvetvis in, och därför anser jag, att valkretsindelningen är minst lika viktig som tiden för valdagen. Jag vill också utsträcka tanken i fråga om syftet till att man icke enbart bereder vissa medborgare större möjlighet att komma till valurnorna utan också till att hindra en viss del af en valmanskår att omöjliggöra för en annan del att begagna sin valrätt genom att bestämma en för denna otjänlig plats. Det torde icke vara tvifvel om, att majoriteten skall i viss mån, om icke valkretsindelningen kommer till stånd, kunna hindra minoriteten från att komma till valurnorna. Vi hörde af en talare på norrbotensbänken, att där uppe kräfves det dagsresor för att komma till valen. Det torde icke vara utan exempel från de landsdelarne, att en majoritet inom kommunalstämmorna utsätter platsen för valet till ett annat ställe än kyrkbyn, den vanliga platsen, och detta därför att den nya platsen varit för majoriteten bekvämare. Syftet bör sålunda vara icke endast möjligheten för medborgarna att komma till valurnan utan också att förhindra en tillfällig majoritet att utöfva förtryck mot minoriteten. Detta syfte vinner man genom valdistriktsindelningen. Detta var emellertid, när man behandlade saken, så tydligt, att valkretsindelningen blef ett nödvändigt villkor, för att man skulle kunna acceptera Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Nu har det sagts, att någon opposition mot valkretsindelningen icke har framförts, tvärtom att alla skulle vilja vara med äfven om detta. Men när man har den uppfattningen, att det är nödvändigt att hafva detta villkor vid förslaget, så kan man gifvetvis icke taga det föreliggande förslaget utan detta villkor. Eljest kan man uppskjuta det till en obestämd framtid och kanske icke få det igenom. Det är denna omständighet, som gjort, att jag utan tvekan ställt mig på reservanternas sida i denna punkt.

Hvad beträffar valhemlighetens betryggande, så har jag i den delen biträdt majoritetens förslag, på grund af den erfarenhet jag fått. Jag har genom praktisk erfarenhet funnit, att det erbjuder viss relativ säkerhet. Det har gjorts ganska grava anmärkningar mot detta system, och de hafva kanske något fog för sig, men det är dock bättre nu än förut praktiserade. Om några dagar komma vi att behandla frågan om öppen omröstning i Riksdagen. Jag kommer att sätta mig emot det. Af samma skäl som jag gör det, vill jag för min del möjliggöra valhemligheten. Hvad valskärmar och valkuvert beträffar, så är det möj-

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m. (Forts.)

ligt, att huru de än anordnas, den, som leder valförrättningen, kan — exempelvis om valsedlar af olika tjocklek användas — genom att känna på valkuverten i viss mån taga reda på, huru enstaka valmän röstat, men i stort sedt tror jag icke, att det är möjligt, att han på så sätt skulle kunna få en bestämd ledning, huru de olika valmännen röstat.

Hvad beträffar lagens ikraftträdande, så delar jag deras mening, som anse, att det är omöjligt att nu i år tillämpa förordningen, och jag instämmer med de talare, som förut yttrat sig i den riktningen.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag nämnde i mitt första anförande, att den brådska, med hvilken ärendet blifvit behandladt, gör, att kammarens ledamöter nog äro obenägna att nu taga ställning till de olika förslag, som här föreligga. Emellertid anser jag mig nu böra framställa mitt fullständiga yrkande rörande det föredragna momentet.

Jag yrkar sålunda — om jag följer ordningen i utskottets förslag — i fråga om de tre första styckena bifall till den af herr Bellinder m. fl. afgifna reservationen, i fråga om styckena 4—13 bifall till 4—10 styckena i herr Clasons reservation, i fråga om stycket 14 bifall till herr Bellinders m. fl. reservation under 3:o och i fråga om stycket 15 bifall till herr Clasons reservation stycket 12.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag tänker mig, att det är omöjligt att förklara, att ingen brådska ägt rum vid behandlingen af detta ärende. Att försöka sig på något sådant vore att förlyfta sig. Men då man å andra sidan vill söka göra förslaget så dåligt af den anledningen, tror jag, att man på den sidan förifrar sig. Det bör heller icke vara så förfärligt svårt att få saken igenom, därest man verkligen vill saken. Under denna debatt, som nu fortgått ganska länge, ha motståndarne till utskottets förslag haft en tämligen behaglig position. De ha gått till anfall och vanligen gått till anfall på detaljer. Man har dessutom haft förmåga att blåsa upp dessa detaljer, så att det ser nästan ut, som om förslaget i och för sig själf skulle vara omöjligt. Fastän debatten är så långt framskriden, skulle jag ändå liksom vilja vända om förhållandet och göra en liten motattack, ty det är ju icke så, att vi blott ha utskottets förslag, utan vi ha ju äfven reservationer. Jag vill därför i någon liten mån se på dessa reservationer och be att få göra några erinringar till dem. Det kan ju hända, att utskottets förslag

icke kommer att se så illa ut, när man sett närmare på hvad som bjudes i stället.

Jag tager då först det, som för mig är det periferiska, nämligen frågan om valhemlighetens bevarande. Rent personligen står jag nämligen på den ståndpunkten, att hvar och en bör kunna vara så pass karl för sig själf, att han åtminstone hvart fjärde år bär fram en valsedel, äfven om andra människor omkring skulle se den. Men det tyckes vara på det viset i det här landet liksom annorstädes, att det icke är så synnerligen godt om de där karlarne, och då kanske det är klokt, att vi ha denna valhemlighet skyddad såsom här föreslagits. Man kan heller icke neka till, att det är en mängd förhållanden som spela in, både ekonomiska, vänskaps- och släktskapsförhållanden och många andra dylika ting, som i alla fall ha sin betydelse.

Emellertid ser det ut, som om herr K. J. Ekman skulle vara den lycklige innehafvaren af en helt annan uppfattning. Han vill nämligen ha valhemlighet, men vill också, att hvar och en skall bära fram sin sedel i sin lilla hand, så att hvar och en kan se det. Jag vet inte riktigt, hvarifrån han fått denna uppfattning, men han tyckes hafva kommit till den dels på grund af att han anser, att man bör vänta och se hvad Kungl. Maj:t kan ge på hand nu, då Kungl. Maj:t har så mycket om proportionella val och metoder under utredning, dels också på grund af en kritik af det, som vi ha för närvarande, nämligen valkuverten och valskärmarna. Han säger, att dessa valkuvert och skärmar egentligen endast äro en »kvarblifven rest från ett annat valsysteem, som icke af Riksdagen godkändes», och kommer till den slutsatsen, att de »numera knappast kunna anses vara af behovet påkallade». Om det nu är på det viset, hvilket jag icke betviflar, att valkuvert och valskärmar verkligen äro en kvarblifven rest från ett annat valsysteem, som icke godkänts af Riksdagen, så kan jag icke finna, att detta i sak gör någonting. Man har icke valt dessa kuvert och skärmar därför, att de äro en kvarblifven rest, utan därför att de verkligen göra nytta. Jag tror, att hvar och en, som varit med om ett val, där man verkligen utnyttjat dem så, som man bör göra, kan instämma härutinnan.

Jag vill i detta sammanhang äfven peka på, hvad herr Ekman säger litet längre fram. Han säger nämligen: »Det torde kunna antagas, att i ganska många fall såväl valförrättare som kringstående personer skola kunna genom denna utskärning tydligt iakttaga olika skiftningar i det till valsedeln använda papperets färg eller beskaffenhet i öfrigt äfvensom» o. s. v. Det är anordningen af valkuvert med öppningar, som utskottet föreslagit, som kommer herr Ekman att antaga, att såväl valförrättaren som äfven kringstående personer skola kunna genom denna utskärning kunna se, huru en person röstar. Detta är för mig

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

svårt att förstå, men om det nu verkligen är så, att personer rundt omkring kunna se, hvilken valsedel en person i ty fall röstar med, huru många personer skola icke då kunna se, hur man röstar, om man, såsom herr Ekman vill, skall bära fram sin sedel utan någon skyddande förklädnad alls? Det är märkvärdigt, att icke herr Ekman lagt märke till, att hans bevisföring i detta fall vänder sig mot honom själf. Till samma rasteställe — om jag får använda detta uttryck — har äfven herr Clason kommit — fastän på en annan väg.

Hans uppfattning är åtminstone i realiteten densamma. Han säger nämligen i sin reservation, att systemet med valkuvert och fönster »är till den grad opröfvadt, att» o. s. v., och längre fram säger han, att man om detta system saknar all erfarenhet. Ja, detta är naturligtvis riktigt, ty allting är ju opröfvadt, när man börjar med det, och går man ut från den synpunkten, skulle man icke kunna börja med någonting, och vi komma således till precis samma uppfattning, som herr Ekman har, nämligen att man bör gå fram med sin valsedel utan att vara rädd för sina medmänniskor, en uppfattning, som ju på grund af de nyss nämnda karlarnes ringa antal här i världen måste öfvergiftas.

Om man vill skydda valhemligheten, förefaller det mig, att man nu icke har flera än de två vägar att välja på, som alldeles särskildt varit under debatt inom utskottet. Vägarne äro dels valkuvert och öfverföring af röstetalet och dels kuvert med små öppningar. Då man skall välja mellan dessa, gäller det att välja det mest praktiska. Emellertid är myndigheternas uppfattning om det mest praktiska ganska skiftande. Så t. ex. förkastar magistraten i Stockholm hvarje tanke på införande af någon af dessa metoder. Magistraten i Malmö tycker, att kuvert med utskärning äro bra, och magistraten i Västerås — tror jag — tycker, att det bästa skulle vara, om valmännen själfva tecknade sina röstsiffror på valsedeln och valförrättaren sedan tecknade dem på kuvertet, o. s. v. Det är naturligtvis så, att det här uppstår en liten konflikt, såsom också blifvit påpekadt af departementschefen och motionärerna herrar Persson i Tällberg och Hansson i Bäck, emellan dessa båda ting, valhemligheten och valsäkerheten, och det beror på hvilken utgångspunkt man tager och hvad man mest fäster sig vid, om man bestämmer sig för den ena eller den andra metoden. Jag tror icke, att vådan af någondera af dessa metoder är så synnerligen stor. Ty om vi taga en med öfverföring, så skulle det väl ändå bli ganska små röstetal, som på det viset skulle förloras eller läggas till, då man ju icke kan misstänka, att någon större frestelse till valfusk förefinnes, då valförrättaren icke har reda på eller åtminstone har mycket svårt att taga reda på hvilket parti, de olika valsedlarna tillhöra. Hårtill kom-

mer, att, allteftersom denna öfverföring fortsättes, bristen på intresse blir så pass stor, att man mycket litet fäster sig vid någonting annat än just det, som är det centrala, nämligen skrivandet af själfva siffrorna. Om vi få en utskärning i kuvertet, tror jag icke heller, att faran för att hemligheten röjes är vidare stor. Jag tror, att de, som ställa sig på den ståndpunkten, alldeles öfverdrifva den iakttagelseförmåga, en människa besitter. Vi ha ju många gånger erfarit, att det i en större eller mindre församling är mycket svårt att komma till ett tillfredsställande resultat vid en pröfning af t. ex. huru mycket vatten, som hålles i ett glas. Om vi nu tänka oss, att en valförrättare sitter timvis och gör dessa anteckningar, är det för mig alldeles ofattbart, huru han skulle kunna bevara synnerligen mycket af detta i minnet. Men om vi ändå kunna tänka oss vådor i båda fallen och det gäller att välja, förefaller det mig, som det skulle vara klokast att välja valkuvert med fönster. Ty den valhemligheten, som röjes härvidlig, stannar i alla fall emellan valförrättaren och väljaren, och jag tänker nog, att valförrättaren icke kan ha något speciellt intresse af att omtala, huru den eller den röstar. Om däremot det verkligen skulle bli något fel med siffrorna, skulle det ha sin betydelse icke blott för en eller annan väljare, utan för hela valet, och detta anser jag vara en större skada. Jag för min del har därför icke kunnat annat än stanna vid det förslag, som konstitutionsutskottets majoritet enat sig om.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Huru man än ser på det nu nämnda, kan man dock icke säga annat, än att detta är någonting, som Riksdagen begärt och nu fått svar på. Men vi ha redan i dag hört, att i eu af de centrala punkterna i förslaget detta icke är fallet. Jag syftar på frågan om valdagen. Riksdagen har icke, har man sagt, begärt någon bestämd valdag. Men Riksdagen har ju icke heller begärt någon särskild kommunalstämma. Jag ber att få stryka under detta, därför att man på sina håll tagit upp den särskilda kommunalstämman och samtidigt vändt sig mot den bestämda valdagen. Nu är det emellertid det egendomliga härvidlag, att departementschefen i år endast dragit de slutsatser, som konstitutionsutskottet bort draga i föl, men som det då icke gjorde. Det är nämligen så, att man gått in med en skrifvelse och i denna begärt en del saker. Men denna skrifvelse är baserad på motioner, och dessa motioner leda icke precis till utskottets konklusioner, eller rättare, det är icke så, att skrifvelsen är en följd af de utgångspunkter, som konstitutionsutskottet har i början af sitt utlåtande. Det står exempelvis, att i en af de väckta motionerna »ifrågasatts, huruvida icke landstingsmannavalen skulle kunna förrättas å särskild af vederbörande domhafvande eller af magistrat bestämd valdag och å tider på dagen, som genom lag bestämmes i fråga om val till Andra

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m. kammaren i stället för att såsom nu förrättas i samband med kommunalstämma» o. s. v.

(Forts.) Om vi se på klämman i konstitutionsutskottets utlåtande, är den icke en fullt logisk följd af detta, och detta så mycket mindre, om vi tänka på, hur den motion argumenterar, som konstitutionsutskottet här närmast syftar på. Det är herr Värner Rydén's motion nr 216 i Andra kammaren, som innehåller bland annat följande: »Mångenstädes, särskildt i kommuner med industriarbetarcentra, behagade kommunalstämmornas ordförande utsätta tiden för marskommunalstämmans hållande till en söckendag å sådant klockslag, att arbetarebefolkningen i stor utsträckning hindrades från att deltaga i landstingsmannavalen. I flera till mig inrapporterade fall skedde detta, fastän vädjan om lämpligare stämnotid i god tid gjorts till kommunalstämmans ordförande.»

Det förefaller mig, som om departementschefen dragit de riktigaste slutsatserna, de, som jag anser, att konstitutionsutskottet bort draga.

Man har gjort anmärkning mot de myndigheter, som uttalat sig och sagt, att deras utlåtanden icke på något som helst sätt bilda underlag för den kungl. propositionen. Herr Clason har särskildt framhållit detta både i sin reservation och här i kammaren i dag från talarstolen. Saken har redan något vidrörts af herr Hellberg, men jag ber att få vidröra den igen därför, att jag anser nödvändigt, att man får en något så när riktig uppfattning af just dessa myndigheters uttalanden. Man kan nämligen kasta om saken så och fråga sig — icke huru många myndigheter, som ha biträdt förslaget, utan huru många, som uttalat sig mot de ifrågasatta nya bestämmelserna, och man finner då, att icke mer än två länsstyrelser, nämligen Östergötlands och Jämtlands, 32 magistrater af 84 och 6 stadsfullmäktige af 21 uttalat sig mot. I dessa uttalanden — det är icke mindre än 136, som man har att räkna med — förekommer landsbygden ytterst sällan — naturligtvis om man bortser ifrån hvad länsstyrelserna ha att säga. Det är endast i uttalandena från tre städer, som man nämnt landsbygden. Magistraten i Grenna undrar, om möjligen icke en särskild valdag för landsbygden skulle vara bra, magistraten i Falköping anser, att de nuvarande bestämmelserna böra fortfarande få gälla för landsbygden, och stadsfullmäktige i Örnsköldsvik anse, att valstämman icke bör vara den ordinarie stämman. Så förhåller det sig i denna sak.

Länsstyrelserna uttala sig om mångt och mycket, men ha naturligtvis icke haft skäl att uttala sig om de nya uppslag, den kungl. propositionen innehåller, då de aldrig rådfrågats angående dessa. Vissa länsstyrelser ha dock varit inne på saken. Så uttalar sig t. ex., såsom herr Clason redan påpekat, länsstyrelsen i Stockholms län för en ny valdag och pointerar, att söndagen är

lämplig därtill, och länsstyrelsen i Örebro har också varit inne på frågan om en särskild valdag. Särskild stämmodag ha Jönköpings, Hallands och Västerbottens länsstyrelser fört fram.

Det är emellertid klart, att dessa utlåtanden icke utgöra det verkliga underlaget för den proposition, som framlämnats, utan att detta är något helt annat. Det finnes ett allmänt kraf på, att någonting skall göras i denna sak och göras snart. Det är naturligtvis detta, som på sätt och vis ligger bakom den brådska, som vi allesamman konstaterat. Socialdemokrater och liberaler äro ju eniga i denna punkt. Hvad som ligger bakom är således den förskjutning i politiskt hänseende, som under sista tiden ägt rum. Länsstyrelsen i Östergötlands län har förklarat, att det icke behöfs några nya bestämmelser, men i Östergötlands län afgåfvos vid sista valet 22,833 socialdemokratiska och liberala röster mot 12,269 moderata. Länsstyrelsen i Jämtlands län förklarar också, att några nya bestämmelser icke äro behöfliga, men i detta län afgåfvos vid senaste valet 12,036 godkända vänster-röster mot 2,636 moderata. Den samlade vänstern afgaf i höst 415,000 röster, och det förefaller mig, som om detta varit ett ganska godt underlag att bygga en kungl. proposition på.

För att emellertid få fram själfva kärnpunkten, förefaller det mig klokt att förenkla frågan och särskildt understryka hvad herr Hellberg redan sagt, därför att just framvisandet af det centrala bör kunna neutralisera alla de svagheter, som utskottets förslag naturligtvis har liksom allt annat mänskligt.

Kärnpunkten är denna, som vi aldrig för några bagateller få förbise, att så många valmän som möjligt skola kunna komma fram till valurnorna. En del hinder ha rest sig och resa sig ännu häremot, såsom de långa afstånden, valdagens sammanfallande med en arbetsdag och naturligtvis också den modlöshet, som en längre tid varit rådande, enär man icke ansett det tjäna till någonting att lägga sin stackars fattiga röst i urnan. I detta senare hänseende har på sista tiden en förändring inträdt, men det är klart, att äfven de andra hindren böra undanröjas. Konstitutionsutskottet har gjort skillnad mellan stad och land, och detta förefaller mig vara klokt. Man bör icke vara alltför ifrig principryttare, utan när verkligt praktiska skäl tala för modifikationer, bör man äfven vidtaga sådana. Och hvad städerna beträffar, är det ju så, att såväl kommunikationerna som valtiderna där onödiggjort några nya bestämmelser. Men å landsbygden stå alla hindren kvar, såväl arbetsvaldagen som de långa afstånden, och jag kan icke se, att det skäl, som skjutits in här, att de små kommunerna i någon mån skulle hafva en annan ställning, har något fog för sig. Ty det är i alla fall så, att äfven i de små kommunerna afstånden äro ganska stora — i hvarje fall i jämförelse med afstånden i städerna, och det är äfven så, att i de små kommunerna de fattiga fortfarande måste arbeta för att kunna

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.
(Forts.)

lefva, och de hafva mer än svårt för att kunna skänka bort en arbetsdag. Dessa hinder bortfalla sålunda icke därigenom, att man visar, att vi ha så många små kommuner i vårt land. Om valdagens förläggande till en söndag kan råda bot på dessa förhållanden, då bör man också bestämma söndagen såsom valdag.

Nu upptäcker man här en ganska egendomlig konflikt, som jag för min del icke kan förstå, men som särskildt tillspetsat sig i den förklaringen, att valsöndagen skulle komma att gå i vägen för valdistrikten. Herr Hellberg har vidrört äfven detta, men då man ytterligare pekat på saken, torde det kanhända icke skada att trycka på den ännu en gång. Det är ju uppenbart så, att om man söker en lösning med valdistriktet som utgångspunkt, då undanröjas visserligen till en del afståndshindren, men icke de andra, under det att valsöndagen som utgångspunkt skaffar bort det viktigaste hindret, nämligen valdagens sammanfallande med en arbetsdag. Ja, man kan verkligen säga, såsom herr Hellberg sade, att i någon mån åtminstone — han sade icke »alldeles», som herr Trygger förmenade — valsöndagen upphäver afstånden, då man ju på den dagen har tid och tillfälle att tillryggalägga ganska långa sträckor. Jag finner det icke vara annat än riktigt att bestämma söndagen till valdag, men om denna valsöndag skulle komma att blifva Marie bebådelsedag, ser jag inte däruti någonting ondt.

Jag vill nu till sist ställa den frågan: hvarför kan man icke låta kommunerna själfva få afgöra, om de vilja ha söndagen såsom valdag? Nej, ty vi komma då tillbaka till precis samma utgångspunkt. I så fall måste ju detta bestämmande af valdag ske på en söndag, för att inte de långa afstånden och arbetsdagen fortfarande skola stå i vägen. Vi komma tillbaka eller, rättare sagdt, vi komma aldrig i gång, ty en hvardag skulle icke någon större mängd af kommunens röstberättigade medlemmar få tillfälle att säga ifrån, huru de vilja ha det. På grund häraf har jag för min del måst stanna vid konstitutionsutskottets förslag.

Här har emellertid i dag vidrörts äfven en annan sak, som visst icke lagts fram såsom ett krokben för detta förslag, men om hvilken man i alla fall bör säga någonting. Det har sagts, att söndagar i allmänhet borde vara befriade från dylika ting som val, och det har framhållits den plikt-kollision, som en mängd goda medborgare i detta land skulle råka ut för, därest man bestämde söndagen såsom valdag. Jag tror, att man låtit hypnotisera sig väl mycket af ordet plikt-kollision. Det är ett sådant vackert ord, och det är så många vackra saker förknippade med det, och allt detta vackra flyttar man öfver på dessa, som man kallar samvetsömman. Men de af kammarens ledamöter, som voro närvarande i Andra kammaren, då kapten Liljedahls motion om de samvetsömmas förpassande till Bona behandlades, och hörde

den lilla sedelärande berättelse, som herr Byström undfägnade oss med, fingo nog, liksom jag, den uppfattningen, att man bör ha ögonen på dessa samvetsömma. Många af dem kunna utgöra liksom en återspeglning af framtiden, men många äro icke någon-ting annat än efterslätrare, och om det nu är på det viset, att vid öfvergången till en ny tingens ordning någon här i världen skall bli lidande, så förefaller det mig vara en tröst, att detta lidande kommer att falla på dem, som i alla fall anse, att detta jordelifvet är en jämmerdal.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gezelius: Den föregående talaren redogjorde för vissa yttranden af myndigheter, därvid bland annat länsstyrelsernas. Han omtalade, att i Jämtlands län hade vänstern redan slagit igenom, och däri fann han förklaringen till, att Jämtlands länsstyrelse icke erkänt behovet af någon förändring. I sammanhang härmed frågade den ärade talaren, huruvida icke det röstetal, som det liberala och det socialdemokratiska partiet kunnat uppvisa, utgjorde tillräckligt underlag att bygga en kungl. proposition på. Ja, mina herrar, det tillkommer icke mig att söka besvara, huruvida den diagnosen är riktig. Jag antager, att Kungl. Maj:ts regering skall finna angeläget att låta den ärade talaren få klart besked, huruvida han rätt afgjort frågan om, hvad som är underlag för den föreliggande propositionen.

För mig är detta icke underlaget. För mig saknas det en bärande grund för en lagändring, som afser, att den kommunalstämma, på hvilken val af landstingsmän skall äga rum, obligatoriskt skall hållas en söndag och därtill en viss söndag.

Med de bestämmelser, som gällande lag innehåller, möter det icke något hinder att hålla äfven dessa kommunalstämmor å en söndag, och det förekommer i mycket stor omfattning i vårt land. Det är en underlig tankegång i mina ögon, när man i angifvet syfte att öka möjligheten och lättheten för de röstande att begagna sig af sin rätt vill *tvinga* dem att gå fram till denna valförrättning på en dag, då de kanske icke vilja, att denna förrättning skall företagas. Det finns kommuner, hvars medlemmar, det ojämförligt stora flertalet, icke önska denna förrättning på sön- eller helgdag. Det är dem det gäller, och man vill hjälpa dem att fullgöra sin medborgerliga plikt genom att *tvinga* dem att göra det på denna dag! Detta är innebörden i förslaget. Jag skulle gärna se, att en förändring i föreliggande ämne komme till stånd, men den förändringen skulle gälla, att stämmorna själfva finge bestämma tiderna för samtliga, åtminstone de ordinarie, kommunalstämmorna.

Jag tror, att en sådan ändring skulle hafva betydelse. särskildt i ett hänseende. Den skulle vara ägnad att söka hålla val till kommunalstämmoordförande främmande för synpunkter, som

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.
(Forts.)

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting gifvetvis måste anses vara oväsentliga i jämförelse med de viktiga funktioner, en innehafvare af detta förtroendeuppdrag har att fullgöra.

m. m.
(Forts.)

Att nu göra ändring enbart i fråga om den kommunalstämma, på hvilken landstingsmannavalen förrättas, skulle tyda på, att statsmakterna ville göra denna kommunalstämmans funktion till den viktigaste. Jag tror icke vi behöfva skynda på, det går i tillräckligt rask takt ändå den vägen, att kommunalstämman blir en tummelplats för politiska strider, där saksynpunkter få maka sig åt sidan. För mig står det klart, att kommunalstämman har för densamma långt viktigare värf än förrättande af val till landstingen.

Jag har besvärat kammaren med att begära ordet väsentligen för att framhålla ett par synpunkter i öfriga spörsmål, som beröras i föreliggande förslag. I motsats till herr Hellberg, representanten för Värmlands län, anser jag, att de aflägsna orterna äro synnerligen berättigade att få sina intressen tillgodosedda vid en lagstiftning på föreliggande område. Det är de långa afståndens valdistrikt, som lida men af den nuvarande ordningen. Det finnes på sina håll relativt stora kontingenter medlemmar af kommunerna, som hafva miltals till kommunalstämman, och dem räddar man icke genom att bestämma söndagen till valdag, ty de behöfva dagar för att fullgöra denna medborgerliga plikt. Då herr Hellberg talade om de aflägsnare orterna, menade han sannolikt äfven sådana kommuner, som finnas i hans eget län, där det äfven finnes stora distrikt. Sådana finnas äfven inom mitt län, och där är det verkligen ett mycket stort behof, om man vill skipa rättvisa, att få till stånd någon ändring i nu gällande bestämmelser.

Men jag kan icke se, att denna ändring bör ske efter de riktlinjer, som den ärade representant, som nu tagit upp frågan, utstakat, ty den rätt, som jag talar om, afser att skydda icke majoriteten, utan minoriteten. Den rätten bör alltså icke, såsom reservanternas föreslagit, kunna göras gällande endast af kommunalstämmans majoritet med rätt för den opartiska myndigheten, länsstyrelsen, att endast förkasta eller fastställa dess beslut om distriktsindelning. Det är desto mindre skäl, att man på förevarande område går efter dessa linjer, som lagen om val till Riksdagen är byggd på den principen, att minoritetens rätt skall kunna prövas opartiskt. I vallagen finnes, i 20 §, en bestämmelse af innehåll, att medlem af kommun, som är där boende och berättigad att deltaga i val till riksdagsman, äger hos vederbörande Konungens befallningshafvande göra framställning om kommunens uppdelning i valdistrikt, men frågan prövas af Konungens befallningshafvande, efter det att kommunalstämman varit i tillfälle att yttra sig i densamma. Det synes mig ligga i sakens natur, att man skall bygga en lagstiftning

på det förevarande området efter i stort sedt samma principer, på hvilka en mycket närliggande lagstiftning redan blifvit byggd.

*Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.*

Jag beklagar lifligt, att här icke föreligger ett acceptabelt förslag, syftande åt skydd för valhemligheten. Jag tror, att chefen för civildepartementet har riktigt karakteriserat det föreliggande spørsmålet såväl i det statsrådsprotokoll, som åtföljer propositionen, som ock i det anförande, med hvilket han i dag inledde förhandlingarna. Han har karakteriserat frågan som kinkig och svårlöst och har framhållit, att valet mellan de vägar, man kunde gå, vore synnerligen svårt.

(Forts.)

Det förslag, som af Kungl. Maj:t framlagts i fråga om valkuvert, har tilltalat mig långt mera än det af konstitutionsutskottet afgifna förslaget. Jag vill ej trötta kammaren med att göra några mera ingående anmärkningar mot det system, som utskottet föreslagit, jag skall endast draga ett litet strå till den stack af anmärkningar, som redan gjorts, genom att framhålla en teknisk synpunkt. Enligt bestämmelserna finnes det ingenting stadgadt om storleken af valsedlarna. Lagen förutsätter och utskottet har uttryckligen framhållit, att man i valkuvert kan få en sedel, som icke ens täcker det öppna fönstret, i hvilket anteckning skall göras. Att dessa anteckningar i regel ej komma att göras af hofkalligrafer är ju alldeles klart, och att det skall gå raskt — i fråga om den saken ber jag att få hänvisa till Stockholms magistrats erfarenhet beträffande kommunala val. Denna har sagt, att anteckningar kunna komma att delvis ske icke i fönstret, utan på kuvertet. Under sådana förhållanden inbjuda fönstren till direkt valfusk, så nämligen, att man å valsedeln gör en anteckning omedelbart intill kanten af fönstret med en siffra — t. ex. en etta —, som ej synes i fönstret. Om valförrättaren i fönstret skrifer t. ex. en trea och sedan afsänder det tillslutna kuvertet, som öppnas först af domhafvanden, så drar denne fram en röstsedel med röstetalet 31. Jag ber herrarna pröfva det enkla experimentet. Det är icke någon konst. Jag har här ett dylikt valkuvert disponibelt. Det är ej tillrådigt att skriva en lag, som direkt inbjuder till ett sådant hän synslöst valknep. Och det är ej värdt, att vi söka afvisa tanken på ett möjligt missbruk därmed, att det är ohederligt.

Detta lilla exempel till hvad som redan anförts har öfvertygat mig om vanskligheten af att acceptera ett förslag i en sådan fråga efter en beredning, som icke kan göra anspråk på att vara uttömmande. Och då jag är fullt öfvertygad om, att det icke vore till gagn, utan till skada, om en lag skulle så i hastigheten blifva promulgerad i syfte att tillämpas redan inom några dagar, så tvekar jag icke att förena mig i det yrkande, som här ursprungligen blifvit framställt af herr Bergqvist.

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

Grefve Lagerbjelke: Herr talman! Då min uppmärksamhet blifvit fäst på, att, äfven om kammaren beslutit att vid behandlingen af denna paragraf diskussionen må omfatta förslaget i sin helhet, ett yrkande nu endast må omfatta förevarande paragraf, ber jag att få återkalla mitt förut gjorda yrkande och inskränka mig till att instämma med herr Bergqvist.

Herr Wavrinsky: Här har, i synnerhet i början af debatten, slösats rätt mycken skärpa, ja, ironi, särskildt af herr Trygger, för att ådagalägga, att detta konstitutionsutskottets utlåtande är oantagligt. Vore det så, att alla de anmärkningar, som gjorts, hade en bärande kraft lika stor som det eftertryck, hvarmed de blifvit gjorda, vore det ju ej mycket skäl för utskottets medlemmar att söka försvara dess utlåtande. Men jag tviflar på, att så är förhållandet.

Herr Hellberg har redan upptagit de flesta invändningarna till bemötande. Då kammaren väl redan är trött, skall jag inskränka mig till att endast beröra ett par punkter och upptaga de därvid gjorda anmärkningarna till närmare skärskådande. Jag föranleddes att begära ordet, då herr Bergqvist frågade, hvarför det vore så angeläget att få en gemensam valdag. Hvarför kräfde man detta? Jag trodde ej, att det fanns någon, som behöfde ställa den frågan. Det torde vara klart hvarför. Det ligger i sakens natur, att med den röstskala, som nu tillämpas, de, som hafva de låga röstetalen, äro angelägna om, att inga hinder skola finnas i deras väg — det bör för resten ej finnas för någon — då de skola göra sina röster gällande vid valet. Att detta kraf är berättigadt, därom äro vi väl alla ense, och då är det väl angeläget, att vi bemöda oss om att tillfredsställa krafvet så fort som möjligt. Just för att möta dessa berättigade anspråk har en viss brådska ägt rum i akt och mening att få denna Kungl. Maj:ts proposition granskad och i hufvudsak antagen. Jag tror, att det varit klokt. Jag hörde visserligen den högt aktade vice talmannen häromdagen säga i ett annat sammanhang, att klokhet vore det ej fråga om. Men i detta fall må jag säga, att jag tror, att klokhetshänsyn äfven bör tagas därför, att saken är rättvis, och det är alltid klokt att vara rättvis. Här gäller det särskildt dem, som med en ringa dagspenning måste göra en stor uppoffring för att få aflämnat sina valsedlar. I synnerhet där det är stora distanser, sålunda allra mest på landsbygden, är detta kännbart. Jag medgifver, att det i Norrland kan möta många stora svårigheter, och därför har jag velat säga detta just som svar på herr Bergqvists anmärkning i detta hänseende. Det är i allt fall icke möjligt att i vårt långsträckt land med så många olika förhållanden tillräckligt tillmötesgå och tillfredsställa alla, därom kunna vi vara ense.

Herr Bergqvist sade också, att, äfven om man finge den

distriktsindelning, hvarom han var så angelägen, det dock mycket väl i Norrland kunde hända, att de, som bo mera centralt och därför hafva bättre tillfälle att göra sig gällande, komme att lägga sig emot distriktsindelningen. Öfverallt finnes det sådana säregna förhållanden, till hvilka man ej kunde taga den hänsyn, som önskligt vore, och så komme det alltid att förbli — omständigheter i särskilda fall, som vore väl så ömmande, men som man ej kunde taga all den hänsyn till, som vore önskvärd. Det fordras emellertid för att öfvervinna åtskilliga af dessa god vilja, och det är därom, som mången gång striden står. Det är mången gång i det politiska lifvet denna goda vilja, som saknas och just utgör de försvärande omständigheterna. Nu har det redan sagts, att, såsom det nu praktiseras vid valen, exempelvis till Andra kammaren, söndagen redan blifvit valdag. Jag har i utskottet varit särskildt angelägen om att ställa mig på deras sida, som hade ömhet om de religiösa betänkligheterna, men då man förenade sig om Marie bebådelsedag, trodde jag, att dessa betänkligheter vore öfvervunna. Om man då frågar sig, hvarför man ej, då det tenderar att gå i den riktningen, kan vara nöjd därmed, så vill jag endast erinra om, att det är just för de kommuners skull, där man icke lyckats vinna hänsyn för sin vilja, som denna omorganisation skulle vara angelägen.

Herr Bergqvist hade den anmärkningen att göra mot Marie bebådelsedag som valdag, att man i Norrland och i synnerhet i Norrbottens län på denna dag komme till kyrkan för att begå nattvarden, och att det skulle vara störande att samtidigt nödgas förrätta sådana sysslor som dessa kommunalpolitiska förrättningar. En annan representant för detta höga Norrland har sagt, att det, såvidt han har sig bekant, i det afsevärd grad är materiella intressen, som göra, att Marie bebådelsedag har blifvit en samlingsdag vid kyrkorna för befolkningen där uppe. Då jag icke känner förhållandena, har jag endast önskat framföra detta, enär han icke velat endast för denna anmärkning begära ordet.

Jag skall till sist något fästa mig vid frågan om, huruvida det är möjligt och rimligt att få dessa anordningar genomförda i tillräcklig tid för att en sådan förordning, som nu skall utfärdas, må komma till sin rätt. Ja, herr Hellberg har redan påpekat, hur lätt det kan gå i våra dagar att genom telegraf, telefon och tidningspress få meddelanden spridda öfver landet. Det kan visserligen ej vara meningen, att lagen skulle promulgeras genom tidningarna, men dessa göra, att man redan förut och innan denna fråga här hos oss blifvit debatterad varit beredd på att möta de eventualiteter, som tillstöta, då en sådan ny förordning antages, och att man sålunda är varsam vid företagandet af sådana åtgärder, som kunna hindra förordningens effektuering. Jag tror sålunda, att det ej kommer att bli någon svårighet, om också på några ställen kommunalstämmor redan

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

skulle vara utlysta, att korrigera detta, och då det för mig synes vara ett trängande behof att tillmötesgå detta rimliga och rättvisa kraf på, att de små röstetalsägarna skola kunna göra sig gällande enligt sitt antal, och då jag genom den förda debatten och mina meningsmotståndares inom utskottet skäl icke blifvit öfvertygad om, att detta icke nu låter sig göra, så ber jag, herr talman, att på grund af det anförda få yrka bifall till konstitutionsutskottets utlåtande.

Herr Mannheimer: Herr talman! Det har från flera håll sagts om detta utskottsbetänkande, att det är ett hastverk. Jag, som har deltagit i utskottets handläggning af detta ärende, måste säga, att jag är ytterst förvånad öfver ett sådant omdöme. Jag har många gånger under arbetet i utskottet, då vi förehåft denna fråga, i mitt stilla sinne tänkt, att om alla frågor skulle diskuteras och debatteras så mycket, som utskottet debatterat denna fråga, så måste det bli alldeles obegripligt, hur utskottet skulle kunna hinna med mera än en obetydlig del af de stora frågor, som föreligga utskottet till pröfning och afgörande under förevarande riksdag. Jag ber därför att få bestämdt protestera mot att ej detta betänkande har mycket samvetsgrant och utförligt behandlats inom utskottet. Det ser ut, som om oppositionen mot utskottets förslag skulle vilja göra denna fråga mycket mera invecklad och svårlöst, än den i verkligheten är. Detta synes mig böra vara klart för enhver, som tänkt efter hvad det är för nyheter, som det af utskottet förordade förslaget vill införa. De kunna sammanföras under 5 punkter. Den första är, att valsedlarna skola vara af hvitt papper utan kännetecken. Den andra är gemensam valdag för valen å landet. Den tredje är, att man skall använda valkuvert. Den fjärde är, att valmännen skola få deltaga i valet i den tur och ordning, hvori de anmält sig, om ej kommunalstämman förut bestämt, att valet skall ske efter upprop. Den femte punkten rör valskärmarna.

Detta är allt. Det förefaller mig, som om man kunde säga, att dessa nyheter ej egentligen äro några nyheter. Om jag undantager bestämmelserna om valdag, som ju på flera håll hafva principiell betydelse, så äro ju de andra endast praktiska detaljanordningar. Frågan är, hur man skall på det bästa och mest praktiska sättet anordna dessa saker. Jag skall icke ingå närmare på frågorna om gemensam valdag, valkuverten eller de andra nyheterna. De ha ju under debatten så utförligt från andra håll behandlats, att det särskildt med hänsyn till den långt framskridna tiden torde vara onödigt att vidare orda om den. Men hvad jag vill framhålla är, att ingen kan annat än erkänna, att de föreslagna nyheterna äro förbättringar i jämförelse med hvad nu gäller, och de äro åtminstone enligt ut-

skottsmajoritetens mening ägnade att under nu rådande förhållanden på ett tillfredsställande sätt fylla de kraf, man afsett att tillgodose. Och med denna sin uppfattning har utskottet dock ansett, att man borde försöka tillse, att regeringens afsikt, att redan de snart förestående landstingsmannavalen finge tillgodogöra sig förbättringarna, blefve realiserad. Den tid, som återstår, är visserligen relativt kort, men då från regeringsbanken har förklarats, att regeringen godkänner förslaget i det skick, hvori det kommit från utskottet, måste man utgå från, att regeringen tar på sitt ansvar, att det kan genomföras trots den korta tiden. Och om man tänker på hvad det är för nyheter, torde det ej heller vara omöjligt med de kommunikationsmedel, som för närvarande stå till buds, att sörja därför. Det kan ju hända, att på något enstaka håll i landet en ny kungörelse får utfärdas eller arbetet med röstlängdens komplettering får ske i raskare tempo än vanligt, men dessa omständigheter torde i alla fall ej ha den betydelse, att man bör, om man ej är tvungen, uppskjuta tillämpningen af bestämmelserna, i hvad de röra valen å landet, så långt som till år 1914.

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

Om, såsom det synes mig att minoriteten i utskottet har gjort, man gör denna fråga mera stor och mera invecklad och svårlöst, än den i verkligheten är, så har en af reservanterna, herr Ekman, efter min mening något förenklat en annan fråga, som torde vara mera svårlöst och mera invecklad, än hvad han gör gällande. Jag menar hans förslag om valdistriktsindelning. Herr Ekman vill bygga sitt förslag så mycket som möjligt på de nu gällande bestämmelserna, så att man ej skulle behöfva i dem göra andra än de minsta möjliga förändringar. Valen skulle fortfarande ske på kommunalstämma. Och denna skulle hållas successive på olika ställen inom kommunen. Det skulle sålunda bli en rad af ajournerade stämmor. Enligt nu gällande bestämmelser får anmärkning mot längden framställas vid början af kommunalstämman, och sedan man börjat företaga ärendena till behandling, får därför icke någon anmärkning mot röstlängden upptagas till pröfning. Enligt herr Ekmans mening skulle man ha rättighet att göra anmärkning mot röstlängden vid hvarje stämma. Hvar och en valman, han må tillhöra det valdistriktet eller ej, skulle hafva rätt att göra anmärkning mot längden. Detta synes mig vara en stor svaghet i herr Ekmans förslag. Röstlängden blir icke färdigjusterad förrän vid den »ajournerade» stämman inom det valdistrikt, som väljer sist. Så, som han formulerat sitt förslag, skulle detta kunna föranleda till, att, sedan en valman röstat vid t. ex. den första stämman inom det första valdistriktet, anmärkning mot hans rösträtt kunde framställas vid en kommande ajournerad stämma inom ett annat valdistrikt, ty vid dem alla skulle ju få framställas anmärkningar i fråga om de olika valdistrikten. Detta blefve

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

sålunda ingen ordning och reda. Det blefve blott intrasslade förhållanden, som herr Ekmans förslag skulle skapa. Men här-till kommer, att herr Ekmans förslag enligt min mening skulle, om det realiserades, med all säkerhet komma att på många håll försvåra, om ej rent af omöjliggöra, ett ändamålsenligt praktiskt ordnande af valdistrikten. Enligt hans förslag skulle kommunal-stämmans ordförande nödgas fara omkring och hålla stämman inom de olika distrikten. Man kan då med skäl fråga sig, om man verkligen kan ålägga en oaflönad kommunalstämмоord-förande att företaga måhända milslånga resor dag efter dag för att hålla dessa stämmor. Och skall man icke, af hänsyn till kommunalstämмоordförandens berättigade anspråk att ej alltför hårdt betungas med tidsspillan, arbete och kostnader, nödgas att just inom kommuner, där afstånden äro mycket stora och där ett större antal valdistrikt vore önskvärda, anordna val-distrikten på ett mindre ändamålsenligt sätt, än som skulle kunnat ske, därest distriktsindelningen sker på något annat sätt, än herr Ekman tänkt sig, t. ex. genom att valen skiljas från kommunalstämman?

Om önskvärheten af att åstadkomma valdistriktsindelning inom de större kommunerna råder ej någon skiljaktighet inom utskottet. Men majoriteten i utskottet har icke kunnat öfver-tygas därom, att herr Ekmans förslag är det rätta. Den saken behöfver undersökas grundligare, än utskottet kunnat göra, och i hvarje fall är det klart, att en valdistriktsindelning icke kan komma till stånd redan vid de nu förestående valen. Och då torde det vara alldeles onödigt att redan nu bestämma sig i den saken. Regeringen har i den kungl. propositionen uttalat sig för valkretsindelning, och äfven utskottet har enhälligt uttalat sig därför. Under sådana förhållanden kan man säkerligen emotse ett förslag därom i så god tid, att valdistriktsindelning kan äga rum vid valen år 1914.

Ett annat förslag, som utskottet jämväl förklarar sig finna synnerligen beaktansvärdt, är den af herr Ekman framkastade tanken på bestämmelser om valesdlarnas lika format och ut-seende. Det skulle naturligtvis vara önskvärdt, att valesdlarna finge samma format och utseende. Men detta kan nog icke ordnas tillfredsställande på annat sätt, än att staten mot en ringa ersättning tillhandahölle valmännen valesdlar och blanket-ter af bestämd typ.

De, som nu önska valdistriktsindelning eller valesdlar af lika format och utseende, de hafva, efter hvad jag kan förstå, i alla fall icke någon anledning att ställa sig afvisande mot utskottets förslag. Detsammans antagande kan ej i någon mån föranleda, att berörda önskemåls uppfyllande fördröjes. Här är ju blott fråga om ordnandet af vissa praktiska detaljer och ej om lag-bestämmelser af sådan principiell natur, som man behöfde dra

sig för att snart ändra, sedan de en gång blifvit fastställda, om en ändring skulle visa sig önskvärd.

Då det nu är känt, att det är ett allmänt önskemål, att anordningar i det syfte utskottet föreslagit komma till stånd så snart som möjligt, så torde detta böra tillmötesgås icke minst från denna kammars sida. Det är ju fråga om att på ett så tillfredsställande sätt som möjligt anordna valen just till de val-korporationer, som i väsentlig mån välja Första kammaren.

Det har under debatten af herr Dahl gjorts en formell anmärkning. Han framhöll, att uti det samhälle han tillhör det skulle möta vissa svårigheter att anordna valen inom olika val-distrikt i staden på en och samma dag, enär valet enligt lag-förslaget skall ske inför magistraten och i förslaget ej nämnes något om magistratens deputerade. Jag vill med anledning däraf anmärka, att äfven i den stad, som jag tillhör, valen ske inför magistraten, och denna är delad på olika afdelningar inom de olika distrikten. Den adjungerar vid det tillfället med sig nya medlemmar, och detta lär praktiseras också inom andra sam-hällen och torde äfven kunna ske inom det samhälle, som herr Dahl tillhör.

Herr Trygger ville göra denna fråga till en stor fråga, att döma af det sätt, hvarpå han inledde sitt anförande, ja, rent af till en storpolitisk fråga. Han framhöll, att utskottet hade i viktiga punkter ogillat hvad regeringen föreslagit, och regeringen hade å sin sida godkänt hvad utskottet föreslagit. Detta väckte herr Tryggers stora förvåning och uppmärksamhet. Det förefaller mig egendomligt, att herr Trygger med sin stora erfarenhet om hur under föregående år regeringen, som ju hade ett mycket starkt stöd hos herr Trygger, äfven i frågor, som voro af mycket viktigare och mera genomgripande natur, gaf efter, utan att jag hört, att herr Trygger gjort någon anmärkning där-vid. Då det nu rör sig om rena smakfrågor, praktiska detalj-anordningar, förvånar jag mig sålunda öfver, att detta förhål-lande kunnat väcka herr Tryggers stora förvåning.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr von Mentzer: Herr talman! Jag skall be att få ändra mitt yrkande därhän, att jag med frånrådande af mitt förra yrkande biträder det, hvarmed herr Karl Johan Ekman slutade sitt sista anförande.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! I anledning af de anmärkningar, som från olika håll riktats mot regeringens förslag och konstitutionsutskottets betänkande, skall jag be att få göra några erinringar och sammanfattande uttalan-den. Jag skall försöka att därvid, såvidt möjligt, icke upptaga skäl, som förut blifvit anförda vid anmärkningarnas bemötande.

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

Man har då först med afseende på frågan om den gemensamma valdagen och denna dags förläggande till en arbetsfri dag alltför litet, synes det mig, tänkt på de förhållanden, som inträdt just genom det proportionella valsättet. Hvarför, frågade en talare, är man så mån om att anordna just *dessa* kommunalstämmor — d. v. s. dem, då landstingsmannaval skola hållas — på en söndag eller arbetsfri dag, då man icke hyser samma ömhet för kommunalstämmor för andra ändamål? Jo, just därför, att, fränsedt de viktiga förrättningar, som förstberörda stämmor skola företaga, själfva de val, som där skola försiggå, äro anordnade efter proportionellt system. Det är icke minst i denna kammare man har velat framhålla såsom fördelar af det proportionella valsättet, att det ger en afspeglings af hela valmanskåren, låt vara att denna afspeglings här kommer att utvisa, huru valmanskåren är grupperad efter graderad skala. Det borde vara klart för enhver, att alla åtgärder, som kunna vidtagas för att låta denna afspeglings bli så fullständig som möjligt, äro gagnande och framför allt borde vinna stöd just hos de varma vännerna af det proportionella valsättet. Detta valsätt kan icke fungera rättvist och riktigt, om icke så många valmän som möjligt få göra sina röster gällande. Jag hade i somras ett samtal med en industriidkare med afseende å lämpligheten att utsätta riksdagsmannaval till en arbetsfri dag, och han framhöll betydelsen för industrien just af val på en sådan dag och uttalade sin tillfredsställelse med att på den plats, där han hade sin verksamhet, söndagen blifvit utsatt som valdag. Han yttrade, att de industriella verken ofta finge dragas med svårigheter och obehag, om *dessa* viktiga val förrättades på hvardagar. Äfven om icke hela arbetsstyrkan då lämnar verket, möter det alltid svårigheter att i sådant fall hålla verket i full gång. Det blir en i det hela förspilld dag, genom att den ene lämnar arbetet då och den andre då; och några trakasserier mot arbetarna i följd häraf vågar man naturligen icke inlåta sig på. Det är därför ej utan betydelse jämväl för industrien, att man får bestämdt, att valförrättningar för riksdagsmannaval, omedelbara eller medelbara, skola äga rum på en arbetsfri dag. Att vid de få verk, där kontinuerlig drift, omfattande äfven söndagsdygn, blifvit införd, valdagen ej spelar samma roll, är ju utan vidare klart.

Herr Clason har anmärkt — och denna anmärkning är visserligen af ett par talare bemött, men jag skall ytterligare säga några ord därom — att så få af de myndigheter, som äro hörda i ämnet, direkt uttalat sig för söndagen såsom gemensam valdag. Detta beror helt säkert, såsom herr Hellberg framhöll, på frågeställningen vid yttrandenas infordrande, på den omständigheten närmast, att den frågan: söndag eller hvardag, icke direkt förelagts dem till yttrande. Nu är det så, att det finnes två

särskilda anledningar, hvilka — förutom den principiella ståndpunkt, regeringen intager i denna sak — föranledt, att man ansett sig redan nu böra föra fram frågan om en gemensam, arbetsfri valdag vid här afsedda val. Den ena är den synpunkt, som går igen i så många af de afgifna yttrandena, men som icke här blifvit tillräckligt uppmärksammat, eller betydelsen af, att samma valdag blir bestämd för hela valdistriktet — en obehörig agitation kan lätt uppstå, om valförrättningar i samma distrikt, där listorna i regel upptaga samma namn, skola försiggå på olika dagar i de olika kommunerna. Och den andra anledningen är det faktum, att så många af valkretsarna vid Andrakammarvalen i höstas just gingo till val på en söndag. Det var som bekant regel, att vederbörande länsstyrelser då utsatte valet till söndag. I konstitutionsutskottets betänkande upplyses också, att uti 46 af landets 56 valkretsar Andrakammarvalen förrättades på söndag. Det var blott 6 landsdistrikt (med hvilka äfven voro förenade städer), som valde på annan dag än söndag. Häraf lär vi väl framgå, att den uppfattningen mer och mer slår igenom, att man icke af en alltför ensidigt religiös ståndpunkt bör motsätta sig förläggande till söndag af viktiga medborgerliga förrättningar. Jag är glad att kunna konstatera, att samtliga de medlemmar af länsstyrelser, hvilka tillika äro ledamöter af denna kammare, bidragit till eller själfva utsatt riksdagsmannavalen förliden höst att äga rum på en söndag och således gifvit erkännande åt den princip rörande söndagen som valdag, hvilken häfdats i regeringens föreliggande proposition.

Jag tror också, att man, med allt erkännande af och med rimlig hänsyn tagen till dem, som på grund af särskild samvetsömhet icke gärna gå till en borgerlig förrättning på en söndag eller helgdag, icke bör tillägga denna samvetsömhet afgörande betydelse i förhållande till vikten af att, praktiskt taget, alla valmän få tillfälle att, just genom att valen hållas på en arbetsfri dag, deltaga i dessa viktiga val.

Jag tror icke heller, att man kan säga — och det har väl knappast heller blifvit här påstådt — att den omständigheten, att valförrättningarna till Andra kammaren i så stor utsträckning i höstas försiggå på en söndag, medfört att några valmän då icke utöfvat sin rösträtt. I alla händelser utgöra dessa samvetsömma ett försvinnande fåtal i jämförelse med de många, som icke skolat kunna fullgöra sin valrätt, om valen utsatts till annan än arbetsfri dag.

Det har talats åtskilligt om bristen i kungl. propositionen i fråga om uppdelning af kommuner i valdistrikt. En sådan uppdelning har dock i den kungl. propositionen äfven angifvits vara ett viktigt önskemål. Man må emellertid icke ställa det önskemålet alltför högt. Hur viktigt det än är att underlätta valrättens begagnande genom att införa kretsindelning i de större

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m. kommunerna, kan man ju i alla fall genom fullmakter hjälpa sig fram något år sådan indelning förutan. Emellertid är det, enligt min mening, uppenbart, att distriktsindelning af större kommuner bör komma till stånd så snart omständigheterna det medgifva. Men frågan är icke lättlöst. Det förslag, som herr Ekman framställt, har redan mött åtskilliga invändningar; det är också mindre tilltalande att tänka sig, hurusom kommunalstämmoordförandena enligt hans förslag måste kуска omkring i valkretsen för att hålla valförrättningar; främsta anmärkningen mot detta förslag är dock, att man härigenom uppgifver principen om *den gemensamma valdagen*. Jag är icke beredd att för närvarande säga, huru man lämpligast bör lösa distriktsfrågan, men jag tror, att icke något af de förslag, som här framkommit, är möjligt att följa. Jag tror, att man får lof att gripa åtskilligt djupare in i själfva kommunalförfattningarna för att nå ett tillfredsställande resultat i den delen. Men detta är en fråga, som, i betraktande af att den i allt fall ej torde kunnat vinna tillämpning vid de nu stundande valen, ansetts kunna något undanskjutas. Jag för min del är alldeles öfvertygad om rättmätigheten af krafvet på distriktsindelning och beredd på möjligheten att till nästa riksdag få fram ett förslag i sådant syfte, ett förslag, som i sin mån blefve ett lämpligt komplement till de öfriga reformer, som här äro ifrågasatta i ändamål att underlätta ett allmänt deltagande i landstingsmannavalen. Det förefaller för öfrigt, som om det vore så lyckligt ställt, att i ganska stor utsträckning just de större kommunerna, där valkretsindelning är mest påkallad, välja landstingsmän först år 1914. Om man tager del af, hvilka kretsar som skola välja år 1912, och hvilka som skola välja år 1914, så finner man denna iakttagelse flerstädes bestyrkt. Så välja valkretsarna Gellivare, Jukkasjärvi, Nordmalings, Bjurfors, åtskilliga stora kretsar i Jämtland, Ångermanlands mellersta, Bergsjö och Forsa och många andra först 1914. Jag har då i mina exempel närmast tagit med de norrländska valkretsar, där det flesta antalet röstande vid sista landstingsmannavalet år 1910 förekom. Således tror jag icke, att det medför någon särskildt stor, praktisk olägenhet, att man icke medtagit frågan om valkretsindelning nu, utan låtit denna fråga anstå, tills man kan komma fram till en lösning, hvilken kan anses tillfredsställande. Frågan är emellertid ganska svår, och förvisso få vi äfven i den frågan höra lika många meningar göras gällande som med afseende å nu föreliggande förslag. Jämväl här är mycket af orsintressen som spelar in, åtskilligt beror på ren smak, hur man gör. Och utan tvifvel kan äfven frågan om en distriktsindelning blåsas upp till en stor fråga, ehuru den i själfva verket är en liten, rent praktisk fråga.

Med afseende å åtgärder för valhemlighetens bevarade och

betydelsen af de valkuvert och skärmar, man här föreslagit, har det uttalats, att det vore framförallt viktigt att få bestämmelser om valsedlarnas format och storlek; därmed skulle valhemligheten bättre tryggas än med valkuverten. Det medges gärna, att hvarje kuvertsystem har sina olägenheter, men jag tror icke heller att ofvannämnda i stället förordade system blir bättre, åtminstone icke så länge man ej löst frågan om officiella valsedlar. Frågan om valsedlarnas beskaffenhet, format och storlek hör i allt fall närmast samman med frågan om en revision af det proportionella valsättet vid förevarande val — och äfven vid de politiska — hvarom allt Riksdagen redan i fjol skrifvit till Kungl. Maj:t. Frågan om närmare stadganden rörande valsedlars beskaffenhet torde därför bäst lämpa sig att upptagas i sammanhang med frågan om den proportionella valmetodens förbättring.

Af de invändningar mot konstitutionsutskottets förslag, som det torde vara viktigast att med några ord från denna plats beröra, förtjäna de mest uppmärksamhet, som hänföra sig till frågan: Kunna de lagändringar, om hvilka här är fråga, hinna promulgeras, så att de bli tillgängliga för alla vederbörande i tillräcklig tid före valen, och kunna de anordningar i öfrigt träffas, hvilka äro erforderliga för tillämpning af dessa författningsändringar redan i år? För min del är jag beredd att på den frågan svara ett bestämdt ja. Det har här talats om de svårigheter, som skulle vara förenade med att hinna promulgera den nya författningen. Jag vill då erinra om den förändring, som med innevarande års början har ägt rum med afseende på svensk författningssamling, nämligen den, att dess distribution icke längre sker genom vederbörande länsstyrelser och via kronofogdar och magistrater till vederbörande kommunalstämмоordförande, utan att författningssamlingen numera distribueras direkt från centralförvaltningen, från justitiedepartementet och tryckeriet till hvarje kommun. När man här oupphörligt talar om den stora mängden af kommunalstämмоordförande, hvilka måste hafva del af dessa bestämmelser, och härutinnan anför siffror, så använder man sig alltid af en siffra, som representeras af landets *samtliga* kommuner. Här är emellertid till att börja med blott fråga om hälften af denna siffra och icke ens det, ty man behöfver endast taga hälften af antalet landskommuner. De städer, som det gäller, hafva val först i maj, och att dessa tills den tiden kunna få reda på författningsändringarna, därpå tvefvar väl ändå ingen. Jag har satt mig i förbindelse med vederbörande i departementet och på tryckeriet, och de förklara, att om Riksdagen i dag fattar beslut i anledning af Kungl. Maj:ts proposition och i anslutning till utskottets förslag, och en författning alltså i detta ämne kommer till stånd — jag förutsätter, att herrarna äro på det klara med, att Kungl. Maj:t kommer att

Anq. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

omedelbart företaga ärendet till grundlagsenlig sanktion, så att författningen redan på lördag kan aflämnas till tryckning — så möter det ingen svårighet att redan tisdagen den 5 mars ha författningsexemplaren expedierade till hvarje kommun i riket. Det bör då icke möta några svårigheter för kommunalstämmodröförendena att utfärda kungörelser om landstingsmannavalen och få dessa kungörelser upplästa till och med så tidigt som den 10 mars. Skulle på ett eller annat ställe, till följd af ogynnsamma förhållanden eller aflägsen belägenhet, uppläsandet af kungörelsen om valet icke medhinnas till nämnda dag, har ordföranden alltid möjlighet att kungöra stämman den 17 mars. Åtta dagar äro ju tillräcklig tid för utlysande af kommunalstämma; än mer är så befogadt, när det gäller att utlysa en stämma, som enligt lag är utsatt att hållas en viss dag. I allt fall blir förresten Riksdagens och Kungl. Maj:ts beslut lång tid förut känt genom tidningarna öfverallt i orterna. Sannolikt kommer också Kungl. Maj:t att utfärda särskilda telegrafiska cirkulär till vederbörande länsstyrelser om författningsändringarna för att få promulgationsfrågan till full trygghet ordnad.

En talare från Norrbotten framhöll de stora svårigheter, som det skulle möta i nämnda trakter att få en dylik författning känd och spridd till alla orter, och han ansåg att det i fråga om vissa platser kräfdes åtminstone tre veckor för att fortskaffa författningen. Ja, den tiden kan ju hända gå åt med Kungl. Maj:ts vanliga eller *förutvarande* »nådiga tågordning». Men finnes det intresse för saken, så att särskilda anordningar vidtagas, lyckas man nog få fram författningarna vida tidigare till alla orter i Norrbotten. Vid en granskning af hvilka tingslag med stora afstånd, som år 1912 skola välja landstingsmän inom Norrbotten, har jag funnit, att dessa äro Piteå, Älfsbyns, Arjeplogs, Karesuando och Luleå tingslag. Af dessa är det emellertid blott Arjeplogs och Karesuando tingslag, som äro så belägna, att man med afseende å dem sannolikt finge vidtaga särskilda åtgärder, kanske icke precis rörande författningens promulgering, men i fråga om tillhandahållande af valkuvert. Hvardera tingslaget väljer en enda landstingsman, och det vore väl märkvärdigt, om i ett så civiliseradt land som vårt Kungl. Maj:t icke skulle sitta inne med makt och myndighet att på fjorton dagar eller tre veckor få ut både författningar och valkuvert till tvenne tingslag, hvilka vardera skola välja en landstingsman — låt vara att detta finge ske med särskilda bud!

Men, säger man, valkuvert skall man icke hinna trycka, ty de bli ju af ett nytt system, som ej föres i handeln. Vanliga kuvert kunde man kanske köpa dussintals i hvarje pappershandel, och då vore saken klar! Men dessa med öppning — huru skall man få dem? Ja, naturligtvis hade det varit enklare, om man med afseende å kuverten följt Kungl. Maj:ts förslag

i stället för konstitutionsutskottets. Då skulle utan särskilda extra anordningar ett alldeles tillräckligt antal valkuvert genast ha funnits att tillgå. Det kommer emellertid att gå mycket bra äfven med »fönsterkuverten». Jag har satt mig i förbindelse med en af våra största firmor — och förmodligen den firma, som skulle komma att ombesörja tillverkan det och expedierandet af dessa valkuvert — och där säga de, att på fjorton dagar skola de kunna tillverka ett fullkomligt tillräckligt förråd af valkuvert och äfven före denna tids utgång vara i tillfälle att till de mest aflägsna trakterna expediera erforderligt antal exemplar. Då är räknadt med en så hög siffra som 300,000 kuvert, och det är en siffra, som nog är ganska rundligt tilltagen, äfven om man ju också måste se till, att ett kuvert måste beräknas för hvarje valbar person i kommunen. Men äfven i fråga om denna sak skall Kungl. Maj:t ej underlåta att vidtaga särskilda åtgärder, om så behöfs, för att dessa kuvert redan omkring den 14 eller 15 mars skola vara expedierade åt alla håll i landet. Sannolikt är, att t. ex. rörande de två tingslag i Norrbotten, som jag särskildt omförmålt, fordras extra anordningar för att få fram kuverten i rätt tid. Emellertid är jag öfvertygad om, att inga oöfverstigliga svårigheter möta, om man blott från alla håll vill hjälpa till litet, och om hvarje myndighet, hvilken ställning den än intager, söker att intressera sig för att Riksdagens beslut i förevarande ämne blir tillräckligt bekantgjordt för att kunna vinna tillämpning redan vid årets val.

Så har man också sagt, att det skulle bli så krångligt med de stämpliar, som skola åtryckas kuverten. Man har ju ej allestädes passande sådana och skulle ej hinna skaffa sig dem. Först må ju anmärkas härtill, att det är blott relativt få af alla kommuner, som blifvit delade i valdistrikt för riksdagsmannaval till Andra kammaren och där således anskaffande af nya stämpliar behöfves. Alla de, som ej äro delade i distrikt, hafva ju haft kommunstämpliar vid nämnda val i fjol, och dessa duga väl. Dessutom: flertalet kommuner bruka redan nu stämpel med kommunens namn för åtskilliga sina andra angelägenheter. Det är sällan man nu får se ett kommunalstämmoprotokoll eller en underskrift af en stämмоordförande, utan att kommunens namn därvid på något sätt anbringats genom stämpelbeteckning. Men för den händelse nu nya stämpliar skulle behöfvas för valkuverten, har jag i allt fall förvissat mig om, att sådana stämpliar kunna erhållas ännu fortare än valkuverten. Stämplarna kunna ett par dagar efter deras beställande sändas till beställarna. Jag tror alltså, att stämpelbekymret är af lika liten praktisk betydelse som många andra bekymmer man här haft i denna sak.

Detta är det hufvudsakliga af hvad jag velat säga i frågan till komplettering och bemötande af de erinringar, som gjorts vid konstitutionsutskottets föreliggande förslag. Jag tror för min

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

del, att förslaget, sådant det föreligger, är relativt tillfredsstäl-
lande och att det därför också skall komma att verka i det
syftet, man afser att nå, nämligen att vinna ett lifligt deltagande
i landstingsmannavalen och att åt valet öfver hufvud gifva den
frihet och det skydd, som man i allmänhet är ense om att va-
len böra ha. Kammaren kan väl icke på ett mera tydligt sätt
markera, att den *verkligen vill något* i denna sak, verkligen vill,
att de synpunkter, man framhåller såsom riktiga, skola komma
till sin rätt, än genom att biträda förslaget. Vådorna äro san-
nerligen icke så stora. Riksdagen har många gånger varit med
om att antaga förslag, som i ena eller andra afseendet varit vida
mera betänkliga och svårbegripliga än detta, men man har fått
finna sig däri och hoppats på, att man vid ett annat tillfälle
skulle kunna göra de ändringar och tillägg, som kunde vara
påkallade för att få en fullgod lag. Jag förstår, efter alla de
invändningar, som här gjorts, att förslagets innehåll ej tilltalar
kammarens majoritet, men i formellt och praktiskt hänseende är
förslaget ganska godt, tror jag; man kan vara fullkomligt lugn
för att det skall gå att tillämpa det redan i år. Och det är jag
slutligen viss på, att det är en rätt och klok väg, som kammaren
beträder, om den nu följer utskottets förslag.

Herr Lindblad, Ernst: Jag är öfvertygad, att denna
kammare icke är beredd att taga ett så pass viktigt lagförslag
som detta, hvilket icke varit tillgängligt efter konstitutionsut-
skottets granskning mer än 48 timmar och som skulle tillämpas
med ens, men dock för att blifva känt och promulgeradt måste
underkastas en så snabb behandling, som den herr statsrådet nu
senast framhöll såsom alldeles nödvändig. Det var visserligen
intressant att höra herr statsrådets försäkran, att han kunde
gifva ett bestämdt ja till svar på frågan, huruvida denna lag
kan tillämpas öfverallt i vårt land, men jag undrar, om icke
herr statsrådet förbisåg en omständighet, nämligen att det icke
hålles gudstjänst i alla mindre församlingar alla söndagar. Den
rekommendation, som herr statsrådet gaf förslaget, att det torde
få anses vara »*någorlunda godt*», är icke för mig tillräckligt skäl
för att här lagstifta och gå med på bestämmelser af så pass
ingripande natur med afseende å tillsättningen af denna kam-
mare.

Jag skall tillåta mig några detaljemärkningar, som lämp-
ligen torde kunna beaktas vid en blifvande granskning. Jag
skall icke blifva långvarig, men jag måste fråga: Hvarför har
man icke eftersträfvat att i förslaget upptaga bestämmelser, som
redan finnas i gällande vallag för val till Andra kammaren?
Där finnas t. ex. i fråga om tiden för dessa val ganska minu-
tiösa bestämmelser, huru lång valtid bör iakttagas i de olika
socknarna o. s. v., men ett undantag gifves, enligt hvilket

Konungens befallningshafvande är berättigad att på framställning af valförrättaren förordna om annan tid för valens hållande, hvarvid bör iakttagas, att minst två timmar före klockan 3 och *en timme* efter kl. 6 e. m. bör till valförrättningen användas. Hvarför har man åtminstone icke begagnat sig af precis samma bestämmelser i förevarande fall? Bör och kan sådant tillämpas vid val till Andra kammaren, så bör det väl äfven vara en lämplig bestämmelse för dessa landstingsval. Vidare äro ju uttryckliga bestämmelser meddelade, huru delning af valdistrikt skall ske, men här är det icke, såsom där, föreslaget, att å kommunalstämma hvarje valman är berättigad att påpeka önskvärdheten af att få delning till stånd. Konungens befallningshafvande är afgörande myndighet i fråga härom, men är skyldig att höra kommunalstämma.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

En talare gjorde vidare anmärkning i fråga om justering af vallängden, och för min del får jag säga, att det vore synnerligen önskvärdt, om man vid de nya bestämmelsernas träffande i detta fall kunde tänka på hvilken lång arbetstid den nuvarande justeringen kan upptaga. Vid kommunalstämmor, som hållas för dessa val, går det så till, att vallängden först justeras och fullmakterna granskas, hvarvid det vanligaste felet är det, att namnteckningen å en fullmakt är bevitnad ofta nog af hustrun till den, som gifvit fullmakten, och kanske därjämte af den, som innehar samma fullmakt. Kommunalstämмоordföranden skall vägra att godkänna en sådan fullmakt, men det kan falla stämman in att anställa omröstning, huruvida ordförandens vägran i denna och andra anmärkningar mot vallängden skall godkännas eller icke. Detta rent af inbjuder till obstruktion, så att kommunalstämman kanske får hålla på en hel dag med justering af vallängden och man knappast hinner fram till valförrättningen förrän långt fram på eftermiddagen. Äfven detta kan vara skäl att öfverväga, då nu nya bestämmelser skola införas.

Jag får vidare säga, att det skulle förefalla mig förklarligt, om Kungl. Maj:ts regering insatt sin energi på att få fram *allmängiltiga* bestämmelser för riksdagsmannaval, gällande såväl valen till Första som Andra kammaren, ty krafvet att få en enda gemensam valdag borde väl vara ett minst lika viktigt önskemål beträffande val till Andra kammaren som i detta fall. Jag vill blott erinra därom, att vi dock hafva rättighet att rösta med fullmakt till landstingsmannaval, men icke vid val till Andra kammaren, och äfven därför torde krafvet på en fullt lämplig valdag vara minst lika viktigt i detta senare fall som i det föreliggande. Det är dessutom ett gammalt önskemål att få en sådan gemensam valdag för Andra-kammarvalen, och om dess genomförande kunde befordras genom att gifva efter för krafvet att få en söndag eller Marie bebådelsedag bestämd till

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

valdag för landstingsmannaval, så vore måhända detta förtjänt af att tagas i öfvervägande, om nämligen därigenom genomförandet af fullt likartade bestämmelser vid val till såväl Första som Andra kammaren kunde samtidigt underlättas. Jag tror emellertid icke någon fara ligger i dröjsmål, och blott detta är tillräcklig anledning för mig att instämma i afslagsyrkandet.

Herr Kjellén: Jag begärde ordet med anledning af den passus i herr statsrådets anförande, hvaruti han sökte värja sig mot anmärkningen, att denna reform, i hvad den gäller söndagen såsom valdag, så godt som saknar stöd hos de tillfrågade myndigheterna. Herr statsrådet ville bryta udden af anmärkningen genom att framhålla, att dessa myndigheter egentligen icke tillfrågats om denna sak; »frågeställningen» var för dem icke sådan, att man hade anledning vänta svar i denna punkt. Herr statsrådet har i detta fall upprepat hvad tvenne föregående talare, hvilka här uppträdt som regeringsadjunkter, framhållit; den ene, nämligen talaren på karlstadsbänken, anmärkte, att dessa myndigheter icke tillfrågats om mera än hvad i riksdagsskrifvelsen ingick, och den andre, talaren på malmöhusbänken, lät oss förstå, att länsstyrelsen icke haft anledning att yttra sig öfver hvad som nu kommit fram i den kungl. propositionen.

Ja, denna anmärkning är riktig; men om det förhåller sig så, att myndigheterna icke blifvit åtsporda i denna fråga, som sedermera blifvit kärnpunkten i propositionen — och det föreligger icke heller några andra utlåtanden i denna punkt — så förefaller det mig, som om herr statsrådet med detta försvar råkat komma ur askan i elden. Det är ledsamt att vilja draga förhastade slutsatser af inhämtadt utredningsmaterial, men vida mer ledsamt är det att befinnas alldeles hafva underlåtit att insamla dylikt material. Ty det senare är, såsom man torde finna, ett rent afsteg från föreskriften i regeringsformens § 10, som lyder sålunda: »Innan ärendena hos Konungen i statsrådet föredragas, skola de, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk, af den föredragande beredas». Var det nu nödigt att inhämta upplysningar för den del af propositionen, som faller inom Riksdagens skrifvelses ram, så lär det icke hafva varit mindre nödigt i fråga om den del, som faller utanför — i synnerhet om man där förlagt reformens tyngdpunkt.

Det torde vara i friskt minne, hvilken roll den citerade paragrafen spelade vid en interpellation under föregående riksdag angående dåvarande regerings vattenfallspolitik. Denna interpellation framkom från ett håll, som står den nuvarande regeringen nära, och omfattades af den nuvarande regeringschefen med mycket intresse: hvarför förbigingos myndigheterna, frågade han, hvarför fingo de icke yttra sig? Och ganska öppet antydes, att när man underlät att tillfråga dem, var det därför,

att man fruktade, att svaret icke skulle blifva gynnsamt för den politik, som man tänkt följa. Jag skall nu icke fullfölja denna tankegång i dess nära liggande tillämpning på nu föreliggande fråga. Jag vill endast konstatera, att herr statsrådet och hans adjunkter genom deras sätt att motivera söndagen såsom valdag erkänt ett större fel för att undgå förebråelsen för ett mindre. Man har velat undvika lättfärdighetens Charybdis, men med en för söndagsseglare icke ovanlig otur har man manövrerat så, att man nu tyckes sitta fast på lagöfverträdelsens Schylla!

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

I själfva saken vill jag säga några få ord. Här föreligger till Riksdagens bedömande äfven en motion från Andra kammaren, framlagd af herr Räf, enligt hvilken söndagen skulle *förbjudas* såsom valdag. Såsom synes, är denna motion den raka motsatsen till här föreliggande kungl. proposition, enligt hvilken söndagen skulle *påbjudas* såsom valdag. I båda fallen vill man ålägga folket ett tvång; man går ut från en viss synpunkt, ett visst intresse, och vill så hafva alla in i samma uniform. Herr statsrådet Schotte och hans regeringsadjunkter sitta alltså på en och samma balanserstång med herr Räf; det är bara den skillnaden, att de sitta på hvar sin ända af stånden. Vi, som stå utanför, vilja icke hafva tvång i någotdera fallet. För oss gäller striden icke *för eller mot söndagen* såsom valdag, ännu långt mindre för eller mot de arbetande klassernas politiska rättigheter, utan för oss gäller det *för eller mot frihet och rätt* i vårt land.

Det anmärktes af en talare och ledamot af konstitutionsutskottet, att utskottet sannerligen icke kunde beskyllas för att hafva legat på latsidan eller slarfvat vid detta ärendes behandling. Däri hade han mycket rätt, men kanske beror det just på att utskottet fått frågan i så outredt skick, att dess behandling blef förenad med så mycket besvär. Denne talare har nog kunnat bevittna, att konstitutionsutskottet kan expediera ett par motioner i timmen, när det befinner sig i sitt rätta stridshumör. Det hade varit lätt att göra så äfven med föreliggande kungl. proposition; men hvad som var svårt och tidsödande, det var just att få något positivt ut ur densamma.

Då det förefaller mig äfven efter konstitutionsutskottets stora arbete, efter reservanternas arbete och, jag måste tillägga, efter herr statsrådets nu afgifna förklaring, som skulle frågan alltjämt föreligga i mycket outredt skick, måste jag instämma med dem, som yrkat rent afslag.

Herr vice talmannen: Talaren på värmlandsbänken medgaf, att alla, som yttrat sig i denna fråga, varit ense om att det är önskvärdt att så anordna här föreliggande sak, att så många valmän som möjligt må få tillfälle till utöfvande af sin valrätt. Jag upprepar detta hans yttrande och vidhåller, att man därför icke med något fog kan säga om dem, som motsätta

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

sig här föreliggande förslag, att de icke erkänna nämnda grund-
sats eller äro ovilliga att medverka till dess iverksättande. Men
om det nu är af vikt och om en reform afser att bereda så
många valmän som möjligt tillfälle till utöfvande af sin valrätt,
så bör väl denna gruudsats också påaktas i fråga om andra
punkter än den, som är den enda i den kungl. propositionen
och af konstitutionsutskottet upptagna, nämligen i fråga om särskild
valdag. Det kan vara ganska tvifvelaktigt, huruvida en anord-
ning med en för hela landet gemensam valdag verkligen skall
befordra nämnda syfte. Däremot kan det helt visst icke betviflas,
att en valkretsindelning i alla händelser är ägnad att befordra
samma syfte. Här har i dag varit mycket tal om att denna
fråga framkommit och behandlats för hastigt, och jag kan icke
underlåta att såsom min mening uttala, att så skett, icke blott
sedan den kungliga propositionen öfverlämnats till Riksdagen,
utan äfven dessförinnan. Jag måste nämligen hålla fast vid att
det riktiga hade varit, att, på samma gång man kom med för-
slag, sådant som det hvilket här föreligger, man också kommit
med ett förslag om valkretsindelning, och detta just på det att
åt valmännen skulle beredas tillfälle till utöfvande af deras val-
rätt. Jag ber redan i detta sammanhang få säga, och jag kom-
mer att upprepa det igen, att mig synes det vara alldeles klart,
att vill man hvad man här säger sig åsyfta, bör man också,
såvidt möjligt är, låta med denna sak ordnas på det sätt, som
på de olika ställena är för det stora flertalet valmän lämpligast.

Jag skall med några få ord säga min mening angående den
punkt, hvarom här i dag egentligen är strid, och jag vill då
framställa denna fråga: Hvarför skulle det vara så gagneligt
och så nyttigt att hafva en för hela landet gemensam valdag?
Jag har läst utskottets utlåtande och jag har hört på under
denna diskussion ganska ordentligt, men jag har förgäfvets väntat
få svar på frågan, hvarför det skall vara så nyttigt eller behöf-
ligt att hafva en för hela landet gemensam valdag. Jag kan
förstå, att det kan ligga intresse i att hafva en för ett visst
område, t. ex. ett landstingsområde, gemensam valdag, på det
att icke valets utgång på eu plats inom området skall kunna
utöfva ett ohälsosamt inflytande på valet å en annan plats inom
samma område. Men hvarför skall det vara så hälsosamt och
gagneligt att hafva eu enda sådan valdag för t. ex. både Skåne
och Norrbotten? Det har jag icke förstätt, och på denna fråga
har icke lämnats något svar. För mig är det å priori klart —
och jag är viss, att äfven erfarenheten skulle lämna bevis där-
för — att det icke kan vara lämpligt att hafva en för hela
landet gemensam valdag, och detta just på grund af de ofant-
ligt stora olikheter i många, för att icke säga alla afseenden,
som förefinnas, för att upprepa det, exempelvis inom Skåne och
Norrbotten. Dessa olikheter framträda i folkets lefnadsförhållan-

den, i lokala och andra förhållanden af allehanda slag, som göra lifvet på dessa olika platser så olika, att det skulle i högsta grad förvåna mig, om å denna punkt skulle vara behof af samma anordningar såsom lämpliga på de olika trakterna.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Af dessa premisser kommer jag till en slutledning, som jag nu upprepar, såsom jag nyss sade att jag skulle göra, och denna tager sig uttryck i min fråga: Hvarför icke låta frihet i detta hänseende råda för kommunerna, låt vara sammanslagna till större kommuner, att ordna saken efter förhållandena, såsom på platsen och orten är lämpligast? Jag ser ju här regeringen för mig så rikt representerad, och jag vet, att den berömmar sig af att vara en mycket liberal regering. Jag tycker, att jag är mycket liberalare än herrarne, när jag vill lämna frihet åt de olika trakterna att ordna sina förhållanden på för dem lämpligaste sätt. Jag hör beständigt talas om, att man icke bör lägga något tvång på människor, men hvarför skola ni då vara så liberala, att ni ålägga tvång i detta fall? Ja, det är icke bara skämt, utan det ligger en bestämd mening och allvar uti min fråga. Jag frågar: hvarför i alla världens dagar kunna icke de olika orterna i detta fall få vara fria? Hvarför lägga på dem en tvångströja i detta fall? — Så mycket om den för hela landet gemensamma valdagen.

Så kommer jag slutligen till förslaget om att till den gemensamma valdagen utsätta en söndag eller, såsom konstitutionsutskottet föreslår, Marie bebådelsedag. Nu skall jag icke heller länge tala om denna sak. Jag tror icke, att det skulle intressera herrarna, ty ni äro redan trötta. Jag skänker emellertid mitt erkännande åt utskottet, som åtminstone tagit någon hänsyn till den religiösa synpunkten och till de människor, som i religiöst afseende äro samvetsgranna. Men jag vill för min del säga, att för mig gälla alldeles samma skäl mot Marie bebådelsedag som mot en söndag. Icke skall jag här inlåta mig på ett bevis här för, men jag tror icke, att detta är blott min subjektiva mening, utan denna har också objektiv grund. Och jag vill hafva uttalat det med all den kraft jag har, att för mig finnes det samma betänkligheter mot Marie bebådelsedag som mot en söndag såsom gemensam valdag. Svårigheter för söndagens användande framträda på ett alldeles särskildt sätt stora för den trakt, icke som jag representerar, men som jag lefver i, nämligen de skånska församlingarna. Jag vet icke, hur beslut enligt utskottets hemställan skulle effektueras där. Då det nästan öfverallt där i hvarje pastorat är två kyrkor och två högmässor, huru skulle man komma till rätta med den föreslagna anordningen? Men naturligtvis är det icke framför allt detta, utan det är de religiösa synpunkterna jag vill betona. Visserligen tyckte jag mig höra — men jag kanske hörde fel, jag hoppas, att jag det gjorde — att en talare litet, kanske icke försmädligt men ringaktande talade

Ang. ändring
af vissa §§ i
förordningen
om landsting
m. m.

(Forts.)

om samvetsömman människor. Det var väl icke så illa menadt, som jag hörde det, det låg väl mera i talarens ord än i hans hjärtemening. Men, mina herrar, det förhåller sig icke så, som herr statsrådet sade, att det är ett fåtal, utan det är många som skulle sörja, om sön- eller helgdag bestämdes till valdag. Och det är icke här tal om samvetssjuka människor, utan om samvetsgranna människor. Och jag kan försäkra herrarna, att det är en allvarlig sak, hvarom nu är tal; den är icke att leka med, och man bör icke leka med den. Man bör icke försöka att underskatta dessa människors icke blott känslor utan berättigade känslor.

Talaren på värmlandsbanken sade, att förrättande af sådana val som dessa är en god och Gudi behaglig gudstjänst. Ja, det är fullkomligt rätt, att så *kan* det vara, och så *bör* det vara. Det är fullkomligt rätt, att utförandet af hvilken medborgerlig gärning som helst kan och bör vara en Gudi behaglig gudstjänst. Men jag undrar, om icke den ärade talaren skall medgifva mig, att om det är svårt att gifva helgd åt någon medborgerlig gärning, gäller detta isynnerhet om politiska val. Det är sannerligen icke någon helgdagsstämning, som hvilat öfver dem.

Jag kommer här för tredje gången och frågar: hvarför icke låta de olika orterna (och jag sätter inom parentes, låt vara utvidgade till något större områden) ordna dessa saker efter sina förefintliga behov? Sker detta, hvad blir följderna? Jag antager, att i många fall, kanske i de flesta fall, verkligen en söndag eller Marie bebådelsedag väljes. Det antager jag. Men detta skulle då åtminstone icke hafva i lag föreskrifvits, och detta har icke ringa betydelse.

Det är en liten omständighet i konstitutionsutskottets betänkande, som jag i detta sammanhang icke kan gå förbi, och det är, att konstitutionsutskottet har gjort den väsentliga förändringen i den kungl. propositionen, att det har afskurit hela den ena delen, nämligen valen i städerna. Det är icke så liten amputation, men hvad är skälet? Hvad är det, som berättigat och förmått konstitutionsutskottet till att här icke föreskrifva en söndag som valdag? Jo, säger konstitutionsutskottet, det är, att dessa städers innevånare bruka använda söndagen till lustresor på landet. Mina herrar, jag missunnar dem icke att göra lustresor på landet om söndagarna, visst icke, men nog tycker jag att, om man gör sådant afseende på det behovet, man då också, ännu mer än som skett, borde gifva akt på dessa samvetsömmas behov och särskildt tänka på de samvetsömman kommunalstämmoförordnandena, som icke blott hafva att lägga ner valsedlarna, utan som skola sitta hela dagen och taga emot sådana.

Mina herrar, herr statsrådet uppmuntrade oss med att, såsom den ärade talaren sade, det är icke någon fara att taga

denna lag; vi hafva tagit lagar förr, med hvilka varit förenade vådor, som varit ännu mera betänkliga. Ja, det tror jag nog, men icke är det något skäl att taga lagen, om det är förenadt med våda att taga den, i all synnerhet som det icke är någon våda alls med att uppskjuta den till nästa år och då taga den fullständigad.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

Jag skall icke inlåta mig i någon kritik af reservationerna, ty jag är viss om att här föreligger ärendet så: bifall till Kungl. Maj:ts proposition eller afslag, och jag yrkar afslag.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag skall blott säga ett par ord. Först vill jag då uttala min bestämda protest mot herr Kjelléns uppfattning att, så snart det under ett ärendes behandling uppkommer något spörsmål, hvartill ej handlingarna ge direkt anledning, man strax skall skicka ut och fråga myndigheterna hvad de tycka om det spörsmålet eller det uppslaget. I nu berörda fråga gällde det icke ett direkt praktiskt spörsmål, en utredning om huru en sak skulle ställa sig i verkligheten, utan man skulle fråga myndigheterna, om de tyckte uppslaget var bra eller dåligt. Jag föreställer mig, att vi i vår förvaltning hafva tillräckligt mycket pappersluntor ändå för att icke behöfva gå de af herr Kjellén rekommenderade vägarna. Jag trodde icke, att den ärade talaren själf var så byråkratisk. Hans önskan, att man skall öka infordrandet af yttranden från myndigheterna, hvilket redan nu uti väl så stor utsträckning äger rum och ofta föranleder myndigheterna till mycket intetsägande uttalanden, är, enligt min mening, både obehöfligt, grundlagsenligt sedt, och opraktiskt. Myndigheterna kunna icke vara hemma på alla områden, som man då skulle höra dem om. Jag tror, att hvar och en, som varit ledamot af länsstyrelse, kan vitsorda, att det i många fall ställes frågor på länsstyrelserna, hvarom de ha ytterst liten erfarenhet och hvilkas besvarande därför blir af mycket ringa betydelse för frågans slutliga lösning.

Herr vice talmannen har attackerat en liten passus i mitt anförande, hvarur han ville utläsa, att äfven jag erkände att vissa praktiska vådor af det här förslaget förelägo. Det är ju möjligt, att jag uttryckt mig illa, men jag ber nu att bestämdt få säga, att jag anser absolut ingen som helst våda föreliggande med antagande af föreliggande förslag; men sannolikt kan det vara lämpligt att vid ett annat tillfälle komplettera bestämmelserna, t. ex. med möjligheter till valkretsindelning o. s. v.

Herr vice talmannen frågade äfven: hvarför är man så intresserad af en *gemensam valdag*? Hvarför? Jo, helt enkelt därför, att man anser det vara riktigt att förhindra de vid olika tillfällen maktägande inom kommunerna att genom olämpliga valtiders utsåtande utestänga åtskilliga från valet och därmed obehörligt inverka på detsamma. Dessa olämpliga valtider kanske för när-

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

varande mest intressera högern; men det kan hända, att de framdeles bli föremål för spekulationer från andra, t. ex. socialdemokraterna. Jag skulle vara mycket intresserad, om tillfälle därtill framdeles ges, att få med herr vice talmannen, som säger sig representera en »liberal åskådning», men motsätter sig en gemensam valdag, och herr Ernst Lindblad, som ju är konservativ, men uttalat sympatier för en sådan dag vid politiska val, få diskutera valdagsfrågan.

Jag ber slutligen få uttala mitt särskilda tack till herr Lindblad för det understöd han gifvit mig i fråga om den gemensamma valdagen.

Herr Clason: Herr statsrådet uttalade, att, om man vidtog en del extra åtgärder, man nog skulle kunna hinna publicera lagen, så att den skulle kunna hinna tillämpas den 24 mars. Det kan ju hända, att det är möjligt, ehuru det nog också finnas de, som tvifla därpå. Men det är en annan sak, hvori den största faran ligger, och det är, att alla de valförberedelser, som redan äro vidtagna, bevisligen vidtagna eller som under den närmaste tiden komma att vidtagas, såsom kommunalstämmors utlysande, fullmakters formulering, valesdlars tryckande o. s. v., skulle komma att upprifvas genom en sådan åtgärd. Masskasseringsringar skulle tvifvelsutan därigenom föranledas, och däri ligger naturligtvis den största faran. Det är detta, som man mest fruktar, åtminstone jag för min del, ty det är tydligt, att man på det sättet skulle motverka både valmännens uppmarsch och säkerheten för de röstande att komma till sin rätt.

Herr Hellberg: Jag skall icke i denna sena timma till bemötande upptaga de anmärkningar, som gjorts mot mig, så frestande det än kunde vara. Icke ens herr Tryggers, såsom jag vågar påstå, alldeles uppenbara vantolkning af mina ord — jag vill dock tillägga: osvuret är bäst, ty man vet icke, om man möjligen i distraktion kan ha sagt någonting, som man alls icke menat. Men det är alldeles visst, att jag icke menat något sådant, som herr Trygger påberordat mig. Det får för öfrigt protokollet utvisa.

Jag skall icke heller, hur frestande det än är, upptaga yttrandet af den talare, som, om jag icke räknade orätt, fem gånger å rad kallade mig och en annan talare för regeringsadjunkter — jag förmodar det beror på, att han ville gifva uttryck åt den ledsnad han känner öfver att ha upphört att vara det själf. Jag skall blott göra en liten anmärkning mot honom, när han använde den bilden — han är gärna bildrik — att regeringen och herr Räf sitta i hvar sin ända af gungbrädan. Det är andra gången jag hört honom använda den bilden — herr Kjellén älskar att vara spirituell, men hur spirituell han än är, drager

han sig icke för att upprepa bilder han förut använt. Men det invändes mot honom, när han första gången använde denna bild, att vill han vara konsekvent, vill han allvarligt tillvarataga de samvetsömmas betänkligheter, så har han icke något annat val än att lämna den plats han valt midt på brädan och sätta sig i herr Råfs knä.

Men jag skulle egentligen säga några ord till min mycket värderade vän, herr vice talmannen — jag säger min »värderade vän», därför att han visat mig mycken vänlighet. Jag vill först säga det, att när han med sin allra allvarligaste min och djupaste baston försäkrade, att han är mera liberal än den nuvarande regeringen, fruktar jag — trots allt allvaret — att det icke är möjligt att taga honom på allvar. Men är det verkligen så, att mot förmodan herr vice talmannen skulle mena allvar med sin liberalism, mena, att man bör låta hvarje kommun sköta sig själf efter sina förhållanden så, att det tillfredsställer de röstberättigades lokala kraf, då vill jag hemställa till honom, om han är villig att vara med om ett förslag, som jag själf skulle kunna subsidiärt biträda, nämligen, att man lämnar öppen rätt för kommunen att bestämma valdagen, men att den då skall bestämmas per capita, eftersom det gäller för allesammans lika att få sin rätt tillgodosedd. Om herr vice talmannen vill vara med om det, är jag villig att erkänna, att han är, såsom han säger, verkligt liberal.

När han sedermera talade mot Marie bebådelsedag och söndagen som valdag, kände jag mig frestad att citera mot honom en kollega, som i fjol vid behandlingen i Andra kammaren af en liknande fråga gjorde ett uttalande, som gick tämligen rakt emot hans nu uttalade mening. Men när han nu talade om samvetsbetänkligheter och så allvarligt och öfvertygelsestarkt talade om, att man borde tänka på de samvetsömma, så finner jag det dock underligt, att man aldrig hört herr vice talmannen en enda gång, såvidt jag vet, taga till orda för dessa samvetsömma, när en verklig kränkning gått ut öfver dem, såsom t. ex. när en värnpliktig, som icke vill göra krigstjänst, sättes i fängelse. Då den frågan nyligen var före, hade icke herr vice talmannen något att säga till förmån för dessa, hvilkas samvetsbetänkligheter väl borde hafva samma anspråk på att respekteras som deras, om hvilka nu är fråga.

Jag vill till slut säga det, att när man hört den förklaring, som nyss afgifvits från statsrådsbänken, en förklaring som innehöll, att statsrådet utan betänkande tager på sig ansvaret för att de här föreslagna bestämmelserna kunna genomföras, synes det mig, att saken ställer sig så, att kammaren nu har att gifva besked, om den verkligen vill göra något för att afhjälpa de missförhållanden, som regeringens och konstitutionsutskottets förslag afse att afhjälpa. Jag betonade i fjol, då en liknande fråga

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.

(Forts.)

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

var före i kammaren, att det var en hederssak för dem, som genomfört det proportionella systemet, att söka så långt möjligt finnas sörja för att de, som fått rösträtt, också kunna få utöfva denna rätt. Det åligger herrarna af majoriteten att sörja för den saken. Och när som sagdt regeringen för sin del förklarar, att förslaget bör utan svårighet kunna genomföras, när vidare regeringen har visat, hvad den vill göra för att afhjälpa de olägenheter, som förefinnas gentemot många medborgares bruk af sin valrätt, och när konstitutionsutskottet för sin del har framställt det förslag, som — det måste man erkänna — skall i allt väsentligt kunna tillgodose de kraf, som ställas, så tror jag, att det kommer att utläggas såsom en brist på god vilja från majoritetens sida, om den afvisar detta förslag. Den utläggningen tror jag icke man kan förekomma.

Herr Kjellén: Herr statsrådet sökte bagatellisera mina anmärkningar till ett kraf på att i onödan öka myndigheternas besvär; han framhöll, att jag själf ju icke var någon vän af detta slags byråkrati, mångskrifveri och oupphörliga frågor till myndigheterna. Visserligen; men då man *redan har besvärat* dem, då en fråga redan är gjord med den effekt, att det nu föreligger 25 sidor i tryck såsom svar, hvarför har man då icke också framställt *hufvudfrågan?* Det skulle icke mycket ökat vederbörandes besvär. Då några myndigheter ändock funnit sig föranlåtna att uttala sig för söndagen, hvarför har man icke ställt om att alla yttrat sig i den stora och viktiga frågan?

Den föregående talaren tycktes sårad af det af mig begagnade uttrycket »regeringsadjunker». Jag trodde, att han skulle taga det såsom en komplimang. Han skäms väl icke för den ställningen? Det är i alla fall en titel, som synes mig mera aktningvärd än den han själf en gång tillät sig gifva motståndare i samma situation, då han kallade dem för regeringens »subalterner».

Han sade, att det finnes icke annat val för mig med hänsyn till de samvetsömma än att sätta mig i herr Råfs knä på gungbrädan. Han förbiser således fullkomligt att det finnes ännu ett val, nämligen att låta det nuvarande tillståndet fortfarande existera, ty det tager hänsyn till *både* de samvetsömma, som man här talat om, och de i detta stycke mindre samvetsömma. Det *tillåter* med hänsyn till den antipati mot söndagens vanhelgd, som här och där förefinnes, annan dags användande till valdag, men det *förbjuder icke* söndagens användande, där icke sådan antipati finnes.

Slutligen har samma talare sagt, att det var »en hederssak för kammaren» att sörja för att rättigheter, som den varit med om att utdela, också skulle i praktiken kunna användas. Ja, visst är det en hederssak, men den hederssaken skall icke ut-

föras på det sättet, att det sker på bekostnad af andras rättigheter. Det skall icke ske så, att man öppnar en bakport för att uttränga gamla rättsägande, då man öppnar stora porten för nya. Man skall icke sätta sig på ena ändan af gungbrädan, så att den andra flyger i luften med alla dem som där sitta. Man bör se på båda sidorna; och det är en större hederssak, när det gäller lagstiftning, att se till, att det göres *rätt åt alla*, än att lägga ensidig vikt vid intressen, som icke kunna tillgodoses utan att man gör *orätt åt några!*

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande moment föreläge följande yrkanden: 1:o att utskottets förslag skulle godkännas; 2:o af herr *Clason*, att momentet skulle godkännas med den lydelse, som innefattades i den af honom afgifna reservationen; 3:o af herr *Ekman, Karl Johan*, att kammaren skulle,

i fråga om de tre första styckena af momentet, bifalla den af herr *Bellinder m. fl.* under 1:o afgifna reservationen;

beträffande styckena 4 till och med 13, godkänna styckena 4 till och med 10 i den af herr *Clason* afgifna reservationen;

i afseende å 14 stycket, bifalla den under 3:o af herr *Bellinder m. fl.* afgifna reservationen; och

i fråga om 15 stycket, bifalla 12 stycket i herr *Clasons* reservation; samt

4:o att kammaren skulle afslå såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition därvid antagits afslag å såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner § 5 mom. 1 i det af konstitutionsutskottet i utlåtandet nr 2 punkten 1 a) framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Ang. ändring af vissa §§ i förordningen om landsting m. m.
(Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 82.

§ 5 mom. 2 och § 4.

Såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag i dessa delar af-slogos på särskilda af herr vice talmannen därom framställda yrkanden.

Öfriga delar af ifrågavarande förslag.

Förklarades hafva förfallit.

Punkten 1 b).

Förslaget till lag om ändrad lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Herr vice talmannen: Jag anhåller att få yrka afslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande förslag endast yrkats, att detsamma skulle afslås.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande af ifrågavarande förslag samt vidare på afslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

På framställning af herr talmannen beslöts, att behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Rogberg* under elfva dagar från och med den 2 nästkommande mars.

På hemställan af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

I enlighet med herr talmannens förslag beslöts, att Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 skulle sättas främst bland betänkandena på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 4,9 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.
